

T.C.
RECEP TAYYIP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ve DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE DİN EĞİTİMİ ALANI'NDA
YAPILAN LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARIN
İÇERİK VE YÖNTEM AÇISINDAN İNCELENMESİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Musa TÜRKAN

Tez Danışmanı
Yrd. Doç Dr. Hacı Yusuf ACUNER

RİZE
Mart-2015

T.C.
RECEP TAYYIP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ve DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE DİN EĞİTİMİ ALANI'NDA
YAPILAN LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARIN
İÇERİK VE YÖNTEM AÇISINDAN İNCELENMESİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Tezin Yazarı
Musa TÜRKAN

Tez Danışmanı
Yrd. Doç Dr. Hacı Yusuf ACUNER

Tez Savunma Tarihi

28.04.2015

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	İmza
Başkan : Prof. Dr. Nurullah ALTAŞ
Üye : Yrd. Doç. Dr. Bayramali NAZIROĞLU
Üye : Yrd. Doç. Dr. H. Yusuf ACUNER

Enstitü Müdürü
..... / / 2015
Onay Tarihi

ETİK BEYAN SAYFASI

**RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

Bu tezi bilimsel metotlara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak hazırlayıp sunduğumu, tezde bana ait olmayan tüm bilgi, düşünce ve sonuçları belirttiğimi ve kaynağını gösterdiğimi onurumla beyan ederim.

..... / / 2015

İmzası
Adı Soyadı

ÖNSÖZ

Bilim, en genel ifadesiyle, sistemli bilgi birikimidir. Bilimin ilerlemesi ise, bu bilgi birikiminin aktarımına bağlıdır. Bu bağlamda, bilimsel ve sistematik birikimin derlenerek bir araya getirilmesi, son derece gerekli ve önemlidir. Bu gereklilik ve önemlidir ki, geleneksel kültür ve bilim tarihimizde de pek çok tarihi vesika derlemesi, ansiklopedik çalışma, doküman taraması ve bibliyografya çalışması mevcuttur.

Mevcut birikimi görme ve birikime hâkim olma çabasının gerektirdiği alan okumaları, sahanın iyi bilinmesi, araştırma probleminin belirlenmesi ve belirlenen problemin çözümünde son derece etkin bir rol oynamaktadır. Zaten bir araştırmacı için en başta gereken ve en doğal şey de ilgi duyduğu alanla ilgili mevcut bilgi birikimini görmek ve buradan hareketle araştırma konusunu belirlemektir. Bu birikim, daha başta, araştırmacının önkabulünün oluşmasında ve sonrasında da çalışmalarının şekillenmesinde ona rehberlik edecektir.

Alanın bilgi birikimine sahip olmanın, özelde araştırmacılar, genelde ise, tüm alan ilgilileri için bu kadar önemli olmasının yanında; bu birikimine bütüncül erişim problemi karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, gerek çalışmalara ulaşım gerekse zaman açısından, kısmen de ekonomik açıdan ilgililer için oldukça çaba gerektiren zorlu bir uğraşıdır. Bu bağlamda, alanla ilgili alanyazın ve bibliyografya çalışmaları, doküman taramaları ve analizleri ve konu derleme oluşturmanın önemi ortaya çıkmaktadır.

İşte, tüm bu düşüncelerden hareketle, böyle bir çalışma fikri ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada, Türkiye’de, Din Eğitimi Alanı’nda yapılan lisansüstü çalışmalar içerik ve yöntem açısından incelenmiştir. Araştırmanın temel amacı, ilgili alanda, konu ve yöntem dağılımları müracaat kaynağı hazırlamaktır.

Bu çalışmanın meydana geliş sürecinde, bana, gerek akademik birikimiyle gerekse kişiliğiyle rehberlik ve danışmanlık eden, kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Hacı Yusuf ACUNER’e, en içten saygı ve sevgilerimi sunuyorum. Bunun yanında, bu sürecin daha en başında bana yol gösteren, sayın Prof. Dr. Ahmet KOÇ hocama; anlayış, düşünce ve katkılarını hiç esirgemeyen sayın Yrd. Doç. Dr. Bayramali

NAZIROĞLU hocam ile Doç. Dr. Selami YANGIN hocama da Őukranlarımı sunuyorum. Ayrıca burada, mesai arkadaşlarım, araştırma görevlileri Muzaffer ÜZÜMCÜ, Mustafa ÇETİN, Abdurrahman HARBİ ve Enver ŞAHİN ile Tolga Han POLAT'ı da hatırlamayı kendime bir borç sayıyorum.

Bu süreçte, varlıkları ve akademik tecrübeleriyle katkı sağlayan kıymetli dostlarım, Yrd. Doç. Dr. Fatih CAMADAN ile araştırma görevlileri Dr. Gökhan KAHVECİ, Hasan BAĞ, Numan BULUT, Volkan AVŐAR ve Yasin YALÇIN'a da en içten teşekkürlerimi iletiyorum.

Ayrıca, mevcudiyetleri ile beni her dâim ikmal eden ve varlık sebebim olan saygıdeğer ebeveynlerim ile kıymetli kardeşlerime de en kalbî sevgi, saygı ve hürmetlerimi iletiyorum. Ayrıca, ekstra anlayış, yardım ve fedakârlık gösteren kıymetli eşim ile neşe kaynağımız minik kızıma da en özel ve en kalbî muhabbet ve Őukranlarımı sunuyorum.

06.02.2015

Musa TÜRKAN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	1
İÇİNDEKİLER	3
TABLolar DİZİNİ	6
KISALTMALAR	7
I. GİRİŞ	9
1.1. PROBLEM DURUMU	9
1.1.1. Alt Problemler	13
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	15
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	15
1.4. SAYILTILAR	16
1.5. SINIRLILIKLAR	16
1.6. İLGİLİ ÇALIŞMALAR	16
II. YÖNTEM	20
2.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE MODELİ.....	20
2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM	21
2.3. VERİ TOPLAMA ARACI.....	21
2.3.1. Veri Toplama Aracına İlişkin Açıklamalar	22
2.3.2. Geçerlik-Güvenirlik Çalışmaları	27
2.3.2.1. Geçerlik Çalışmaları.....	27
2.3.2.2. Güvenirlik Çalışmaları	29
2.4. VERİLERİN TOPLANMASI.....	30
2.5. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ.....	31
III. BULGULAR	32
3.1. LİSANSÜSTÜ TEZLERE İLİŞKİN BETİMSSEL BULGULAR	32
3.1.1. Tezlerin Tez Türüne Göre Dağılımı	32
3.1.2. Tezlerin Yapıldıkları Üniversite ve Yazım Yılına Göre Dağılımı.....	32
3.1.3. Tezlerin Yapıldıkları Anabilim Dalına Göre Dağılımı	35
3.1.4. Tezlerin Danışman Unvanlarına Göre Dağılımı.....	36

3.1.5. Tezlerin Kullanılan Kaynakların Diline Göre Dağılımı.....	36
3.2. LİSANSÜSTÜ TEZLERİN METODOLOJİK DURUMUNA İLİŞKİN BULGULAR.....	38
3.2.1. Tezlerin ‘Problem’in Belirtilme Durumuna Göre Dağılımı	38
3.2.2. Tezlerin ‘Amaç’ın Belirtilme Durumuna Göre Dağılımı	39
3.2.3. Tezlerin ‘Önem’in Belirtilme Durumuna Göre Dağılımı	39
3.2.4. Tezlerin ‘Sayılılar’ın Belirtilme Durumuna Göre Dağılımı	40
3.2.5. Tezlerin ‘Sınırlılıklar’ın Belirtilme Durumuna Göre Dağılımı	41
3.2.6. Tezlerin ‘Yöntem’in Belirtilme Durumuna Göre Dağılımı	41
3.2.7. Tezlerin Kullanılan Yönteme Göre Dağılımı	43
3.2.8. Tezlerin Kullanılan Modele Göre Dağılımı.....	44
3.2.9. Tezlerin ‘Evren ve Örneklem’in Belirtilme Durumuna Göre Dağılımı	45
3.2.10. Tezlerin ‘Örneklem Seçim Yöntemi’ne Göre Dağılımı	46
3.2.11. Tezlerin ‘Kullanılan Veri Toplama Aracı’na Göre Dağılımı	47
3.2.12. Tezlerin ‘Kullanılan Veri Çözümleme Teknikleri’ne Göre Dağılımı	49
3.2.13. Tezlerin ‘Sonuç-Öneriler-Özet-Anahtar Kelimeler’in Belirtilme Durumuna Göre Dağılımı.....	50

3.3. LİSANSÜSTÜ TEZLERİN KONU EĞİLİMLERİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	53
3.3.1. Tezlerin Konu Edilen Din Eğitimi Genel Konusuna Göre Dağılımı	53
3.3.2. Tezlerin Konu Edilen Din Eğitimi Çağdaş Konusuna Göre Dağılımı	55
3.3.3. Tezlerin Konu Edilen Kavrama Göre Dağılımı.....	56
3.3.4. Tezlerin Konu Edilen Eğitim Türüne Göre Dağılımı	58
3.3.5. Tezlerin Konu Edilen Eğitim Kademesine Göre Dağılımı	59
3.3.6. Tezlerin Konu Edilen Kitleye Göre Dağılımı.....	60
3.3.7. Tezlerin Konu Edilen Kuruma Göre Dağılımı	62
3.3.8. Tezlerin Konu Edilen Öğretim Yöntemlerine Göre Dağılımı	63
IV. SONUÇ-TARTIŞMA VE ÖNERİLER	66
4.1. SONUÇ VE TARTIŞMA.....	66
4.1.1. Din Eğitimi Alanında Yapılan Lisansüstü Çalışmaların Betimsel Durumu	66
4.1.2. Din Eğitimi Alanında Yapılan Lisansüstü Çalışmaların Metodolojik Durumu.....	70
4.1.3. Din Eğitimi Alanında Yapılan Lisansüstü Çalışmaların Konu Dağılımları Durumu	78
4.2. ÖNERİLER	87
KAYNAKÇA	89
EKLER.....	97
ÖZET.....	104
ABSTRACT	106
ÖZGEÇMİŞ.....	108

TABLolar DİZİNİ

Tablo-1. Tezlerin Türüne Göre Dağılımı	32
Tablo-2. Tezlerin Yapıldıkları Üniversite/Yazım Yılı ve Tez Türüne Göre Dağılımı.....	33
Tablo-3. Tezlerin Yapıldıkları Anabilim Dalı ve Tez Türüne Göre Dağılımı	35
Tablo-4. Tezlerin Danışmanın Unvanı ve Tez Türüne Göre Dağılımı	36
Tablo-5. Tezlerin Kullanılan Kaynakların Dili ve Tez Türüne Göre Dağılımı	37
Tablo-6. Tezlerde ‘Problem’in Belirtilme Durumunun Tez Türüne Göre Dağılımı.....	38
Tablo-7. Tezlerde ‘Amaç’ın Belirtilme Durumunun Tez Türüne Göre Dağılımı.....	39
Tablo-8. Tezlerde ‘Önem’in Belirtilme Durumunun Tez Türüne Göre Dağılımı.....	39
Tablo-9. Tezlerde ‘Sayılıtlar’ın Belirtilme Durumunun Tez Türüne Göre Dağılımı.....	40
Tablo-10. Tezlerde ‘Sınırlılıklar’ın Belirtilme Durumunun Tez Türüne Göre Dağılımı.....	41
Tablo-11. Tezlerde ‘Yöntem’in Belirtilme Durumunun Tez Türü ve Tez Yazım Yılına Göre Dağılımı	42
Tablo-12. Tezlerin Yöntem ve Tez Türüne Göre Dağılımı.....	43
Tablo-13. Tezlerin Model ve Tez Türüne Göre Dağılımı	44
Tablo-14. Tezlerde ‘Evren’in Belirtilme Durumunun Tez Türüne Göre Dağılımı.....	45
Tablo-15. Tezlerde ‘Örnekleme’in Belirtilme Durumunun Tez Türüne Göre Dağılımı.....	46
Tablo-16. Tezlerin Örnekleme Seçim Yöntemi ve Tez Türüne Göre Dağılımı	47
Tablo-17. Tezlerde Kullanılan Veri Toplama Aracı/Tekniği ve Tez Türüne Göre Dağılımı.....	48

Tablo-18. Tezlerde Kullanılan Veri Çözümleme Teknikleri ve Tez Türüne Göre Dağılımı.....	49
Tablo-19. Tezlerde ‘Sonuç’un Belirtilme Durumunun Tez Türüne Göre Dağılımı.....	50
Tablo-20. Tezlerde ‘Öneriler’in Belirtilme Durumunun Tez Türüne Göre Dağılımı.....	50
Tablo-21. Tezlerde ‘Özet’in, Amaç, Yöntem ve Sonucu Kapsayacak Şekilde Olma Durumunun Tez Türüne Göre Dağılımı	51
Tablo-22. Tezlerde ‘Anahtar Kelimeler’in Belirtilme Durumunun Tez Türüne Göre Dağılımı.....	52
Tablo-23. Tezlerde Konu Edilen Din Eğitimi Genel Konusu ve Tez Türüne Göre Dağılımı.....	53
Tablo-24. Tezlerde Konu Edilen Din Eğitimi Çağdaş Konusu ve Tez Türüne Göre Dağılımı.....	55
Tablo-25. Tezlerde Konu Edilen Kavram ve Tez Türüne Göre Dağılımı	56
Tablo-26. Tezlerde Konu Edilen Eğitim Türü ve Tez Türüne Göre Dağılımı	58
Tablo-27. Tezlerde Konu Edilen Eğitim Kademesi ve Tez Türüne Göre Dağılımı	59
Tablo-28. Tezlerde Konu Edilen Kitle (Öge) ve Tez Türüne Göre Dağılımı	61
Tablo-29. Tezlerde Konu Edilen Kurum ve Tez Türüne Göre Dağılımı	62
Tablo-30. Tezlerde Konu Edilen Öğretim Yöntemleri ve Tez Türüne Göre Dağılımı	64

KISALTMALAR

ABD	: Anabilim Dalı
ÇZK	: Çoklu Zekâ Kuramı
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
FDB ABD	: Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı
DKAB	: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
İDKAB	: İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
İLİTAM	: İlahiyat Lisans Tamamlama Uzaktan Eğitim Programı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜBESS	: Türkiye Belge Sağlama ve Ödünç Verme Sistemi
TYUYÇ	: Türkiye Yükseköğretim Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi
UÜİFD	: Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
VÇT	: Veri Çözümleme Teknikleri
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu

I. GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde; araştırmada ele alınan problem açıklanmış; araştırmanın amacı ve önemi ifade edilerek, sayıltı ve sınırlılıklar belirtilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Yükseköğretim, *“daha önce ortaöğretimden geçen ve ileri derecede bir düşünüş olgunluğu düzeyine ulaşan kimselere üniversite, akademi, teknik ve yüksek meslek okulları gibi türlü eğitim kurumlarınca planlanıp uygulanan, ortaöğretimin üstünde bir öğretimdir”* (TDK, 2014). Yükseköğretimin gerçekleştiği kurumların başında da üniversiteler gelmektedir. Bu açıdan üniversiteler, toplumların üst düzey eğitim-öğretim veren kurumlarıdır ve aynı zamanda, bilimsel bilgi üretim merkezleridir. Bu bağlamda, toplumun ilerlemesi ve gelişmesi, önemli oranda üniversitelerdeki kaliteye bağlıdır. Bir başka ifade ile toplumların ilerlemesi, üniversitelerin, ifade edilen görevleri gerçekleştirme durumları ile paralellik göstermektedir. Bunun yanında, yükseköğretim kurumlarının, ülkenin yetişmiş insan gücünü sağlama ve destekleme, toplumsal problemlere çözüm üretme ve kültürel mirası aktarma gibi görevleri de vardır.

Yükseköğretim kurumlarının akademik bir parçası olan lisansüstü eğitim ise, lisans eğitimini tamamlamış kimselere, bir bilim dalında uzmanlaşma imkânı sağlamak üzere, enstitüler tarafından koordine edilen, yüksek lisans ve doktora programından oluşan bir eğitim türüdür (Dilci, 2009; Erdem 2012; Karakütük, 1989; Semerci, 1993; Şen, 2013). Yüksek nitelikli insan gücü (araştırmacı, öğretim üyesi/elemanı, bilim adamı, yönetici vb.) yetiştirmenin yanında; sosyo-kültürel ve ekonomik problemlere çözüm üretme, bilimsel araştırma-geliştirme çalışmalarıyla kalkınma ve gelişmeye katkı sağlama, bilim ve teknoloji üretme ve aktarma, lisansüstü eğitimle yerine getirilmesi beklenen fonksiyonlardandır. (Dilci, 2009; Erdem, 2012; Karakütük, 1989; Meydan, 1994; Semerci, 1993).

Lisansüstü eğitim programlarının ilk seviyesi olan yüksek lisans programı, tezli ve tezsiz olmak üzere ikiye ayrılır. Tezsiz yüksek lisans programının amacı; *“öğrenciye mesleki konuda derin bilgi kazandırmak ve mevcut bilginin uygulamada nasıl kullanılacağını göstermek”* (YÖK, 2014) iken; tezli yüksek lisans programı,

“öğrencinin bilimsel araştırma yaparak bilgilere erişme, bilgiyi değerlendirme ve yorumlama yeteneğini kazanmasını sağlamayı” amaç edinir (YÖK, 2014). Bu bağlamda, tezli yüksek lisans programı, program sonunda, hem ilgili alanda uzmanlaşmayı hem de bilimsel araştırma yapabilme becerisi kazanmayı öngörmektedir. Doktora programının amacı ise, *“öğrenciye bağımsız araştırma yapma, bilimsel olayları geniş ve derin bir bakış açısı ile irdeleyerek yorum yapma ve yeni sentezlere ulaşmak için gerekli adımları belirleme yeteneği kazandırmaktır”* (YÖK, 2014).

Tarihimize baktığımızda, günümüzdeki kadar belirgin bir öğretim derecesi ayrımı olmamasının yanında, lisansüstü eğitimi, belirli bir alanda uzmanlaşma çabası olarak ele aldığımızda, Daru’l-Kurra, Daru’l-Hadis, Daru’l-Fıkh, Sahn-ı Semân, Süleymaniye ve Mütahhasısîn Medreselerinde lisansüstü eğitimin mahiyetine uygun seviyesinde eğitim verilmiştir, diyebiliriz. Bunun yanında, lisansüstü eğitim, Amerika ve Avrupa’da 19. yüzyılın ikinci yarısında başlamışken; bizde, ancak 20. yüzyılın ilk yarısının sonlarına doğru başlayabilmiştir. Türkiye’de lisansüstü eğitim, ilk kez 1934 yılında resmi hüviyet kazanmış olmasına rağmen, bunun yerleşmesi ve yayılması hayli zaman almıştır. 1970’li yıllara kadar lisansüstü eğitim, tıpta uzmanlık ve doktora programı olmak üzere iki şekilde gerçekleşmiştir. Sadece fakülte bünyesindeki asistanlara (araştırma görevlilerine) yönelik olan ve ‘usta-çırak’ ilişkisi şeklinde yürütülen program, doktora teziyle tamamlanmaktaydı. Mevcut lisansüstü eğitimin diğer önemli bir aşaması olan yüksek lisans programı ise, ancak 1970’ten sonra lisansüstü eğitimde yerini alabilmiştir. Lisansüstü eğitimin, kurulan yeni bir kurum olan ‘enstitü’ kontrolüne geçmesi ve bu kurumlar aracılığı ile eğitim-öğretim ve bilimsel araştırma işleyişinin sağlanması ise, yükseköğretimde en kapsamlı denebilecek düzenlemelerin yapıldığı 1980’li yıllarda gerçekleşmiştir. 1982’de, ülkedeki tüm üniversiteler yeni kurulan, ‘Yükseköğretim Kurulu’ bünyesi altında toplanmış ve yükseköğretim kurumlarının her türlü faaliyeti, bu kurumun kontrolüne geçmiştir. Daha sonra da üniversiteler bünyesinde, Fen Bilimleri, Sağlık Bilimleri, Sosyal Bilimler ve Eğitim Bilimleri Enstitüleri gibi pek çok enstitü kurulmuştur (Bozan, 2012; Dilci, 2009; Karakütük, 1989; Semerci, 1993; Zengin, 2011).

Lisansüstü eğitimin geçirdiği bu safhalar göz önünde bulundurulduğunda,

lisansüstü seviyedeki din eğitiminin durumu daha net anlaşılacaktır. Türkiye’de Tevhid-i Tedrisat Kanunu’na bağlı olarak kurulan ilk ilahiyat fakültesi, Daru’l-Fünun İlahiyat Fakültesidir. 1924’te kurulmuş olmasına rağmen, varlığı devam edememiş ve 1933’te kapatılmıştır. Daha sonraki yıllarda ise, 1949 yılında Ankara İlahiyat Fakültesi açılmıştır. Türkiye’de, 1933’ten 1949’a kadar yüksek din eğitimi olmamıştır. Bu dönemde, doğal olarak lisansüstü eğitimin varlığından da söz edilemez. Öyle ki Din Eğitimi’nin, ‘Pedagoji’ ve ‘Terbiye ve Öğretim Usulleri’ dersleri hariç tutulursa, lisans dersi olarak kabul edilmesi bile, 1979-1980 eğitim-öğretim dönemindeydir. 1959 yılından itibaren açılan ‘Yüksek İslam Enstitüleri’, 1982’de YÖK düzenlemesiyle ‘İlahiyat Fakülteleri’ne dönüştürülünce, bu gelişmenin ardından, ilahiyat fakültelerinin sayısı da giderek artmıştır. 1980 yılında, Din Eğitimi Kürsüsü kurulmuş, 1982’ye gelindiğinde ise, bu kürsü Din Eğitimi Anabilim Dalı’na dönüştürülmüştür. Bu gelişmeler, Din Eğitimi’nin müstakil bir bilim dalı olmasına imkân sağlamış; aynı zamanda Din Eğitimi alanında bilimsel araştırmalar yapılabilmesi için de zemin hazırlamıştır (Ayhan, 2014; Cebeci, 1996; Günay, 2003; Kaya ve Nazıroğlu, 2010; Kaymakcan, 2006; Kaymakcan ve Ünsal, 2004; Kızılabdullah, 2009; Köylü, 2010; Okçabol, 2007; Öcal, 1998, 2008; Tosun, 2009; Zengin, 2011).

Dünya genelinde din eğitimi alanında yapılan çalışmalara bakıldığında, biri 1920 yılında (Mark May ve Hugh Hartshore tarafından yönetilen, Karakter Eğitimi Araştırması), diğeri ise, 1956 yılında (Ernest M. Ligon tarafından yönetilen, Karakter Araştırma Projesi) olmak üzere iki temel çalışma olduğu görülmektedir (Clark, 2003). Türkiye’de ise, din eğitimi alanında ilk doktora çalışması (Beyza Bilgin, İslamda Eğitimin Temeli Olarak Sevgi) 1971 yılında gerçekleştirilmiştir. Alanda ilk ‘doçent’ unvanı 1979, ‘profesör’ unvanı ise, 1988 yılında Beyza (Düşüngen) Bilgin tarafından elde edilmiştir (Önder, 1997).

Her ne kadar din eğitiminin bilimsel bir disiplin olarak ilahiyat fakültelerinde yerini alması, yeni denilebilecek bir durumsa da; akademik yapılanmasındaki gelişme ile akademik ürün sayısındaki artış, kayda değerdir (Kaymakcan ve Ünsal, 2004; Kızılabdullah, 2009; Köylü, 2010). Mesela, yaptığımız araştırma sonucuna göre, şu an alanda mevcut yüksek lisans ve doktora çalışmalarının toplam sayısı 955’tir. Bu gelişme ve artışta, din eğitimi ihtiyacının

ve öneminin anlaşılması, İlahiyat Bilimi ve Eğitim Bilimi gibi köklü bilim dallarıyla Din Eğitimi Bilimi'nin kesişim noktalarının varlığı ve fazlalığı, okullarda Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinin zorunlu hâle gelmesi ve İlköğretim/Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenliği Bölümü'nün İlahiyat ve Eğitim Fakülteleri bünyesinde açılması gibi etkenlerin etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca bu gelişmede, ülkemizde dini temelli problemlerin artmasının (Günay, 2003) veya toplumsal problemlere din temelli cevap aranması ihtiyacının, din konusunun bilimsel incelenmesine olan gerekliliği artırmasının etkisinden söz edilebilir.

Lisansüstü eğitimin, bir bilim dalında derinleşmeyi sağlamaya yönelik bir program olmasından dolayı, ilgili alandaki bilgi birikimine sahip olmak, hatta alanındaki bilgiyi özümsemek ve bilgi adına yenilikleri de takip edebilmek (TYUYÇ, 2009), ilgili araştırmacılar için gereklilik arz etmektedir. Çünkü bu sayede özgün ve nitelikli eserler ortaya çıkacaktır. Zaten lisansüstü eğitimden (özellikle doktora çalışmalarında) beklenen de, ya *'bilime yenilik getirme'* ya da *'yeni bir bilimsel yöntem geliştirme'* veyahut *'bilinen bir yöntemi yeni bir alana uygulama'*, niteliklerinden birini yerine getirmesidir (YÖK, 2014). Lisansüstü eğitimde ve aynı zamanda lisansüstü din eğitiminde, alanı tanıma, bilme ve bu sayede yeni araştırma problemi oluşturma adına, bilim dalının bilgi birikimine hakim olmak, bu kadar önemli iken; bu birikime ulaşma, tüm teknolojik gelişmelere rağmen, araştırmacılar için önemli bir problemdir. 'Türkiye'de lisansüstü eğitimin problemleri'ne dair, yapılan araştırmalar da bu durumu göstermektedir (Katılmış vd. 2013; İpek-Akbulut vd., 2013).

Din Eğitimi Alanı'nda da yapılan çalışmaların artmış ve hız kazanmış olmasıyla alanyazında, pek çok makale, bildiri, tez ve kitap gibi bilimsel ürün ortaya çıkmıştır. Alanın bu birikimine hem kolay ve hızlı ulaşabilmek hem de alanı bütüncül görebilmek, din eğitimi araştırmacıları için de problem oluşturmaktadır. Bu açıdan alandaki bilimsel ürünlere dair, gerek künye bilgilerini içeren bibliyografya çalışmaları gerekse konuları içeren derleme çalışmaları önem arz etmektedir. Böyle çalışmalar sayesinde, araştırılmak istenilen konunun, din eğitimi alanyazınındaki mevcut durumu daha net görülerek; tekrarlardan ve hatalardan arınık, yeni ve özgün çalışmalar için imkân sağlanmış olacaktır. Ayrıca, din eğitimi araştırmalarının konu dağılımını görmenin yanında, araştırılacak konu ve konuya

uygun metot uyumunu sağlama açısından, araştırmaların yöntem dağılımını görmek de yine önem arz etmektedir.

Bundan hareketle araştırma, din eğitimi alanyazınına *hızlı/kolay ulaşım* ve din eğitimi alanyazınına *bütüncül görme* problemine çözüm arayışının bir ürünüdür. Alanda yapılan çalışmalara bakıldığında, her ne kadar bibliyografya çalışmaları (Usta, 1984; Yıldız ve Koçyiğit, 2002; Kaymakcan ve Ünsal, 2004; Nazıroğlu, 2005; Çoştı 2006; Kayadibi vd., 2008; Erünsal vd., 2012; Türkan 2013; Okumuş, 2014) yeterli denilebilecek seviyede olsa da; -*İlgili Çalışmalar*' kısmında da görüleceği gibi- içerik ve yöntem dağılımına dair detaylı ve geniş çapta bir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Bu açıdan, din eğitimi alanyazınına dair, içerik ve yöntem dağılımını konu alan bir çalışmanın yapılmasının son derece gerekli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu bağlamda, "*Türkiye'de, Din Eğitimi alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların, içerik ve yöntem açısından dağılımı nasıldır?*" sorusu, araştırmanın problemini oluşturmaktadır. Bu temel problemi cevaplandırabilmek için aşağıda belirtilen alt problemlere de cevap aranmıştır.

1.1.1. Alt Problemler

1. Din Eğitimi Alanı'nda tamamlanan lisansüstü çalışmaların, *türlerine göre dağılımı nasıldır?*
2. Din Eğitimi Alanı'nda tamamlanan lisansüstü çalışmaların, *yazım yıllarına göre dağılımı nasıldır?*
3. Din Eğitimi Alanı'nda tamamlanan lisansüstü çalışmaların, *yapıldıkları üniversite ve anabilim dallarına göre dağılımı nasıldır?*
4. Din Eğitimi Alanı'nda tamamlanan lisansüstü çalışmaların, *danışman unvanlarına göre dağılımı nasıldır?*
5. Din Eğitimi Alanı'nda tamamlanan lisansüstü çalışmaların, *kullanılan kaynakların diline göre dağılımı nasıldır?*
6. Din Eğitimi Alanı'nda tamamlanan lisansüstü çalışmaların, *problem, amaç, önem, sayıltı ve sınırlılıklarının belirtilip/belirtilmeme durumlarına göre dağılımı nasıldır?*

7. Din Eğitimi Alanı'nda tamamlanan lisansüstü çalışmaların, *yöntemlerinin belirtilip/belirtilmeme* durumlarına göre dağılımı nasıldır?
8. Din Eğitimi Alanı'nda tamamlanan lisansüstü çalışmaların, *kullanılan yöntem ve modele* göre dağılımı nasıldır?
9. Din Eğitimi Alanı'nda tamamlanan lisansüstü çalışmaların, *evren ve örneklemelerinin belirtilip/belirtilmeme* durumlarına göre dağılımı nasıldır?
10. Din Eğitimi Alanı'nda tamamlanan lisansüstü çalışmaların, *örnekleme seçim yöntemlerine* göre dağılımı nasıldır?
11. Din Eğitimi Alanı'nda tamamlanan lisansüstü çalışmaların, araştırmada kullanılan *veri toplama araçları/teknikleri ile veri çözümleme tekniklerine* göre dağılımı nasıldır?
12. Din Eğitimi Alanı'nda tamamlanan lisansüstü çalışmaların, *sonuç, öneriler, özet ve anahtar kelimelerinin belirtilip/belirtilmeme* durumlarına göre dağılımı nasıldır?
13. Din Eğitimi Alanı'nda tamamlanan lisansüstü çalışmaların, *araştırmaya konu edilen Din Eğitimi'nin genel ve çağdaş konularına* göre dağılımı nasıldır?
14. Din Eğitimi Alanı'nda tamamlanan lisansüstü çalışmaların, *araştırmaya konu edilen eğitim türüne (Örgün/Yaygın)* göre dağılımı nasıldır?
15. Din Eğitimi Alanı'nda tamamlanan lisansüstü çalışmaların, *araştırmaya konu edilen eğitim kademesine (okulöncesi, ilköğretim vb..)* göre dağılımı nasıldır?
16. Din Eğitimi Alanı'nda tamamlanan lisansüstü çalışmaların, *araştırmaya konu edilen kitlelere/öğelere (öğrenci, öğretmen, yetişkin, vb..)* göre dağılımı nasıldır?
17. Din Eğitimi Alanı'nda tamamlanan lisansüstü çalışmaların, *araştırmaya konu edilen kurumlara/yerlere (okul, medrese, cami, vb.)* göre dağılımı nasıldır?

18. Din Eğitimi Alanı'nda tamamlanan lisansüstü çalışmaların, *araştırmaya konu edilen kavramlara göre dağılımı nasıldır?*

19. Din Eğitimi Alanı'nda tamamlanan lisansüstü çalışmaların, *araştırmaya konu edilen öğretim yöntem ve tekniklerine göre dağılımı nasıldır?*

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı; Türkiye'de, Din Eğitimi Bilim Dalı'nda yapılan lisansüstü tezleri, içerik ve yöntem açısından inceleyip betimsel olarak değerlendirmektir. Böylece, alanda yapılan lisansüstü çalışmalara bütüncül bir bakış sağlamak ve tüm ilgililer için tezlere dair, konu ve yöntem dağılımları müracaat kaynağı oluşturmak amaçlanmaktadır.

Bu bağlamda, araştırmanın amacını gerçekleştirmek için problem ve alt problemlerde belirtilen sorulara cevap aranmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bilgi birikiminin aktarımı, bilimin varlığının devamı ve ilerlemesi için ne kadar önemliyse, bir araştırmacı için de bu bilgi birikimine ulaşım, o kadar önemlidir. Bu açıdan geçmişte olduğu gibi günümüzde ve gelecekte de bilgiye kolay, hızlı ve bütüncül ulaşımı sağlayan kaynak derleme çalışmaları, çok önem arz edecektir. İşte bu araştırmanın önemi, bu önemli kaynak derleme çalışmalarını gerçekleştirme amacına, kısmen de olsa hizmet edecek olmasındandır.

'*İlgili Çalışmalar*' kısmında genişçe ifade edileceği gibi alanyazına dair yapılan çalışmalar incelendiğinde, tezlerin, sadece künye bilgileri ile ilgili tespit ve tasnif çalışmalarının yapıldığı görülmüştür. Bu açıdan çalışma, ülkemizde Din Eğitimi Bilim Dalı'nda yapılan lisansüstü çalışmaların, içerik ve yöntem açısından dağılımlarını kapsaması yönüyle bu alanda *ilk olma* özelliği taşımaktadır. Bu bağlamda çalışmanın, özellikle bu dalda çalışma yapmayı düşünen araştırmacılar ve danışmanlar için yol gösterici bir kaynak olabileceği düşünülmektedir.

Bunun yanında, araştırmaların, diğer araştırmacı ve bilim adamları için de bir anlam taşması gerekliliği, araştırmanın temel niteliklerinden sayılmıştır (Karasar, 2008). Bu açıdan çalışmanın, Din Eğitimi Bilim Dalı'nın mevcut bilgi birikimini ortaya koyarak yapılacak çalışmalarda tekrar ve hatalara düşülmemesine

yardımcı olacağı ve daha özgün çalışmaların yapılmasına katkı sağlayacağı umulmaktadır. Ayrıca bu sayede, Din Eğitimi Bilimi'nin bilimsel olarak ilerlemesine de hız kazandıracağı düşünülmektedir.

1.4. Sayıtlar

Bu çalışma için;

- Türkiye'de Din Eğitimi Bilim Dalı'nda tamamlanan tüm lisansüstü tezlerin, Yüksek Öğretim Kurulu Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'na ve tezin yapıldığı ilgili üniversite kütüphanelerine eksiksiz olarak ulaştırıldığı;
- Tez veri giriş formunda bulunan tez bilgilerinin [tez başlığı, anabilim dalı/bölüm vb.] yazarlar ya da ilgili enstitü görevlileri tarafından hatasız ve eksiksiz bir şekilde aktarıldığı;
- Yüksek Öğretim Kurulu Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı ile üniversite kütüphaneleri tarafından, lisansüstü tezlerin, elektronik kayıt işlemlerinin hatasız olarak yapıldığı varsayılmıştır.

1.5. Sınırlıklar

Bu araştırma, Yükseköğretim Kurulu Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi veri tabanında bulunan ve bilim dalı Din Eğitimi olan lisansüstü çalışmalarla sınırlıdır. Bunun yanında, bilim dalı belirtilmediği halde, araştırmacı tarafından, danışman kriterine göre yapılan aramalarla elde edilen tespitler sonucu, Din Eğitimi Bilim Dalı'nda yapıldığı anlaşılan lisansüstü çalışmalar ile İDKAB ve DKAB Anabilim ve Bilim Dalı'ndaki çalışmalar da araştırma kapsamındadır. Konusu Din Eğitimi Alanı'nda olduğu halde, diğer bilim dallarındaki çalışmalar, araştırma kapsamı dışındadır.

1.6. İlgili Çalışmalar

Türkiye'de, Din Eğitimi alanında yapılan bilimsel araştırmalarla (tez, makale, bildiri, kitap gibi) ilgili, alanyazın çalışmaları yapılmış olmasına rağmen; bu çalışmalarda künye bilgilerini tasniften öteye geçilememiştir. Her ne kadar alanyazına dair yapılan bu çalışmaların, alanın mevcut çalışmalarını ortaya koyma adına yeterli olduğu söylenebilirse de; aynı şey konu ve yöntem betimlemesi için

söylenemez. Bu durum, yapılan ilgili çalışmalar incelendiğinde daha net anlaşılacaktır.

Alanyazın derlemeye yönelik alandaki ilk çalışma, Usta (1984) tarafından yapılmıştır. Yüksek lisans çalışması olan bu çalışmada, farklı bölümlerde yapılan ve konusu din eğitimi olan, yüksek lisans, doktora ve doçentlik çalışmalarının künye bilgileri verilerek, çalışmaların içeriğine dair özet bilgiler verilmiştir. Çalışmada, toplamda, 23 tez tespit edilmiştir.

Yıldız ve Koçyiğit (2002), tarafından yapılan çalışmada, Türkiye’de 1952-2002 yılları arasında, ilahiyat fakültesi dergilerinde yayınlanan makaleler, künye bilgilerine göre sınıflandırılmıştır. Ayrıca yazar isimlerine göre de bir sınıflandırma yapılmıştır. Toplamda, 20 farklı dergide yayınlanan makalelere dair künye bilgileri verilmiştir.

Kaymakcan ve Ünsal (2004) tarafından, yine, din eğitimi konulu akademik makalelerden oluşan bir bibliyografya denemesi çalışması yapılmıştır. Çalışmada, 1952-2003 yılları arasında, 17 farklı ilahiyat fakültesi dergisinde, 208 dergi içerisinde, alanla ilgili toplam 213 makale tespit edilerek künye bilgilerine göre bibliyografyaya alınmıştır. Ayrıca makaleler, bazı değişkenlere göre incelenmiş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Makalelerin 192'si telif, 21'i çeviridir. Makalelerin 32'si deneysel (ampirik) (% 17) olup, 157'si teorik (% 83) çalışmadır.
- Makale yazarlarının unvanlarına ve uzmanlık alanlarına göre yapılan incelemede; en fazla yayının, 53 makale (% 28) ile yardımcı doçent unvanına sahip yazarlar tarafından; en fazla makalenin (n=127, % 66) de din eğitimi alan uzmanları tarafından yazıldığı görülmektedir.
- Makalelerde geçen referanslara göre yapılan incelemede; kullanılan toplam referans sayısının 4105, makale başına düşen referans ortalamasının ise, 43 olduğu, ayrıca 18 makalede (% 9), hiç referans kullanılmadığı tespit edilmiştir.
- Referansların dillerine göre yapılan incelemede ise; Türkçe referansların bütün çalışmalarda, 3241 (% 79) kez gösterildiği, bunu 51 makalede (% 27), 363 referansla (% 9) Arapça ve 45 çalışmada (% 23), 253 referansla (% 6) İngilizce referansların takip ettiği belirtilmiştir.

Çoştu (2006), çalışmasında, bir üniversitenin 1985-2006 yılları arasında FDB ABD’de yapılan çalışmaları, alan, tür ve yıllarına göre inceleyerek künye bilgilerine göre sınıflandırmıştır. Din Eğitimi Bilim Dalı’nda 4 doktora ve 23 yüksek lisans olmak üzere toplam 27 çalışma tespit etmiştir. Ayrıca, 27 tezin, 5 (%19)’inin ampirik, 22 (% 81)’sinin de teorik olduğunu ortaya koymuştur.

Nazıroğlu (2006), yaptığı seminer çalışmasında, Türkiye’de din eğitimiyle ilgili makale, bildiri, tez ve kitapların, bibliyografyasını oluşturmuştur. İlgili çalışmalar, genel künye bilgilerine (eser ve yazar adı, yıl, yapıldığı/yayınlandığı yer vb.) göre sınıflandırılmıştır. Çalışmada, alanda yapılan, 587 makale, 413 bildiri, 222 yüksek lisans tezi, 46 doktora tezi ve 193 kitap olmak üzere toplam, 1461 eser yer almıştır.

Kayadibi ve diğerlerinin (2008) yaptığı, bir proje çalışması olan, Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi Literatürü isimli çalışmada da yine alana dair 1923-2007 yılları arasında yapılan makale, bildiri, kitap, yüksek lisans ve doktora tezleri, künye bilgileri belirtilerek sınıflandırılmıştır. Araştırma, hem kapsadığı yıl aralığı hem de incelediği çalışma türleri açısından, alandaki en kapsamlı literatür çalışmasıdır. Araştırmada, 250 kitap, 240 yüksek lisans tezi, 70 doktora tezi ve diğerleri de makale ve bildiri olmak üzere toplam 2500 çalışma tespit edilmiştir.

Öcal (2008) tarafından yapılan çalışmada ise, her ilahiyat fakültesinden ilk ve öncü konumdaki bir din eğitimcisinin örgün ve yaygın din eğitimi alanında kaleme aldıkları eserlerden öne çıkan bir eser detaylı olarak tanıtılarak; çalışmada yer alan alan uzmanlarının her birinin yayınlanmış eserlerinin listesi sunulmuştur.

Baş ve Beyhan (2012) tarafından yapılan çalışmada, değerler eğitimi konusunda, 2005-2010 yılları arasında yapılan lisansüstü çalışmalar, çeşitli değişkenlere göre incelenmiş; 8 doktora, 14 yüksek lisans olmak üzere ilgili konuda toplam, 22 tez tespit edilmiştir. Tezlerin yıllara, türlerine, yapıldıkları anabilim dallarına, yöntemlerine ve kullanılan ölçme araçları ile istatistikî tekniklere göre dağılımları incelenmiştir. Araştırma sonunda;

- Bu konuda yapılan tez sayısında son yıllarda artış olduğu ve en fazla tezin, 2010 yılında yapıldığı görülmüştür. İlgili konuda 5 tez (% 23) ile

en fazla tezin Eğitim Programları ve Öğretim ABD’de yapıldığı, FDB ABD’de ise, sadece 2 tez çalışmasının (% 9) yapıldığı görülmüştür.

- 7 çalışmanın (% 32) deneysel, 6 çalışmanın (% 27) nicel, yine 6 çalışmanın (% 27) nitel ve 3 çalışmanın (% 14) ise, karma nitelikte olduğu tespit edilmiştir.
- Tezlerde en fazla kullanılan ölçme araçlarının, ölçek ve doküman inceleme formu (n=8, % 37) olduğu görülmüştür. Tezlerde en fazla kullanılan istatistikî tekniklerin ise, betimsel istatistikler (frekans, yüzde, aritmetik ortalama vb.) (n=18, % 82) olduğu görülmüştür.

Erünsal ve diğerleri (2012) yaptıkları benzer çalışmada, ilahiyat alanındaki lisansüstü çalışmaların tümünü içine alan ve tezlerin künye bilgilerine dayanan, bir tez katalogu oluşturmuşlardır. Çalışma, 1953-2010 yıllarını kapsamakta olup, toplam, 9775 tez içermektedir. FDB ABD’de yapılan 3246 tez (% 33) olduğu ve Din Eğitimi Bilim Dalı’nda, 2 doçentlik, 127 doktora ve 634 yüksek lisans çalışması olmak üzere toplam, 763 lisansüstü çalışmanın (% 24) yapıldığı tespit edilmiştir. Araştırma verilerine göre FDB ABD’de en fazla tez, Din Eğitimi Bilim Dalı’nda yapılmıştır. Ayrıca araştırmanın son kısmında konu indeksi de verilmiştir.

Türkan (2013), seminer çalışmasında, Türkiye’de (İlköğretim) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Anabilim Dalı’ndaki lisansüstü çalışmaları (2003-2013), türlerine, yapıldıkları üniversiteye ve yıllara göre inceleyerek alanda tez özetleri müracaat kaynağı hazırlamıştır. Çalışmada, 56 yüksek lisans tezi (% 97), 2 doktora tezi (% 3) olmak üzere toplam, 58 tez tespit edilmiş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Alanda ilk lisansüstü çalışma, 2003 yılında tamamlanmıştır. En fazla lisansüstü çalışma, 17’şer (% 30) çalışma ile Selçuk ve Marmara Üniversitelerinde yapılmıştır. Çalışmaların tamamı, 8 üniversite bünyesinde tamamlanmıştır. Ayrıca en fazla tez, 13 teze (% 23), 2009 yılında yapılmıştır.

Okumuş (2014) tarafından yapılan bir diğer benzer çalışmada ise, ilgili alana yönelik bir fihrist denemesi çalışması yapılarak Milli Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan, ‘Din Öğretimi Dergisi’, konularına göre sınıflandırılmıştır. Araştırmada, din eğitimi konusunun yanında farklı konuları da ele alan toplam, 254 makale tespit edilmiştir.

II. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın yöntemi ve modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araç ve tekniği ile veri çözümlene yöntemlerine dair bilgiler yer almaktadır.

2.1. Araştırma Yöntemi ve Modeli

Bu araştırma, betimsel türde bir araştırmadır. Araştırmada, betimsel araştırmalarda genellikle kullanılan model olan (Erkuş, 2011), nicel araştırma modellerinden tarama modeli benimsenerek kesitsel-tarama deseni kullanılmıştır.

Betimsel araştırmalar, “*ilişki ya da farkı merak etmeyen, neyin ne olduğunu saptamaya dönük çalışmalardır. Bu bakımdan, bilimin betimleme amacına hizmet etmekle birlikte, sonraki çalışmalar için denence üretmeye yönelik öngörü sağlarlar*” (Erkuş, 2011:92). Betimsel çalışmalarda, var olan durum değişikliğe uğratılmaksızın (Çepni, 2007), başka bir deyişle mevcut duruma müdahale edilmeksizin inceleme yapılır. Araştırmanın doğasına göre bilimsel araştırma raporlarının (tez, makale, vb.) yöntembilim açısından incelenmesi de betimsel araştırma kapsamındadır (Erkuş, 2011:93). Bununla birlikte, tarama çalışmaları ya da tarama modellenmiş çalışmalar, araştırma türleri sınıflamasında hem nicel araştırma hem de betimsel araştırma kategorisindedirler (Çepni, 2007; Ekiz, 2009) ve betimsel bir yapıya sahiptirler (Erkuş, 2011; Özdemir, 2014). Bu açıdan, tarama çalışmalarının, betimsel çalışmaların özelliklerini taşıdığı söylenebilir.

Tarama modellenmiş araştırmalarda amaç, bir kurum, grup, yapı, nesne, olgu, problem ya da evrenin, doğasını ve kendine özgü özelliklerini, yöntemli ve organize bir şekilde anlamak ve tespit etmektir (Büyüköztürk vd., 2008; Cohen vd., 2007:205; Fraenkel ve Wallen, 2009:390; Guyette, 1983:48; Özdemir, 2014). Bu bağlamda, tarama çalışmaları, var olan durumu ya da olguyu -olduğu gibi- betimleyerek resmetmeye çalışan araştırmalardır (Büyüköztürk vd., 2008; Çepni, 2007; Erkuş, 2011; Karasar, 2008; Özdemir, 2014). Tarama çalışmalarında, hedef kitle veya örneklem, genellikle, diğer araştırma türlerine göre daha büyüktür. Bu yüzden sonuçlar, diğer araştırma türlerine göre çok daha fazla veriye dayanmaktadır. (Büyüköztürk vd., 2008; Cohen vd., 2007:206; Çepni, 2007;

Fraenkel ve Wallen, 2009:390; Özdemir, 2014).

Tarama çalışmaları, Fraenkel ve Wallen'in genel sınıflamasına göre '*kesitsel tarama*' ve '*boylamsal tarama*' olmak üzere iki çeşittir (2009:391). Kesitsel taramada, tanımlanmaya ve betimlenmeye çalışılan bir nesnenin, zamanın belirli bir kesitindeki özellikleri, bir seferde incelenir. Amaç, incelenen nesnenin, ele alındığı zaman dilimindeki durumunu ortaya koymaktır. Boylamsal tarama ise; incelenen nesne veya problemin zamana bağlı değişimini ve eğilimini göstermeyi amaç edinir. Bu yüzden, kesitsel taramaların aksine boylamsal araştırmalarda, ölçümler gerek aynı gerekse farklı örneklem gruplarıyla periyodik olarak tekrarlanır (Büyüköztürk vd., 2008; Cohen vd., 2007:212-213; Fraenkel ve Wallen, 2009:391; Guyette, 1983:47-48; Özdemir, 2014).

Bu araştırmada, 'Din Eğitiminde Lisansüstü Araştırmalar' olgusunun, ilgili zaman aralığındaki sürede, içerik ve yöntem açısından durumu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, araştırma için tarama modelinin uygun olduğu görülmüş ve araştırma, kesitsel-tarama deseninde tasarlanmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Yükseköğretim Kurulu Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi veri tabanında bulunan ve Din Eğitimi Alanı'nda yapılan çalışmalar oluşturmaktadır.

İlgili alanda yapılmış, 169 doktora (%18) ve 786 yüksek lisans (%82) tezi olmak üzere toplam, 955 tez tespit edilmiştir. Evrenin tamamına ulaşılması hedeflendiğinden, örneklem alma yoluna gidilmemiştir. Ancak tezlerin bir kısmının erişime kapalı, bir kısmının da sınırlandırılmış olmasından dolayı, 610 teze ulaşılabilmektedir. Bu nedenle çalışmada, 106 doktora (%17) ve 504 yüksek lisans (%83) tezi olmak üzere toplam, 610 tez incelenmiştir. Bunun yanında, bazı genel künye bilgileri (yazım yılı, tez türü, yapıldığı üniversite, yazarın cinsiyeti ve danışman unvanı) ulaşılabilir olduğundan, bu veriler aktarılırken, 955 teze dair bilgiler verilmiştir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak Din Eğitimi lisansüstü tezlerinin

içerik ve yöntem bakımından dağılımlarını tespit etmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen, *Din Eğitimi Tezleri İnceleme Formu* (DETİF) kullanılmıştır. Araştırma sürecinin şekillendirilmesinde ve DETİF'in hazırlanmasında, gerek din eğitimi ve eğitim bilimleri gerekse ölçme değerlendirme alan uzmanlarının görüşlerine başvurulmuş ve bilimsel eser (tez, makale vb.) incelemeye yönelik, farklı alanlarda yapılmış çalışmalardan faydalanılmıştır (Akça-Üstündağ, 2009; Alkan, 2014; Aydın-Koç, 2010; Ayhan, 2006; Bağcı, 2012; Gündoğar-Uçar, 2003; İlhan, 2011; İşçi, 2013; Karadağ, 2009; Polat, 2010; Salbacak, 2011; Sarı, 2011; Semerci, 1992; Semerciöz, 1994; Seyhan, 2002; Şahin, 2007; Tatar, 2010; Uğur-Erdoğan, 2009; Yılmaz, 2012; Yücedağ, 2010). DETİF'e ilişkin ilgili açıklamalar aşağıdaki şekildedir.

2.3.1. Veri Toplama Aracına İlişkin Açıklamalar

Veri toplama aracı Ek:1'de verilmiştir. Tez inceleme formuna (DETİF) ilişkin gerekli açıklamalar ise, aşağıda verilmiştir.

1. Madde

Tezin yapıldığı yılı ifade etmektedir.

2. Madde

Tezin türünü ifade etmektedir.

3. Madde

Tezin yapıldığı üniversiteyi ifade etmektedir.

İlgili Açıklamalar:

- Rize İlahiyat Fakültesi 2006 yılına kadar KTÜ bünyesinde olduğu için ilgili yıl ve daha önceki yıllarda yapılan tezler ile isim değişikliğinden (RTE. Üniv.) sonraki tezler "17.Rize (RTE)" olarak kabul edilmiştir.

- Necmettin Erbakan Üniversitesi bünyesindeki tezler, "14.Selçuk (N.Erbakan) Üniversitesi" bünyesinde kabul edilmiştir.

4. Madde

Tezin yapıldığı anabilim dalını ifade etmektedir.

İlgili Açıklamalar:

- 2.DKAB: Anabilim Dalı veya Bilim Dalı DKAB ve İDKAB olanları kapsamaktadır.

5. Madde

Tez danışmanının unvanını ifade etmektedir.

İlgili Açıklamalar:

İki danışmanlı tezlerde, ilk yazılan danışmanın unvanı değerlendirmeye alınmıştır.

6. Madde

Tezin genel konusunu ifade etmektedir.

İlgili Açıklamalar:

- Konu tasnifinde tez başlıkları kullanılmıştır. Başlıklardan çalışmanın hangi konuyu kapsadığına ve aynı zamanda yanlış tasnifin engellenmesi için içeriğine de bakılmıştır.

- 5.Din Eğitimi İle İlgili Kavramlar: Din eğitimi alanı ile ilgili kavramlar bu kategoridedir. Ayrıca Ahlaki/Dini Değerler ve Eğitimleri ile ilgili çalışmalar ahlaki ve dini değerlere ait kavramları da ifade ettiklerinden dolayı bu kategoride değerlendirilmiştir.

- 8.Ailede Din Eğitimi/Çocuk Eğitimi: Okulöncesi eğitim, anne-baba eğitimi, aile ile ilgili çalışmalar ile çocuk eğitime ve çocuk edebiyatına dair çalışmalar bu kategoride değerlendirilmiştir.

- 13.Din Öğretimi Yöntemleri: Din öğretimi ile ilgili yöntem, teknik ve yaklaşımlar bu kategoride değerlendirilmiştir.

- 17.Özel Din Eğitimi: Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin din eğitimini konu edinen çalışmalar bu kategoridedir.

- 18.Azınlıklar ve Din Eğitimi: Etnik ve mezhepsel azınlıklar, bu kategoride değerlendirilmiştir.

- 20.Din Eğitimi ve İletişim/Dini İletişim: Dini iletişim ile ilgili konuların yanında; dini hitabet, sınıf yönetimi ile ilgili tezler de bu kategoride değerlendirilmiştir.

- 21.Medya ve Din Eğitimi: Gazete, televizyon, dizi, sinema vb. medya unsurları ile çocuk dergileri ve dini dergiler, bu kategoride değerlendirilmiştir.

7. Madde

Tezin çağdaş konusunu ifade etmektedir.

İlgili Açıklamalar:

- 1.Dini Çoğulculuk ve Din Eğitimi: Kültürlerarası din eğitimini konu edinen çalışmalar da bu kategoride değerlendirilmiştir.
- 2.Dinlerarası Eğitim: Dünya dinlerinde eğitimi konu edinilen çalışmalar da bu kategoride değerlendirilmiştir.
- 5.Karakter ve Değerler Eğitimi: Ahlak eğitimi ve öğretimini konu edinen çalışmalar da bu kategoride değerlendirilmiştir.

8. Madde

Tezde konu edilen kavram(lar)ı ifade etmektedir.

İlgili Açıklamalar:

- 3.Ahlaki ve Dini Değerler: Ahlaki ve dini değerlerin yanında, ahlaki ve dini olumsuz davranışlar ve değerler de bu kategoride değerlendirilmiştir.
- 12.Dindarlık: Dini kişilik ve dini kimlik kavramları da bu kategoride değerlendirilmiştir.
- 18.Dini Tutum: Dini davranış ve dini sorumluluk kavramları da bu kategoride değerlendirilmiştir.
- 58.Diğer: Din eğitimiyle ilişkilendirilen, laiklik, zulüm, şirk, vb... kavramlar bu kategoride değerlendirilmiştir.

9. Madde

Tez konusunun hangi eğitim türü (örgün-yaygın) kapsamında olduğunu ifade etmektedir.

10. Madde

Teze konu edilen eğitim kademesini ifade etmektedir.

İlgili Açıklamalar:

- 8.İlahiyat Fakültesi: Eğitim Fakülteleri (İ)DKAB Bölümü öğrencileri ve İLİTAM da bu kategoridedir.

11. Madde

Teze konu edilen kitle/öğeyi ifade etmektedir.

İlgili Açıklamalar:

- 3.Öğrenci: Örgün eğitim kademelerindeki öğrencilerle beraber, Kur'an kursu öğrencileri ve hizmet içi eğitim ihtisas kursu kursiyerleri de bu kategoridedir.

- 6.Din Görevlisi: Müezzin ve kayyum da bu kategoridedir.
- 16.Kişi: Araştırmacı, aydın, düşünür, eğitimci, yazar, vb. şahıslar bu kategoridedir. Peygamberân-i izam de bu kategoride değerlendirilmiştir.

12. Madde

Tezde konu edilen kurumu/yeri ifade etmektedir.

İlgili Açıklamalar:

- 1.Okul: İlköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumları bu kategoridedir.
- 2.Medrese: Sıbyan mektepleri, medreseler ve mektepler bu kategoridedir.
- 4.Kur'an Kursu: Yaz Kur'an kursları da bu kategoride değerlendirilmiştir.
- 11.Eser: Burada doğrudan müstakil bir eser veya bir kişinin eserleri üzerinde çalışılmışsa; ya da bir döneme ait (tarihi vesikalar gibi) belirli eserler çalışılmışsa bu kategoriye dâhil edilmiştir. Literatür taraması, "eser" kapsamında değildir.
- 13.DİB: Sadece kurumla ve kurumsal alt birimlerle (müftülükler vb..) ilgili çalışmalar, bu kategoriye dahil edilmiştir.

13. Madde

Tezde hangi öğretim yöntem, teknik, yaklaşım ve ilkelerinin konu edildiğini ifade etmektedir.

İlgili Açıklamalar:

- 7.Öyküleme: Masallar da bu kategoridedir.
- 12.Çoklu Yöntem ve Teknikler: Birden çok öğretim, yöntem, teknik, yaklaşım ve ilkesini konu eden çalışmalar, bu kategoridedir. Genelde, klasik öğretim yöntem, teknik, yaklaşım ve ilkelerinden oluşmaktadır.

14. Madde

Tezin probleminin belirtilmiş/belirtilmemiş olduğunu ifade etmektedir.

15. Madde

Tezin amacının belirtilmiş/belirtilmemiş olduğunu ifade etmektedir.

16. Madde

Tezin öneminin belirtilmiş/belirtilmemiş olduğunu ifade etmektedir.

17. Madde

Tezin sayıtlarının belirtilmiş/belirtilmemiş olduğunu ifade etmektedir.

18. Madde

Tezin sınırlıklarının belirtilmiş/belirtilmemiş olduğunu ifade etmektedir.

19. Madde

Tezin yönteminin belirtilmiş/belirtilmemiş olduğunu ifade etmektedir.

20. Madde

Tezin yönteminin ne olduğunu ifade etmektedir.

21. Madde

Tezin modelinin ne olduğunu ifade etmektedir.

22. Madde

Tezin evreninin belirtilmiş/belirtilmemiş olduğunu ifade etmektedir.

23. Madde

Tezin örnekleminin belirtilmiş/belirtilmemiş olduğunu ifade etmektedir.

24. Madde

Tezin örneklem seçim yolunu ifade etmektedir.

İlgili Açıklamalar:

- Birden fazla örneklem grubunda, sayısı fazla olan örneklem grubunun, seçim yöntemi esas alınmıştır.

25. Madde

Tezde kullanılan veri toplama araç ve tekniklerini ifade etmektedir.

26. Madde

Tezde kullanılan veri çözümleme tekniklerini ifade etmektedir.

27. Madde

Tezin sonuç kısmının belirtilmiş/belirtilmemiş olduğunu ifade etmektedir.

28. Madde

Tezin öneriler kısmının belirtilmiş/belirtilmemiş olduğunu ifade etmektedir.

29. Madde

Tezin özet kısmında, anahtar kelimelerin verilmiş/verilmemiş olduğunu ifade etmektedir.

30. Madde

Tez özetinin, amaç, yöntem ve sonucu kapsıyor/kapsamıyor olduğunu ifade etmektedir.

31. Madde

Tezde kullanılan kaynakların dilini ifade etmektedir.

İlgili Açıklamalar:

- Kaynaklar, kaynakçada belirtilen eser isimlerine bakılarak dillerine göre kategorize edilmişlerdir. Doğrudan eserin dilinin anlaşılamadığı durumlarda ise, internet yardımıyla eser ile ilgili bilgilere ulaşılarak kategorize işlemi gerçekleştirilmiştir.

- Çeviri eserler ‘Türkçe’ kaynak kategorisinde değerlendirilmiştir. Ayrıca orijinal dillerine göre ‘Çeviri- Arapça’ ya da ‘Çeviri-Batı’ kategorisine de dâhil edilmişlerdir. Bunun yanında aynı eserin farklı yazarlar tarafından birden fazla çevirisi yapıldığı durumlarda, farklı çeviri sayısınca ‘Türkçe’ kaynak olarak sayılmış ve de tek çeviri eser olarak sayılmıştır. Örneğin, Kur’an-ı Kerim meali ve tefsiri gibi.

- ‘Osmanlıca’nın çevirisi ol(a)mayacağından ve diğer dillerin de kategori itibarıyla ‘Çeviri-Diğer’ gibi bir kategorisi anlamlı olmayacağından, bu şekilde bir kategoriye ihtiyaç duyulmamıştır. Bunun yanında “diğer diller”den çeviri eserler, sadece “Türkçe kaynak” olarak sayılmıştır.

- “İnternet kaynakları”, İnternet kullanılarak ulaşılan kaynakları ifade etmektedir.

2.3.2. Geçerlik-Güvenirlik Çalışmaları

Veri toplama aracı ve araştırma ile ilgili yapılan geçerlik-güvenirlik çalışmaları aşağıda belirtilmiştir.

2.3.2.1. Geçerlik Çalışmaları

Nicel araştırmada *geçerlik*, ölçülmeye çalışılan olgunun doğru ve tutarlı ölçülmesi ile ilişkilidir. Diğer bir ifade ile geçerlik, araştırma sonuçlarının doğruluğu ve amaçlanan ölçmenin gerçekleştirilme düzeyi ile ilişkilidir (Balcı, 2013; Büyüköztürk, 2008; Çepni, 2007; Yıldırım ve Şimşek, 2011). *İç geçerlik* ve *dış geçerlik* olmak üzere iki tür geçerlik vardır. İç geçerlik, araştırma sonuçlarını elde etmede izlenen sürecin, doğru ve tutarlı olması ile ilişkili iken; dış geçerlik, daha çok sonuçların genellenebilirliği ile ilişkilidir (Çepni, 2007; Yıldırım ve

Şimşek, 2011). Belgelerin ve dokümanların, araştırma ile gerçekten ilgili olup olmaması iç geçerlik ile ilgili iken; geçerli (sahte) olup olmaması dış geçerlik ile ilgili bir durumdur (Çepni, 2007). Bu bağlamda, *veri toplama aracının geçerlik çalışması* aşağıdaki şekildedir:

DETİF'in farklı zamanlardaki tutarlılık oranını hesaplamak ve istikrarlık durumunu tespit etmek için 61 tez (%10), araştırmacı tarafından *test-tekrar-test* tekniği ile farklı zamanlarda yeniden incelenerek, inceleme formunun tutarlılık oranı¹ hesaplanmıştır. Tutarlılık oranı, aynı olgunun birden fazla gözlemci tarafından değerlendirilmesi sonucu, elde edilen verilerin benzerliğini tespit etmek için kullanılan bir yöntemdir (Çepni, 2007). Bu durumda, tek gözlemcinin, aynı olguyu, farklı zamanlarda yeniden ölçmesi sonucu oluşan verilerin tutarlılığı da bu formülle hesaplanabilir. Bu hesaplama sonucunda, DETİF'in tutarlılık oranı % 98,5 olarak tespit edilmiş ve oranın son derece yüksek olduğu görülmüştür. Böylelikle tezlerin değerlendirilmesi için uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bu durum, amaçlanan ölçmenin gerçekleştirilme ve doğruluk oranını göstermesi yönüyle formun *geçerliliğini*; aynı zamanda, sonuçların tekrarlanabilirlik oranını göstermesi yönüyle de formun güvenilirliğini göstermektedir.

Bunun yanında, araştırmanın *iç geçerliliğini* sağlamak için şu çalışmalar yapılmıştır:

- Araştırmada kullanılan resmi dokümanlar (ilgili alandaki lisansüstü tezler), araştırma problemi ile doğrudan ilgilidir.
- Elde edilen veriler, sonuç ve tartışma bölümünde yorumlanmadan önce, müdahale edilmeksizin bulgular bölümünde gösterilmiştir.
- Elde edilen verilerin, araştırmanın problemini oluşturan sorularla paralellik gösterdiği görülmüştür.
- Araştırma sürecinin doğru ve tutarlı ilerlemesinde ve veri toplama formunun oluşturulmasında hem din eğitimi ve eğitim bilimleri alanları hem de ölçme ve değerlendirme alanı uzmanlarının görüşlerinden faydalanılmıştır.

¹ Tutarlılık oranı hesaplama formülü: $P = \left[\frac{Na * 100}{Nt} \right] \Rightarrow \sim P$: Tutarlılık Oranı; $\sim Na$: İki formda da aynı kodlanan madde sayısı; $\sim Nt$: Bir formda bulunan toplam madde sayısı (Çepni, 2007:155).

- Veri toplama aracının, istenen olguyu doğru ölçüp ölçmediğinin denenmesi için tutarlılık oranı tespit edilmiştir. Tutarlılık oranına ait bilgiler, araştırmanın veri toplama aracı ile ilgili kısımda verilmiştir. Tutarlılık oranı her ne kadar iç güvenilirlik ile ilgili bir durum olsa da; araştırmalarda, iç geçerlik ile iç güvenilirlik, birbirini destekler niteliktedir. Çünkü araştırmanın güvenilirliği olmadan iç geçerliğinden söz etmek mümkün değildir. (Çepni, 2007).

Ayrıca, araştırmanın *dış geçerliğini* sağlamak için şu çalışmalar yapılmıştır:

- Araştırmada kullanılan dokümanlar için orijinallik problemi söz konusu değildir. Çünkü ilgili dokümanlar, Yükseköğretim Kurulu Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi'nde ve tezlerin yapıldıkları üniversitelerde kayıtlı bulunan, resmi, bilimsel raporlardır.
- Araştırmada, evrenin tamamına ulaşılmak istendiği için sadece, incelenen tezlerden hareketle ulaşılamayan tezlerle ilgili genelleme yapılabilir. Bunun için de incelenen tezlerin kod bilgileri, Ek:2'de verilmiştir.
- Elde edilen bulguların, daha önce yapılan alanyazına dair çalışmalarla uyumlu olduğu görülmüştür.

2.3.2.2. Güvenirlik Çalışmaları

Nicel araştırmada *güvenirlik* ise, en kısa ifadesiyle araştırma sonuçlarının tekrar edilebilirliği ile ilişkilidir (Çepni, 2007; Karasar, 2008; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Aynı şekilde, zamana göre değişmezlik olarak da ifade edilebilen, süreklilik de güvenilirlik ile ilişkilidir (Karasar, 2008). *İç güvenilirlik* ve *dış güvenilirlik* olmak üzere iki tür güvenilirlik vardır. İç güvenilirlik, araştırmanın, başka araştırmacılar tarafından aynı süreçler uygulanarak tekrar yapıldığında, aynı sonuçlara ulaşılabilme durumu, yani tutarlılığı ile ilişkili iken; dış güvenilirlik, başka araştırmacılar tarafından yapılacak benzer araştırmalarda, benzer sonuçlara ulaşılabilme durumu ile ilişkilidir (Karasar, 2008; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu bağlamda, *veri toplama aracının güvenilirlik çalışması* aşağıdaki şekildedir:

DETİF'in güvenilirliğini sağlamak için, tekrar edilebilirlik durumunu tespit etmek amacıyla, iki alan uzmanı tarafından, 3'er tez DETİF'le incelenerek,

araştırmacının sonuçlarıyla karşılaştırılmıştır. Sonuçta, gözlemciler ve araştırmacı arasındaki tutarlılık oranı %87,5 olarak tespit edilmiştir. Bu durum, tekrar edilebilirlik açısından inceleme formunun güvenilirlik oranını göstermektedir.

Yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları göz önünde bulundurulduğunda 'Din Eğitimi Tezleri İnceleme Formu'nun ilgili tezlerin incelemesi için yeterli geçerlik ve güvenilirlik oranına sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Bunun yanında, araştırmacının *iç güvenilirliği* sağlamak için şu çalışmalar yapılmıştır:

- Araştırmanın yöntem ve modeline dair bilgiler, tekrar edilebilirliği sağlamak için ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.
- Araştırmada incelenen tezler, kullanılan veri toplama aracı ve alınan notlar, gerektiğinde tekrar incelenebilmelerine imkan sağlamak için saklanacaktır. Ayrıca incelenen tezlerin kod numaraları, Ek:2'de verilmiştir.
- Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan inceleme formuna dair ayrıntılı bilgi ve açıklamalar ilgili kısımda verilmiştir.
- Araştırmanın tekrar edilebilirlik durumunu göstermek için inceleme formunun tutarlılık oranı hesaplanmıştır.

Ayrıca, araştırmacının *dış güvenilirliği* sağlamak için şu çalışmalar yapılmıştır:

- Benzer çalışmada bulunacak araştırmacılara rehberlik etmesi açısından; araştırmacının amacı, modeli ve veri toplama aracı gibi araştırma sürecine dair bilgiler, ayrıntılı olarak ilgili yerlerde verilmiştir.
- Yapılacak benzer araştırmalarda da veri toplama aracı olarak kullanılabilme imkanı sağlamak için inceleme formu ile ilgili detaylı bilgi verilerek, formun tutarlılık oranı hesaplanmıştır.
- Geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarıyla araştırmacının geçen zaman içerisinde sürekliliğini koruması sağlanmaya çalışılmıştır.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Doküman incelemesi veya analizi, araştırılan olgu ile ilgili bilgi içeren resmi, özel, yazılı ve görsel materyallerin analizini kapsar (Cansız-Aktaş, 2014; Çepni, 2007; Ekiz,

2009; Yıldırım ve Şimşek, 2011; Yin, 1994:86;). Bu açıdan, resmi çalışma ve belgeler de doküman kategorisindedir. Doküman inceleme tekniğine, belge inceleme (Mayring, 2011;51), belgesel gözlem veya belgesel tarama (Çepni, 2007) da denilmektedir.

Doküman incelemeleri, diğer veri toplama teknikleriyle beraber kullanılabilceği gibi tek başlarına da veri toplama tekniği olabilirler (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu teknik, her ne kadar, genelde, nitel araştırmalarda kullanılan bir veri toplama tekniği olsa da nicel araştırmalarda da veri toplamak için kullanılabilir (Ekiz, 2009:70).

Doküman incelemesi için, araştırmanın evrenindeki ulaşılması hedeflenen tüm tezlerin, büyük çoğunluğu, Yükseköğretim Kurulu Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi veri tabanından, bir kısmı ise, bazı kütüphanelerden temin edilmiştir. Bunun yanında, bazı tezlere, YÖK'ün yeni uygulaması olan, TÜBESS aracılığıyla ulaşılmıştır.

Toplamda, 610 teze ulaşılmış, elde edilen tez dokümanları, problem ve alt problemler çerçevesinde, araştırmacı tarafından geliştirilen '*Din Eğitimi Tezleri İnceleme Formu*' (DETİF) ile analiz edilmiştir. Bilimsel etik gereği, kişi ve kurumlar doğrudan referans gösterilmeyerek incelenen tezler, kod numaraları ile Ek:2'de verilmiştir.

Ayrıca, araştırmada ulaşılmak istenen veriler ilgili başlıklar/yerler incelenerek toplanmıştır. Bunun yanında, bazı çalışmalarda başlıklandırma farklılıkları veya başlıklandırmanın olmaması gibi durumlar gözlenmiştir. Bu durumlarda da ilgili bilgilere ulaşmak için tezlerin, içindekiler, önsöz, özet ve giriş kısımları gibi ilgili yerlerden veri elde edilmeye çalışılmıştır.

2.5. Verilerin Çözümlemesi

Bu araştırmada, incelenen tezleri, içerik ve yöntem açısından betimleme çalışması yapıldığı için, -tarama çalışmalarının doğası gereği- doğrulanacak bir bilgi yer almamaktadır. Bu bağlamda, elde edilen sonuçlar, SPSS programı ile değerlendirilerek frekans ve yüzde dağılımları ile ifade edilmiştir. Ayrıca, değişkenler arasında, anlamlı ilişkinin olup olmadığını tespit etmek için, parametrik olmayan testlerden ki-kare testi de kullanılmıştır.

III. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın problem ve alt problemlerinde belirtilen sorulara cevap olabilecek nitelikte, incelenen lisansüstü çalışmalara ilişkin bulgu ve yorumlar yer almaktadır. Sayısal değer (frekans) ve yüzdelik dilimler halinde belirtilen bulgular, tablolar halinde sunulmuştur.

3.1. LİSANSÜSTÜ TEZLERE İLİŞKİN BETİMSSEL BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, incelenen tezlerin, türü, yapıldıkları üniversite ve ana bilim dalı, yazım yılı ve danışman unvanları ile tezlerde kullanılan kaynakların diline ilişkin betimsel bulgular yer almaktadır.

3.1.1. Tezlerin Tez Türüne Göre Dağılımı

Din Eğitimi Alanı'nda yapılan lisansüstü çalışmaların 'tez türü'ne ilişkin dağılımı Tablo-1'de verilmiştir.

Tablo-1. Tezlerin Tez Türüne Göre Dağılımı

Tez Türü	<i>n</i>	%
Yüksek Lisans	786	82,3
Doktora	169	17,7
Toplam	955	100

Tablo-1 incelendiğinde, 786 yüksek lisans (% 82,3) ve 169 doktora (%17,7) tezi olmak üzere alanda yapılmış toplam, 955 tez olduğu görülmektedir.

3.1.2. Tezlerin Yapıldıkları Üniversite ve Yazım Yılına Göre Dağılımı

Din Eğitimi Alanı'nda yapılan lisansüstü çalışmaların, 'yapıldıkları üniversite', 'tez yazım yılı' ve tez türüne ilişkin dağılımı Tablo-2'de verilmiştir.

Tablo-2. Tezlerin Yapıldıkları Üniversite/Yazım Yılı ve Tez Türüne Göre Dağılımı

Üniversite	Tez Türü	Tez Yazım Yılı								Toplam	
		1971	1985	1990	1995	2000	2005	2010			
		-	-	-	-	-	-	-	-	n	%
		1984	1989	1994	1999	2004	2009	2014	n	%	
Marmara	Yüksek Lisans	2	4	29	33	35	66	54	223	28,4	
	Doktora	1	1	3	13	8	7	19	52	30,8	
	Toplam	3	5	32	46	43	73	73	275	28,8	
Selçuk (N.Erbakan)	Yüksek Lisans	-	2	11	16	13	44	32	118	15	
	Doktora	-	2	3	3	2	4	5	19	11,2	
	Toplam	-	4	14	19	15	48	37	137	14,3	
Ankara	Yüksek Lisans	1	1	4	15	24	21	13	79	10,1	
	Doktora	1	1	4	7	5	12	15	45	26,6	
	Toplam	2	2	8	22	29	33	28	124	13	
Uludağ	Yüksek Lisans	-	3	4	17	6	12	7	49	6,2	
	Doktora	1	-	3	2	3	-	2	11	6,5	
	Toplam	1	3	7	19	9	12	9	60	6,3	
On Dokuz Mayıs	Yüksek Lisans	-	1	6	8	10	7	13	45	5,7	
	Doktora	-	-	-	3	3	2	6	14	8,3	
	Toplam	-	1	6	11	13	9	19	59	6,2	
Sakarya	Yüksek Lisans	-	-	-	-	16	23	10	49	6,2	
	Doktora	-	-	-	-	-	-	2	2	1,2	
	Toplam	-	-	-	-	16	23	12	51	5,3	
Erciyes	Yüksek Lisans	-	1	2	11	7	6	10	37	4,7	
	Doktora	-	-	1	2	2	1	2	8	4,7	
	Toplam	-	1	3	13	9	7	12	45	4,7	
Cumhuriyet	Yüksek Lisans	-	-	-	3	12	21	7	43	5,5	
	Toplam	-	-	-	3	12	21	7	43	4,5	
Dokuz Eylül	Yüksek Lisans	-	1	2	5	5	6	3	22	2,8	
	Doktora	1	1	-	3	-	2	1	8	4,7	
	Toplam	1	2	2	8	5	8	4	30	3,1	
Atatürk	Yüksek Lisans	-	-	-	4	3	7	7	21	2,7	
	Doktora	-	-	2	-	1	1	1	5	3	
	Toplam	-	-	2	4	4	8	8	26	2,7	
Süleyman Demirel	Yüksek Lisans	-	-	-	-	-	9	12	21	2,7	
	Doktora	-	-	-	-	-	-	2	2	1,2	
	Toplam	-	-	-	-	-	9	14	23	2,4	
Çukurova	Yüksek Lisans	-	-	-	1	2	7	5	15	1,9	
	Toplam	-	-	-	1	2	7	5	15	1,6	

Fırat	Yüksek Lisans	-	-	-	-	-	-	12	12	1,5	
	Toplam	-	-	-	-	-	-	12	12	1,3	
Harran	Yüksek Lisans	-	-	-	6	3	-	1	10	1,3	
	Toplam	-	-	-	6	3	-	1	10	1	
Rize (RTE)	Yüksek Lisans	-	-	-	-	-	3	7	10	1,3	
	Toplam	-	-	-	-	-	3	7	10	1	
İstanbul	Yüksek Lisans	-	-	-	1	1	-	3	5	0,6	
	Doktora	-	-	-	-	-	1	2	3	1,8	
	Toplam	-	-	-	1	1	1	5	8	0,8	
On Sekiz Mart	Yüksek Lisans	-	-	-	-	1	5	1	7	0,9	
	Toplam	-	-	-	-	1	5	1	7	0,7	
Ağrı İbrahim	Yüksek Lisans	-	-	-	-	-	-	2	2	0,3	
Çeçen	Toplam	-	-	-	-	-	-	2	2	0,2	
Hitit	Yüksek Lisans	-	-	-	-	-	-	1	1	0,1	
	Toplam	-	-	-	-	-	-	1	1	0,1	
Toplam	Yüksek Lisans	n	3	13	58	125	143	240	204	786	82,3
		%	0,4	1,7	7,4	15,9	18,2	30,5	26	-	100
	Doktora	n	4	5	16	33	24	30	57	169	17,7
		%	2,4	3	9,5	19,5	14,2	17,8	33,7	-	100
	Toplam	n	7	18	74	158	167	270	261	955	100
		%	0,7	1,9	7,7	16,5	17,5	28,3	27,3	-	100

Tablo-2 incelendiğinde, lisansüstü çalışmaların 20 farklı üniversite bünyesinde yapıldığı görülmektedir. Tabloya göre en çok yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi ($n=223$, %28,4)'nde yapılmıştır. Bunu, Selçuk ($n=118$, %15) ve Ankara Üniversitesi ($n=79$, %10,1) izlemektedir. En az yüksek lisans tezi ise, sırasıyla, Hitit ($n=1$, %0,1), Ağrı İbrahim Çeçen ($n=2$, %0,3) ve İstanbul Üniversitesi ($n=5$, %0,6)'nde yapılmıştır.

En çok doktora tezinin, yine Marmara Üniversitesi ($n=52$, %30,8)'nde yapıldığı görülmektedir. Bunu, Ankara ($n=45$, %26,6) ile Selçuk Üniversitesi ($n=19$, %11,2) izlemektedir. Ağrı İbrahim Çeçen, Cumhuriyet, Çukurova, Fırat, Hitit, Harran, On Sekiz Mart, Rize ve Yüzüncü Yıl Üniversitelerinde ise, henüz tamamlanmış doktora çalışması yoktur.

Lisansüstü çalışmaların toplam dağılımına bakıldığında ise, daha çok çalışma, sırasıyla Marmara ($n=275$, %28,8), Selçuk ($n=137$, %14,3) ve Ankara Üniversitesi ($n=124$, %13)'nde yapılmıştır. En az çalışma ise, sırasıyla Hitit ($n=1$,

%0,1), Ağrı İ. Çeçen ($n=2$, %0,2) ve On Sekiz Mart Üniversitesi ($n=7$, %0,7)'nde yapılmıştır.

Tablo-2'de tez türünün yıllara göre dağılımı incelendiğinde, daha çok yüksek lisans tezinin, sırasıyla 2005-2009 ($n=240$, %30,5), 2010-2014 ($n=204$, %26) ve 2000-2004 ($n=143$, %18,2) yıl aralıklarında; daha çok doktora tezinin ise, sırasıyla 2010-2014 ($n=57$, %33,7), 1995-1999 ($n=33$, %19,5) ve 2005-2009 ($n=30$, %17,8) yıl aralıklarında yapıldığı anlaşılmaktadır. En az yüksek lisans ($n=3$, %0,4) ve doktora tezi ($n=4$, %2,4) ise, 1971-1984 yıl aralığında gerçekleşmiştir. Toplam çalışmaların yıllara göre dağılımı da, yüksek lisans tezlerinin yıl aralığı sıralaması ile aynı şekilde ($n=270$, %28,3), ($n=261$, %27,3), ($n=167$, %17,5) seyretmektedir. En az çalışma ise, yüksek lisans ve doktora çalışmalarına paralel olarak ($n=7$, %0,7), 1971-1984 yıl aralığında yapılmıştır.

3.1.3. Tezlerin Yapıldıkları Anabilim Dalına Göre Dağılımı

Din Eğitimi Alanı'nda yapılan lisansüstü çalışmaların, 'yapıldıkları anabilim dalı' ve tez türüne ilişkin dağılımı Tablo-3'te verilmiştir.

Tablo-3. Tezlerin Yapıldıkları Anabilim Dalı ve Tez Türüne Göre Dağılımı

Anabilim Dalı	Tez Türü				Toplam	
	Yüksek Lisans		Doktora		n	%
	n	%	n	%		
Felsefe ve Din Bilimleri	327	64,9	78	73,6	405	66,4
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi	99	19,6	1	0,9	100	16,4
İlahiyat	58	11,5	20	18,9	78	12,8
Diğer	15	3	5	4,7	20	3,3
Belirtilmemiş	5	1	2	1,9	7	1,1
Toplam	504	100	106	100	610	100

Tablo-3 incelendiğinde, en fazla yüksek lisans ($n=327$, %64,9) ve doktora ($n=78$, %73,6) tezinin, Felsefe ve Din Bilimleri ABD (FDB ABD)'de yapıldığı anlaşılmaktadır. Toplam dağılıma bakıldığında da en fazla lisansüstü çalışmanın ($n=405$, %66,4) FDB ABD'de ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi ABD ($n=100$, %16,4)'de yapıldığı görülmektedir. Ayrıca 5'i yüksek lisans ($n=5$, %1) ve 2'si de doktora ($n=2$, %1,9) tezi olmak üzere toplam 7 tezde ($n=7$, %1,1) anabilim dalı belirtilmemiştir.

3.1.4. Tezlerin Danışman Unvanlarına Göre Dağılımı

Din Eğitimi Alanı'nda yapılan lisansüstü çalışmaların, 'danışmanın unvanı' ve tez türüne ilişkin dağılımı Tablo-4'te verilmiştir.

Tablo-4. Tezlerin Danışmanın Unvanı ve Tez Türüne Göre Dağılımı

Unvan	Tez Türü				Toplam	
	Yüksek Lisans		Doktora		n	%
	n	%	n	%		
Prof. Dr.	406	51,7	137	81,1	543	56,8
Doç. Dr.	228	29	22	13	250	26,2
Yard. Doç. Dr.	152	19,3	10	5,9	162	17
Toplam	786	100	169	100	955	100

$$X^2 : 49,51 \quad sd : 2 \quad p : ,00 \quad p < .05$$

Tablo-4 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerine daha çok, sırasıyla 'profesör' ($n=406$, %51,7), 'doçent doktor' ($n=228$, %29) ve 'yardımcı doçent doktor' ($n=152$, %19,3) unvanlarına sahip alan uzmanlarının danışmanlık ettiği görülmektedir. Doktora tezlerinde ise, sıralama yine, 'profesör' ($n=137$, %81,1), 'doçent doktor' ($n=22$, %13) ve 'yardımcı doçent doktor' ($n=10$, %5,9) olmak üzere yüksek lisansla aynı olmuştur. Tezlerin toplamında da sıralama aynı şekildedir.

Yapılan ki-kare sonuçlarına göre, unvan ile danışmanlık edilen tez türü arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, unvan derecesi arttıkça danışmanlık edilen lisansüstü çalışmanın eğitim derecesi de artmakta, unvan derecesi azaldıkça da lisansüstü çalışmanın eğitim derecesi azalmaktadır. Diğer bir ifade ile doktora tezlerini, profesörler, doçent doktorlardan, doçent doktorlar da yardımcı doçent doktorlardan, daha çok yürütmüştür.

3.1.5. Tezlerin Kullanılan Kaynakların Diline Göre Dağılımı

Din Eğitimi Alanı'nda yapılan lisansüstü çalışmaların, 'kullanılan kaynakların dili' ve tez türüne ilişkin dağılımı Tablo-5'te verilmiştir.

Tablo-5. Tezlerde Kullanılan Kaynakların Dili ve Tez Türüne Göre Dağılımı

Kaynak Dili	Tez Türü				Toplam	
	Yüksek Lisans		Doktora		n	%
	n	%	n	%		
Türkçe	33825	83,8	12601	71,3	46426	80
Osmanlıca	809	2	945	5,3	1754	3
Arapça	1769	4,4	955	5,5	2724	4,7
Batı Dilleri	1268	3,1	2008	11,3	3276	5,7
Diğer	351	0,9	291	1,6	642	1,1
İnternet	2320	5,8	878	5	3198	5,5
Toplam	40342	100	17678	100	58020	100
Çeviri-Arapça*	1343	3,3	369	2,1	1712	2,9
Çeviri-Batı*	2337	5,7	1171	6,6	3508	6

* Çeviri kaynaklar, Türkçe kaynak kategorisine dahil edilmiştir. O yüzden ayrıca toplama dahil edilmemiştir.

Tablo-5 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinde daha çok kullanılan kaynakların, sırasıyla ‘Türkçe’ ($n=33825$, %83,8), ‘internet’ ($n=2320$, %5,8) ve ‘Arapça’ ($n=1769$, %4,4) kaynaklar olduğu görülmektedir. Daha az kullanılan kaynaklar ise, sırasıyla ‘diğer’ ($n=351$, %0,9) kaynaklar ile ‘Osmanlıca’ ($n=809$, %2) kaynaklarıdır. Doktora tezlerinde ise, sırasıyla ‘Türkçe’ ($n=12601$, %71,3), ‘Batı Dilleri’ ($n=2008$, %11,3) ve ‘Arapça’ ($n=955$, %5,5) kaynaklar daha çok kullanılmıştır. ‘Diğer’ ($n=291$, %1,6) kaynaklar ile ‘internet’ ($n=878$, %5) kaynakları ise, sırasıyla daha az kullanılmıştır.

Kullanılan tüm kaynaklara bakıldığında ise, toplam, 58020 kaynak kullanılmış ve bunun yanında tezlerde, daha çok ‘Türkçe’ ($n=46426$, %80) kaynaklar ile ‘Batı Dilleri’ ($n=3276$, %5,7) ve ‘internet’ ($n=3198$, %5,5) kaynakları tercih edilmiştir.

Kullanılan kaynakların %2,9’unun Arapça ($n=1712$)’dan çeviri; %6’sının ise, Batı Dilleri ($n=3508$)’nden çeviri olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, Arapça yazılan eserlere ait alanyazın %7,6; Batı Dillerine ait alanyazın ise, %11,7 oranında kullanılmıştır.

3.2. LİSANSÜSTÜ TEZLERİN METODOLOJİK DURUMUNA İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, incelenen tezlerin, problem, amaç, önem, sayılılar, sınırlılıklar, yöntem, evren, örneklem, sonuç, öneriler, özet ve anahtar kelimelerin belirtilme durumu ile tezlerde kullanılan yöntem, model, örneklem seçim yöntemi, veri toplama aracı ve veri çözümlene tekniklerine ilişkin metodolojik bulgular yer almaktadır.

3.2.1. Tezlerin ‘Problem’in Belirtilme Durumuna Göre Dağılımı

Din Eğitimi Alanı’nda yapılan lisansüstü çalışmaların, ‘problem’in belirtilme durumu ve tez türüne ilişkin dağılımı Tablo-6’da verilmiştir.

Tablo-6. Tezlerde ‘Problem’in Belirtilme Durumunun Tez Türüne Göre Dağılımı

Problem Belirtilme Durumu	Tez Türü				Toplam	
	Yüksek Lisans		Doktora		n	%
	n	%	n	%		
Evet	274	54,4	72	68	346	56,7
Hayır	230	45,6	34	32	264	43,3
Toplam	504	100	106	100	610	100

$$X^2 : 6,55 \quad sd : 1 \quad p : ,01 \quad p < .05$$

Tablo-6 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin %54,4 ($n=274$)’ünde ‘araştırmanın problemi’ belirtilirken, %45,6 ($n=230$)’sında belirtilmemiştir. Doktora tezlerinin ise, %68 ($n=72$)’inde belirtilirken, %32 ($n=34$)’sinde belirtilmemiştir. Toplam dağılımda ise, lisansüstü çalışmaların %56,7 ($n=346$)’sinde ‘problem’ ifade edilirken, %43,3 ($n=264$)’ünde ifade edilmemiştir.

Ayrıca yapılan ki-kare analizi sonucunda, problemin belirtilme durumu ile tez türü arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Buna göre, lisansüstü eğitim derecesi arttıkça problemin belirtilme durumu da artmaktadır. Diğer bir ifade ile problemin belirtilme oranı, doktora tezlerinde yüksek lisans tezlerine oranla daha yüksektir.

3.2.2. Tezlerin ‘Amaç’ın Belirtilme Durumuna Göre Dağılımı

Din Eğitimi Alanı’nda yapılan lisansüstü çalışmaların, ‘amaç’ın belirtilme durumu ve tez türüne ilişkin dağılımı Tablo-7’de verilmiştir.

Tablo-7. Tezlerde ‘Amaç’ın Belirtilme Durumunun Tez Türüne Göre Dağılımı

Amaç Belirtilme Durumu	Tez Türü				Toplam	
	Yüksek Lisans		Doktora		N	%
	N	%	N	%	N	%
Evet	449	89,1	102	96,2	551	90,3
Hayır	55	10,9	4	3,8	59	9,7
Toplam	504	100	106	100	610	100

$$X^2 : 5,10 \quad sd : 1 \quad p : ,02 \quad p < .05$$

Tablo-7 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin %89,1 ($n=449$)’inde ‘araştırmanın amacı’ belirtilirken, %10,9 ($n=55$)’unda belirtilmemiştir. Doktora tezlerinin ise, %96,2 ($n=102$)’sinde belirtilirken, %3,8 ($n=4$)’inde belirtilmemiştir. Toplam dağılımda ise, lisansüstü çalışmaların %90,3 ($n=551$)’ünde ‘amaç’ ifade edilirken, %9,7 ($n=59$)’sinde ifade edilmemiştir.

Ayrıca yapılan ki-kare analizi sonucunda, araştırmanın amacının belirtilme durumu ile tez türü arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Buna göre lisansüstü eğitim derecesi arttıkça araştırmanın amacının belirtilme durumu da artmaktadır.

3.2.3. Tezlerin ‘Önem’ın Belirtilme Durumuna Göre Dağılımı

Din Eğitimi Alanı’nda yapılan lisansüstü çalışmaların, ‘önem’ın belirtilme durumu ve tez türüne ilişkin dağılımı Tablo-8’de verilmiştir.

Tablo-8. Tezlerde ‘Önem’ın Belirtilme Durumunun Tez Türüne Göre Dağılımı

Önem Belirtilme Durumu	Tez Türü				Toplam	
	Yüksek Lisans		Doktora		n	%
	n	%	n	%	n	%
Evet	377	74,8	91	85,8	468	76,7
Hayır	127	25,2	15	14,2	142	23,3
Toplam	504	100	106	100	610	100

$$X^2 : 5,98 \quad sd : 1 \quad p : ,01 \quad p < .05$$

Tablo-8 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin %74,8 (n=377)'inde 'araştırmanın önemi' belirtilirken, %25,2 (n=127)'sinde belirtilmemiştir. Doktora tezlerinin ise, %85,8 (n=91)'inde belirtilirken, %14,2 (n=15)'sinde belirtilmemiştir. Toplam dağılımda ise, lisansüstü çalışmaların %76,7 (n=468)'sinde 'önem' ifade edilirken, %23,3 (n=142)'ünde ifade edilmemiştir.

Ayrıca yapılan ki-kare analizi sonucunda araştırmanın öneminin belirtilme durumu ile tez türü arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Buna göre, lisansüstü eğitim derecesi arttıkça araştırmanın öneminin belirtilme durumu da artmaktadır.

3.2.4. Tezlerin 'Sayılıtlar'ın Belirtilme Durumuna Göre Dağılımı

Din Eğitimi Alanı'nda yapılan lisansüstü çalışmaların, 'sayılıtlar'ın belirtilme durumu ve tez türüne ilişkin dağılımı Tablo-9'da verilmiştir.

Tablo-9. Tezlerde 'Sayılıtlar'ın Belirtilme Durumunun Tez Türüne Göre Dağılımı

Sayılıtlar Belirtilme Durumu	Tez Türü				Toplam	
	Yüksek Lisans		Doktora		n	%
	n	%	n	%		
Evet	108	21,5	35	33	143	23,4
Hayır	396	78,5	71	67	467	76,6
Toplam	504	100	106	100	610	100
$X^2 : 6,55$	sd : 1	p : ,01	p< .05			

Tablo-9 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin %21,5 (n=108)'inde 'araştırmanın sayılıtları' belirtilirken, %78,5 (n=396)'inde belirtilmemiştir. Doktora tezlerinin ise, %33 (n=35)'ünde belirtilirken, %67 (n=71)'sinde belirtilmemiştir. Toplam dağılımda ise, lisansüstü çalışmaların %23,4 (n=143)'ünde 'sayılıtlar' ifade edilirken, %76,6 (n=467)'sında ifade edilmemiştir.

Ayrıca yapılan ki-kare analizi sonucunda araştırmanın sayılıtlarının belirtilme durumu ile tez türü arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Buna göre lisansüstü eğitim derecesi arttıkça araştırmanın sayılıtlarının belirtilme durumu da artmaktadır.

3.2.5. Tezlerin ‘Sınırlılıklar’ın Belirtilme Durumuna Göre Dağılımı

Din Eğitimi Alanı’nda yapılan lisansüstü çalışmaların, ‘sınırlılıklar’ın belirtilme durumu ve tez türüne ilişkin dağılımı Tablo-10’da verilmiştir.

Tablo-10. Tezlerde ‘Sınırlılıklar’ın Belirtilme Durumunun Tez Türüne Göre Dağılımı

Sınırlılıklar Belirtilme Durumu	Tez Türü				Toplam	
	Yüksek Lisans		Doktora		<i>n</i>	%
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Evet	316	63	75	70,7	391	64,1
Hayır	188	37	31	29,3	219	35,9
Toplam	504	100	106	100	610	100

Tablo-10 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin %63 ($n=316$)’ünde ‘araştırmanın sınırlılıkları’ belirtilirken, %37 ($n=188$)’inde belirtilmemiştir. Doktora tezlerinin ise, %70,7 ($n=75$)’inde belirtilirken, %29,3 ($n=31$)’ünde belirtilmemiştir. Toplam dağılımda ise, lisansüstü çalışmaların %64,1 ($n=391$)’inde ‘sınırlılıklar’ ifade edilirken, %35,9 ($n=219$)’unda ifade edilmemiştir.

3.2.6. Tezlerin ‘Yöntem’in Belirtilme Durumuna Göre Dağılımı

Din Eğitimi Alanı’nda yapılan lisansüstü çalışmaların, ‘yöntem’in belirtilme durumunun, tez türü ve tez yazım yılına ilişkin dağılımı Tablo-11’de verilmiştir.

Tablo-11. Tezlerde ‘Yöntem’in Belirtilme Durumunun Tez Türü ve Tez Yazım Yılına Göre Dağılımı

Yöntem Belirtilme Durumu	Tez Türü	Tez Yazım Yılı							Toplam		
		1971	1985	1990	1995	2000	2005	2010	n	%	
		-	-	-	-	-	-	-			
		1984	1989	1994	1999	2004	2009	2014			
Evet	Yüksek Lisans	n	-	2	6	24	50	164	139	385	76,4
		%	-	0,5	1,6	6,2	13	42,6	36,1	100	-
	Doktora	n	-	1	7	6	12	28	37	91	85,8
		%	-	1,1	7,7	6,6	13,2	30,8	40,7	100	-
	Toplam	n	-	3	13	30	62	192	176	476	78
		%	-	0,6	2,7	6,3	13	40,3	37	100	-
Hayır	Yüksek Lisans	n	1	1	23	21	21	45	7	119	23,6
		%	0,8	0,8	19,3	17,6	17,6	37,8	5,9	100	-
	Doktora	n	1	1	2	8	2	-	1	15	14,2
		%	6,7	6,7	13,3	53,3	13,3	-	6,7	100	-
	Toplam	n	2	2	25	29	23	45	8	134	22
		%	1,5	1,5	18,2	21,6	17,2	33,6	6	100	-
Toplam	Yüksek Lisans	n	1	3	29	45	71	209	146	504	82,6
		%	0,2	0,6	5,8	8,9	14,1	41,5	29	100	-
	Doktora	n	1	2	9	14	14	28	38	106	17,4
		%	0,9	1,9	8,5	13,2	13,2	26,4	35,8	100	-
	Toplam	n	2	5	38	59	85	237	184	610	100
		%	0,3	0,8	6,2	9,7	13,9	38,9	30,2	100	-

$X^2 : 4,57$ sd : 1 p : ,03 p < .05 (Tür)

$X^2 : 111,89$ sd : 6 p : ,00 p < .05 (Yıl)

Tablo-11 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin %76,4 (n=385)’ünde ‘araştırmanın yöntemi’ belirtilirken, %23,6(n=119)’sında belirtilmemiştir. Doktora tezlerinin ise, %85,8 (n=91)’inde belirtilirken, %14,2(n=15)’sinde belirtilmemiştir. Toplam dağılımda ise, lisansüstü çalışmaların %78 (n=476)’inde ‘yöntem’ ifade edilirken, %22 (n=134)’sinde ifade edilmemiştir.

Ayrıca yapılan ki-kare analizi sonucunda araştırmanın yönteminin belirtilme durumu ile tez türü arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Buna göre lisansüstü eğitim derecesi arttıkça araştırmanın yönteminin belirtilme durumu da artmaktadır.

Yıllara göre araştırmanın yönteminin belirtilme durumuna bakıldığında, yüksek lisans (2010-2014 yıl aralığı hariç tutulursa) ve doktora (1995-1999 yıl

aralığı hariç tutulursa) tezlerinin ikisinde de istikrarlı bir artış vardır.

Ayrıca yapılan ki-kare analizi sonucunda araştırmanın yönteminin belirtilme durumu ile yıllar arsında arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Buna göre günümüze geldikçe araştırmanın yönteminin belirtilme durumu da artmaktadır.

3.2.7. Tezlerin ‘Kullanılan Yöntem’e Göre Dağılımı

Din Eğitimi Alanı’nda yapılan lisansüstü çalışmaların, kullanılan ‘yöntem’ ve tez türüne ilişkin dağılımı Tablo-12’de verilmiştir.

Tablo-12. Tezlerin Yöntem ve Tez Türüne Göre Dağılımı

Yöntem	Tez Türü				Toplam	
	Yüksek Lisans		Doktora			
Doküman İnceleme	61	21,3	8	11,8	69	19,5
Alan Araştırması	53	18,6	12	17,7	65	18,3
Literatür Tarama	41	14,3	6	8,8	47	13,3
Betimsel	33	11,6	14	20,6	47	13,3
Tarihi Araştırma	19	6,7	4	5,9	23	6,5
Karma	12	4,2	4	5,9	16	4,5
Tarama Araştırması	12	4,2	3	4,4	15	4,2
Teorik/Uygulamalı	5	1,7	9	13,2	14	4
Teorik	11	3,9	1	1,5	12	3,4
Anket	11	3,9	1	1,5	12	3,4
Nitel	7	2,5	4	5,9	11	3,1
Görüşme	8	2,8	-	-	8	2,3
İçerik Analizi	5	1,7	2	2,9	7	2
DeneySEL Çalışma	3	1	-	-	3	0,8
Nicel	3	1	-	-	3	0,8
Uygulamalı	1	0,3	-	-	1	0,3
Gözlem	1	0,3	-	-	1	0,3
Ara Toplam	286	100	68	100	354	100
Ara Toplam	286	56,7	68	64,2	354	58
Belirtilmemiş	218	43,3	38	35,8	256	42
Toplam	504	100	106	100	610	100

Tablo-12 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinde daha çok kullanılan yöntemler, sırasıyla ‘doküman inceleme’ ($n=61$, %21,3), ‘alan araştırması’ ($n=53$, %18,6) ve ‘literatür tarama’ ($n=41$, %14,3) şeklindedir. Doktora tezlerinde ise,

daha çok, ‘betimsel’ ($n=14$, %20,6), ‘alan araştırması’ ($n=12$, %17,7) ve ‘teorik/uygulamalı’ ($n=9$, %13,2) yöntemler tercih edilmiştir.

Lisansüstü çalışmaların toplamında ise, ‘doküman inceleme’ ($n=69$, %19,5) ‘alan araştırması’ ($n=65$, %18,3) ile ‘literatür tarama’ ($n=47$, %13,3) ve ‘betimsel’ ($n=47$, %13,3) yöntemler daha çok kullanılmıştır.

Toplam tez dağılımı incelendiğinde ise, yüksek lisans tezlerinin %56,7 ($n=286$)’sinde araştırmada kullanılan yöntem belirtilirken, %43,3 ($n=218$)’ünde belirtilmemiştir. Doktora tezlerinin ise, %64,2 ($n=68$)’sinde araştırmada kullanılan yöntem belirtilirken, %35,8 ($n=38$)’inde belirtilmemiştir. Lisansüstü çalışmaların tamamı değerlendirildiğinde ise, çalışmaların %58 ($n=354$)’ünde araştırmada kullanılan yöntem belirtilirken, %42 ($n=256$)’sinde ise, hiçbir yöntem belirtilmemiştir.

3.2.8. Tezlerin ‘ Kullanılan Model’e Göre Dağılımı

Din Eğitimi Alanı’nda yapılan lisansüstü çalışmaların, kullanılan ‘model’ ve tez türüne ilişkin dağılımı Tablo-13’te verilmiştir.

Tablo-13. Tezlerin Model ve Tez Türüne Göre Dağılımı

Model	Tez Türü				Toplam	
	Yüksek Lisans		Doktora		n	%
	n	%	n	%	n	%
Tarama	42	58,3	16	44,4	58	53,7
İlişkisel Tarama	9	12,5	11	30,5	20	18,5
DeneySEL	7	9,7	6	16,7	13	12
Nitel	4	5,5	1	2,8	5	4,7
Tarihi Araştırma	2	2,8	0	0	2	1,9
Karma	2	2,8	0	0	2	1,9
Görüşme	2	2,8	0	0	2	1,9
İlişkisel	0	0	1	2,8	1	0,9
Nedensel Karşılaştırma	0	0	1	2,8	1	0,9
Durum Çalışması	1	1,4	0	0	1	0,9
Eylem Araştırması	1	1,4	0	0	1	0,9
Alan Araştırması	1	1,4	0	0	1	0,9
İçerik Analizi	1	1,4	0	0	1	0,9
Ara Toplam	72	100	36	100	108	100
Ara Toplam	72	14,3	36	34	108	17,7
Belirtilmemiş	432	85,7	70	66	502	82,3
Toplam	504	100	106	100	610	100

Tablo-13 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinde daha çok kullanılan ‘model’ler, sırasıyla ‘tarama’ ($n=42$, %58,3) ‘ilişkisel tarama’ ($n=9$, %12,5) ve ‘deneysel’ ($n=7$, %9,7) modellerdir. Doktora tezlerinde ise, yüksek lisans tezleriyle benzer olarak, yine, sırasıyla ‘tarama’ ($n=16$, %44,4), ‘ilişkisel tarama’ ($n=11$, %30,5) ve ‘deneysel’ ($n=6$, %16,7) modeller, daha çok tercih edilmiştir.

Lisansüstü çalışmaların toplamında da yine, ‘tarama’ ($n=58$, %53,7) ‘ilişkisel tarama’ ($n=20$, %18,5) ve ‘deneysel’ ($n=13$, %12) modeller daha çok kullanılmıştır.

Toplam tez dağılımı incelendiğinde ise, yüksek lisans tezlerinin %14,3 ($n=72$)’ünde araştırmada kullanılan model belirtilirken, %85,7 ($n=432$)’inde belirtilmemiştir. Doktora tezlerinin ise, %34 ($n=36$)’ünde araştırmada kullanılan model belirtilirken, %66 ($n=70$)’sında belirtilmemiştir. Lisansüstü çalışmaların tamamı değerlendirildiğinde ise, çalışmaların sadece %17,7 ($n=108$)’sinde araştırmada kullanılan model belirtilirken, %82,3 ($n=502$)’ünde ise, hiçbir model belirtilmemiştir.

3.2.9. Tezlerin ‘Evren ve Örneklem’in Belirtilme Durumuna Göre Dağılımı

Din Eğitimi Alanı’nda yapılan lisansüstü çalışmaların, ‘evren’in belirtilme durumu ve tez türüne ilişkin dağılımı Tablo-14’te verilmiştir.

Tablo-14. Tezlerde ‘Evren’in Belirtilme Durumunun Tez Türüne Göre Dağılımı

Evren Belirtilme Durumu	Tez Türü				Toplam	
	Yüksek Lisans		Doktora		n	%
	n	%	n	%		
Evet	145	29,3	48	48	193	32,4
Hayır	350	70,7	52	52	402	67,6
Toplam	495	100	100	100	595	100

*Evren ve örneklem gerektirmeyen deneysel çalışmalar hariç tutulmuştur.

X^2 : 13,72 sd : 1 p : ,00 p < .05

Tablo-14 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin %29,3 ($n=145$)’ünde ‘araştırmada evreni’ belirtilirken, %70,7 ($n=350$)’sinde belirtilmemiştir. Doktora

tezlerinin ise, %48 (n=48)'inde belirtilirken, %52 (n=52)'sinde belirtilmemiştir.

Toplam dağılımda ise, lisansüstü çalışmaların %32,4 (n=193)'ünde 'evren' ifade edilirken, %67,6 (n=402)'sında ifade edilmemiştir.

Ayrıca yapılan ki-kare analizi sonucunda, araştırmada evreninin belirtilme durumu ile tez türü arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Buna göre lisansüstü eğitim derecesi arttıkça araştırmada evrenin belirtilme durumu da artmaktadır.

Din Eğitimi Alanı'nda yapılan lisansüstü çalışmaların, 'örneklem'in belirtilme durumu ve tez türüne ilişkin dağılımı Tablo-15'te verilmiştir.

Tablo-15. Tezlerde 'Örneklem'in Belirtilme Durumunun Tez Türüne Göre Dağılımı

Örneklem Belirtilme Durumu	Tez Türü				Toplam	
	Yüksek Lisans		Doktora		n	%
	n	%	n	%		
Evet	147	29,7	49	49	196	32,9
Hayır	348	70,3	51	51	399	67,1
Toplam*	495	100	100	100	595	100

*Evren ve örneklem gerektirmeyen deneysel çalışmalar hariç tutulmuştur.

X^2 : 14,43 sd : 1 p : ,00 p < .05

Tablo-15 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin %29,7 (n=147)'sinde araştırmada örnekleme belirtilirken, %70,3 (n=348)'ünde belirtilmemiştir. Doktora tezlerinin ise, %49 (n=49)'unda belirtilirken, %51 (n=51)'inde belirtilmemiştir. Toplam dağılımda ise, lisansüstü çalışmaların %32,9 (n=196)'unda 'örneklem' ifade edilirken, %67,1 (n=399)'inde ifade edilmemiştir.

Ayrıca yapılan ki-kare analizi sonucunda, araştırmada örneklemin belirtilme durumu ile tez türü arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Buna göre lisansüstü eğitim derecesi arttıkça araştırmada örneklemin belirtilme durumu da artmaktadır.

3.2.10. Tezlerin 'Örneklem Seçim Yöntemi'ne Göre Dağılımı

Din Eğitimi Alanı'nda yapılan lisansüstü çalışmaların, 'örneklem seçim yöntemi' ve tez türüne ilişkin dağılımı Tablo-16'da verilmiştir.

Tablo-16. Tezlerin Örneklem Seçim Yöntemi ve Tez Türüne Göre Dağılımı

Örneklem Seçim Yöntemi	Tez Türü				Toplam	
	Yüksek Lisans		Doktora		n	%
	n	%	n	%		
Basit Rastgele	69	74,2	20	55,6	89	69
Evren (Tamamı)	10	10,8	1	2,8	11	8,5
Amaçlı	4	4,3	7	19,4	11	8,5
Küme Rastgele	1	1,1	6	16,7	7	5,4
Kota	3	3,2	1	2,8	4	3,1
Uygun	2	2,1	0	0	2	1,6
Kartopu	2	2,1	0	0	2	1,6
Karar (Yargı)	1	1,1	1	2,8	2	1,6
Tabakalı Rastgele	1	1,1	0	0	1	0,7
Ara toplam	93	100	36	100	129	100
Ara toplam	93	18,5	36	34	129	21,1
Belirtilmemiş	411	81,5	70	66	481	78,9
Toplam	504	100	106	100	610	100

Tablo-16 incelendiğinde yüksek lisans tezlerinde daha çok kullanılan ‘örneklem seçim yöntemleri’, sırasıyla ‘basit rastgele’ ($n=69$, %74,2), ‘evren’ ($n=10$, %10,8) ve ‘amaçlı’ ($n=4$, %4,3) örnekleme yöntemleridir. Doktora tezlerinde ise, daha çok, ‘basit rastgele’ ($n=20$, %55,6), ‘amaçlı’ ($n=7$, %19,4) ve ‘küme’ ($n=6$, %16,7) örnekleme yöntemleri tercih edilmiştir.

Lisansüstü çalışmaların toplamında ise, ‘basit rastgele’ ($n=89$, %69), ‘evren’ ($n=11$, %8,5) ve ‘amaçlı’ ($n=11$, %8,5) örnekleme yöntemleri daha çok kullanılmıştır.

Toplam tez dağılımı incelendiğinde ise, yüksek lisans tezlerinin %18,5 ($n=93$)’inde örneklem seçim yöntemi belirtilirken, %81,5 ($n=411$)’inde belirtilmemiştir. Doktora tezlerinin ise, %34 ($n=36$)’ünde örneklem seçim yöntemi belirtilirken, %66 ($n=70$)’sında belirtilmemiştir. Lisansüstü çalışmaların tamamı değerlendirildiğinde ise, çalışmaların %21,1 ($n=129$)’inde örneklem seçim yöntemi belirtilirken, %78,9 ($n=481$)’unda ise, belirtilmemiştir.

3.2.11. Tezlerin ‘ Kullanılan Veri Toplama Aracı’na Göre Dağılımı

Din Eğitimi Alanı’nda yapılan lisansüstü çalışmaların, ‘veri toplama aracı/teknigi ve tez türüne ilişkin dağılımı Tablo-17’de verilmiştir.

Tablo-17. Tezlerde Kullanılan Veri Toplama Aracı/Tekniği ve Tez Türüne Göre Dağılımı

Veri Toplama Aracı/Tekniği	Tez Türü				Toplam	
	Yüksek Lisans		Doktora		n	%
	n	%	n	%		
Anket	111	29,9	27	21,6	138	27,8
Kaynak (Literatür) Tarama	94	25,4	22	17,6	116	23,4
Görüşme ve Formu	65	17,5	21	16,8	86	17,3
Doküman İnceleme ve Formu	52	14	16	12,8	68	13,7
Ölçek	21	5,7	22	17,6	43	8,7
Gözlem ve Formu	22	5,9	11	8,8	33	6,7
Başarı Testi	6	1,6	6	4,8	12	2,4
Ara Toplam*	371	100	125	100	496	100
Ara Toplam**	281	55,8	82	77,4	363	59,5
Belirtilmemiş	223	44,2	24	22,6	247	40,5
Toplam	504	100	106	100	610	100

*Tezlerde belirtilen toplam veri toplama aracı/tekniki sayısı
** Veri toplama aracı/tekniki belirtilen toplam tez sayısı

Tablo-17 incelendiğinde yüksek lisans tezlerinde daha çok kullanılan ‘veri toplama araç/teknikleri’, sırasıyla ‘anket’ ($n=111$, %29,9), ‘kaynak (literatür) tarama’ ($n=94$, %25,4) ve ‘görüşme ve formu’ ($n=65$, %17,5)’dur. Doktora tezlerinde ise, daha çok, ‘anket’ ($n=27$, %21,6), ‘ölçek’ ($n=22$, %17,6) ve ‘kaynak (literatür) tarama’ ($n=22$, %17,6) ile ‘görüşme ve formu’ ($n=21$, %16,8) tercih edilmiştir.

Lisansüstü çalışmaların toplamında ise, ‘anket’ ($n=138$, %27,8), ‘literatür (kaynak) tarama’ ($n=116$, %23,4) ve ‘görüşme ve formu’ ($n=86$, %17,3) daha çok kullanılmıştır.

Toplam tez dağılımı incelendiğinde ise, yüksek lisans tezlerinin %55,8 ($n=281$)’inde kullanılan veri toplama aracı/tekniki belirtilirken, %44,2 ($n=223$)’sinde belirtilmemiştir. Doktora tezlerinin ise, %77,4 ($n=82$)’ünde kullanılan veri toplama aracı/tekniki belirtilirken, %22,6 ($n=24$)’sında belirtilmemiştir. Lisansüstü çalışmaların tamamı değerlendirildiğinde ise, çalışmaların %59,5 ($n=363$)’inde kullanılan veri toplama aracı/tekniki belirtilirken, %40,5 ($n=247$)’inde ise, belirtilmemiştir.

3.2.12. Tezlerin Kullanılan ‘Veri Çözümleme Teknikleri’ne Göre Dağılımı

Din Eğitimi Alanı’nda yapılan lisansüstü çalışmaların, ‘veri çözümleme teknikleri’ ve tez türüne ilişkin dağılımı Tablo-18’de verilmiştir.

Tablo-18. Tezlerde Kullanılan Veri Çözümleme Teknikleri ve Tez Türüne Göre Dağılımı

Veri Çözümleme Tekniği	Tez Türü				Toplam	
	Yüksek Lisans		Doktora		n	%
	n	%	n	%		
Frekans/Yüzde	91	39,4	22	14,9	113	29,8
t-testi	25	10,8	27	18,3	52	13,7
Anova	21	9,1	28	18,9	49	12,9
Ki-Kare	35	15,1	14	9,5	49	12,9
İçerik Analizi	23	10	7	4,7	30	7,9
Korelasyon	6	2,6	16	10,8	22	5,8
Betimsel Analiz	14	6,1	7	4,7	21	5,6
LSD	3	1,3	16	10,8	19	5
Tukey	6	2,6	3	2	9	2,4
Diğer	7	3	8	5,4	15	4
Ara Toplam*	231	100	148	100	379	100
Ara Toplam**	137	27,2	54	51	191	31,3
Belirtilmemiş	367	72,8	52	49	419	68,7
Toplam	504	100	106	100	610	100

*Tezlerde belirtilen toplam VÇT sayısı ** VÇT belirtilen toplam tez sayısı

Tablo-18 incelendiğinde yüksek lisans tezlerinde daha çok ‘kullanılan veri çözümleme teknikleri’, sırasıyla ‘frekans/yüzde’ ($n=91$, %39,4), ‘ki-kare’ ($n=35$, %15,1) ve ‘t-testi’ ($n=25$, %10,8) teknikleridir. Doktora tezlerinde ise, daha çok, ‘anova’ ($n=28$, %18,9), ‘t-testi’ ($n=27$, %18,3) ve ‘frekans/yüzde’ ($n=22$, %14,9) tercih edilmiştir.

Lisansüstü çalışmaların toplamında ise, ‘frekans/yüzde’ ($n=113$, %29,8), ‘t-testi’ ($n=52$, %13,7) ile ‘anova’ ($n=49$, %12,9) ve ‘ki-kare’ ($n=49$, %12,9) teknikleri daha çok kullanılmıştır.

Toplam tez dağılımı incelendiğinde ise, yüksek lisans tezlerinin %27,2

($n=137$)’sinde kullanılan veri çözümlene tekniği belirtilirken, %72,8 ($n=367$)’inde belirtilmemiştir. Doktora tezlerinin ise, %51($n=54$)’inde kullanılan veri çözümlene tekniği belirtilirken, %49 ($n=52$)’unda belirtilmemiştir. Lisansüstü çalışmaların tamamı değerlendirildiğinde ise, çalışmaların %31,3 ($n=191$)’ünde kullanılan veri çözümlene tekniği belirtilirken, %68,7 ($n=419$)’sinde ise, belirtilmemiştir.

3.2.13. Tezlerin ‘Sonuç-Öneriler-Özet-Anahtar Kelimeler’in Belirtilme Durumlarına Göre Dağılımı

Din Eğitimi Alanı’nda yapılan lisansüstü çalışmaların, ‘sonuç’un belirtilme durumu ve tez türüne ilişkin dağılımı, Tablo-19’da verilmiştir.

Tablo-19. Tezlerde ‘Sonuç’un Belirtilme Durumunun Tez Türüne Göre Dağılımı

Sonuç Belirtilme Durumu	Tez Türü				Toplam	
	Yüksek Lisans		Doktora		n	%
	n	%	n	%		
Evet	504	100	106	100	610	100
Hayır	0	0	0	0	0	0
Toplam	504	100	106	100	610	100

Tablo-19 incelendiğinde, yüksek lisans ($n=504$, %100) ve doktora ($n=106$, %100) tezlerinin tamamında ‘araştırmanın sonucu’ belirtilmiştir. Toplam dağılımda da yine, lisansüstü çalışmaların tamamında ($n=610$, %100) araştırmanın sonucu ifade edilmiştir.

Din Eğitimi Alanı’nda yapılan lisansüstü çalışmaların, ‘öneriler’in belirtilme durumu ve tez türüne ilişkin dağılımı, Tablo-20’de verilmiştir.

Tablo-20. Tezlerde ‘Öneriler’in Belirtilme Durumunun Tez Türüne Göre Dağılımı

Öneriler Belirtilme Durumu	Tez Türü				Toplam	
	Yüksek Lisans		Doktora		n	%
	n	%	n	%		
Evet	229	45,5	64	60,3	293	48
Hayır	275	54,5	42	39,7	317	52
Toplam	504	100	106	100	610	100
$X^2 : 7,62$	sd : 1	p : ,00	p< .05			

Tablo-20 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin %45,5 ($n=229$)’inde ‘araştırmanın önerileri’ belirtilirken, %54,5 ($n=275$)’inde belirtilmemiştir. Doktora tezlerinin ise, %60,3 ($n=64$)’ünde belirtilirken, %39,7 ($n=42$)’sinde belirtilmemiştir. Toplam dağılımda ise, lisansüstü çalışmaların %48 ($n=293$)’inde ‘öneriler’ ifade edilirken, %52 ($n=317$)’sinde ifade edilmemiştir.

Ayrıca yapılan ki-kare analizi sonucunda araştırmanın önerilerinin belirtilme durumu ile tez türü arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Buna göre lisansüstü eğitim derecesi arttıkça araştırmanın önerilerinin belirtilme durumu da artmaktadır.

Din Eğitimi Alanı’nda yapılan lisansüstü çalışmaların, ‘özet’in, amaç, yöntem ve sonucu kapsayacak şekilde belirtilip belirtilmeme durumu ve tez türüne ilişkin dağılımı, Tablo-21’de verilmiştir.

Tablo-21. Tezlerde ‘Özet’in, Amaç, Yöntem ve Sonucu Kapsayacak Şekilde Olma Durumunun Tez Türüne Göre Dağılımı

Özetin, Amaç, Yöntem ve Sonucu Kapsama Durumu	Tez Türü				Total	
	Yüksek Lisans		Doktora		n	%
	n	%	n	%		
Evet	50	10	13	12,3	63	10,3
Hayır	281	55,7	49	46,2	330	54,1
Belirtilmemiş	173	34,3	44	41,5	217	35,6
Toplam	504	100	106	100	610	100

Tablo-21 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin %10 ($n=50$)’unda, belirtilen ‘özet’, amaç, yöntem ve sonucu kapsayacak nitelikte iken, %55,7 ($n=281$)’sinde aynı nitelikte değildir. Doktora tezlerinin de %12,3 ($n=13$)’ünde niteliklere uygun bir özet verilmişken, %46,2 ($n=49$)’sinde verilen özet, uygun nitelikte değildir. Toplam dağılımda ise, lisansüstü çalışmaların %10,3 ($n=63$)’ünde belirtilen özet, amaç, yöntem ve sonucu kapsayacak nitelikte iken, %54,1 ($n=330$)’inde aynı nitelikte değildir.

Ayrıca, toplam tez dağılımı incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin %34,3 ($n=173$)’ünde; doktora tezlerinin ise, %41,5 ($n=44$)’inde özet belirtilmemiştir.

Lisansüstü çalışmaların tamamı değerlendirildiğinde ise, çalışmaların %35,6 ($n=217$)'sında araştırmanın özetine yer verilmemiştir.

Din Eğitimi Alanı'nda yapılan lisansüstü çalışmaların, 'anahtar kelimeler'in belirtilme durumu ve tez türüne ilişkin dağılımı, Tablo-22'de verilmiştir.

Tablo-22. Tezlerde 'Anahtar Kelimeler'in Belirtilme Durumunun Tez Türüne Göre Dağılımı

Anahtar Kelimeler Belirtilmiş mi?	Tez Türü				Toplam	
	Yüksek Lisans		Doktora		n	%
	n	%	n	%		
Evet	220	43,7	36	34	256	42
Hayır	284	56,3	70	66	354	58
Toplam	504	100	106	100	610	100

Tablo-22 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin %43,7 ($n=220$)'sinde anahtar kelimeler belirtilirken, %56,3 ($n=284$)'ünde belirtilmemiştir. Doktora tezlerinin ise, %34 ($n=36$)'ünde belirtilirken, %66 ($n=70$)'sında belirtilmemiştir.

Toplam dağılımda ise, lisansüstü çalışmaların %42 ($n=256$)'sinde 'anahtar kelimeler' ifade edilirken, %58 ($n=354$)'inde ifade edilmemiştir.

3.3. LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARIN KONU EĞİLİMLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, incelenen tezlerde konu edilen, din eğitimi genel ve çağdaş konusu, kavram, eğitim türü, eğitim kademesi, kitle (öge), kurum ve öğretim yöntemlerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

3.3.1. Tezlerin Konu Edilen Din Eğitimi Genel Konusuna Göre Dağılımı

Din Eğitimi Alanı'nda yapılan lisansüstü çalışmaların, konu edilen 'din eğitimi genel konusu' ve tez türüne ilişkin dağılımı, Tablo-23'te verilmiştir.

Tablo-23. Tezlerde Konu Edilen Din Eğitimi Genel Konusu ve Tez Türüne Göre Dağılımı

Din Eğitimi Genel Konusu	Tez Türü				Toplam	
	Yüksek Lisans		Doktora		n	%
	n	%	n	%	n	%
Hz. Peygamber Dönemi ve Din Eğitimi	5	1	1	1	6	0,9
Osmanlı Dönemi Din Eğitimi (Tanzimat'tan Önce)	3	0,6	1	1	4	0,7
Osmanlı Dönemi Din Eğitimi (Tanzimat'tan Sonra)	15	3	5	4,7	20	3,3
Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi	12	2,3	3	2,8	15	2,5
Din Eğitimi İle İlgili Kavramlar	73	14,5	16	15	89	14,6
Din Eğitiminin Temelleri	4	0,8	0	0	4	0,7
Eğitimci ve Düşünürler	58	11,5	10	9,4	68	11,1
Ailede Din Eğitimi/Çocuk Eğitimi	49	9,7	3	2,9	52	8,5
Yetişkin Din Eğitimi	10	2	5	4,7	15	2,5
Yaşlı Din Eğitimi	2	0,4	0	0	2	0,3
İslam Ülkelerinde Din Eğitimi	7	1,4	4	3,7	11	1,8
Diğer Dünya Ülkelerinde Din Eğitimi	13	2,6	6	5,6	19	3,1
Din Öğretimi Yöntemleri	33	6,6	5	4,7	38	6,4
Din Öğretimi Programları	39	7,8	8	7,5	47	7,7
D.Ö.Yöntemleri/Programları	34	6,7	4	3,7	38	6,4
Din Öğretiminde Materyal	15	3	0	0	15	2,5
D.Ö. Yöntemleri/Materyal	3	0,6	0	0	3	0,5
D.Ö. Programları/Materyal	7	1,4	2	1,9	9	1,5
Din Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme	2	0,4	1	1	3	0,5

D.Ö. Programları/Ölçme Değerlendirme	2	0,4	0	0	2	0,3
Özel Din Eğitimi	2	0,4	0	0	2	0,3
Azınlıklar ve Din Eğitimi	7	1,4	0	0	7	1,1
Yabancı Okullar ve Din Eğitimi	0	0	3	2,9	3	0,5
Din Eğitimi ve İletişim (Dini İletişim)	19	3,8	3	2,9	22	3,6
Din Eğitimi ve Medya	16	3,1	2	1,9	18	3
Erken Dönem Din Eğitimi	2	0,4	0	0	2	0,3
Ahlaki ve Dini Gelişim	11	2,1	3	2,9	14	2,3
Diğer	61	12,1	21	19,8	82	13,5
Toplam	504	100	106	100	610	100

Tablo-23 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinde daha çok konu edilen ‘din eğitimi genel konuları’, sırasıyla ‘din öğretimi programları’ (tümleşik çalışmalar dâhil) ($n=82$, %16,3), ‘din eğitimi ile ilgili kavramlar’ ($n=73$, %14,5), ‘din öğretimi yöntemleri’ (tümleşik çalışmalar dâhil) ($n=70$, %13,9), ‘eğitimci ve düşünürler’ ($n=58$, %11,5) ile ‘ailede din eğitimi/çocuk eğitimi’ ($n=49$, %9,7) konularındır.

Doktora tezlerinde ise, daha çok, ‘din eğitimi ile ilgili kavramlar’ ($n=16$, %15), ‘din öğretimi programları’ (tümleşik çalışmalar dâhil) ($n=14$, %13,1), ‘eğitimci ve düşünürler’ ($n=10$, %9,4), ‘din öğretimi yöntemleri’ (tümleşik çalışmalar dâhil) ($n=9$, %8,4) ile ‘diğer dünya ülkelerinde din eğitimi’ ($n=6$, %5,6) konuları tercih edilmiştir.

Lisansüstü çalışmaların toplamında ise, ‘din öğretimi programları’ (tümleşik çalışmalar dâhil) ($n=96$, %15,9), ‘din eğitimi ile ilgili kavramlar’ ($n=89$, %14,6), ‘din öğretimi yöntemleri’ (tümleşik çalışmalar dâhil) ($n=79$, %13,3), ‘eğitimci ve düşünürler’ ($n=68$, %11,1) ile ‘ailede din eğitimi/çocuk eğitimi’ ($n=52$, %8,5) konuları daha çok konu edilmiştir.

Ayrıca, lisansüstü çalışmaların tamamı değerlendirildiğinde, çalışmalarda, %0,3 ($n=2$) ile ‘yaşlı din eğitimi’, ‘özel din eğitimi’ ve ‘erken dönem din eğitimi’ konularında; %0,5 ($n=3$) ile ‘din öğretiminde ölçme ve değerlendirme ile yabancı okullar ve din eğitimi konularında çok az sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir.

3.3.2. Tezlerin Konu Edilen Din Eğitimi Çağdaş Konusuna Göre Dağılımı

Din Eğitimi Alanı'nda yapılan lisansüstü çalışmaların, konu edilen 'din eğitimi çağdaş konusu' ve tez türüne ilişkin dağılımı, Tablo-24'te verilmiştir.

Tablo-24. Tezlerde Konu Edilen Din Eğitimi Çağdaş Konusu ve Tez Türüne Göre Dağılımı

Din Eğitiminin Çağdaş Konusu	Tez Türü				Toplam	
	Yüksek Lisans		Doktora		n	%
	n	%	n	%		
Karakter ve Değerler Eğitimi	47	57,3	12	54,5	59	56,7
Dini Çoğulculuk ve Din Eğitimi	14	17,1	4	18,3	18	17,3
Ruh Sağlığı ve Din Eğitimi	6	7,3	1	4,5	7	6,8
Vatandaşlık Eğitimi	2	2,4	2	9,2	4	3,8
Dinlerarası Eğitim	2	2,4	1	4,5	3	2,9
Hoşgörü Eğitimi	3	3,7	0	0	3	2,9
Küresel Ahlak Eğitimi	2	2,4	0	0	2	1,9
AB ve Din Eğitimi	1	1,3	1	4,5	2	1,9
Cinsel Eğitim	2	2,4	0	0	2	1,9
Çevre Eğitimi	2	2,4	0	0	2	1,9
Din Eğitiminde Liderlik	1	1,3	0	0	1	1
Dini Danışmanlık ve Rehberlik	0	0	1	4,5	1	1
Ara Toplam	82	100	22	100	104	100
Ara Toplam	82	16,3	22	10,8	104	17
Diğer	422	83,7	84	79,2	506	83
Toplam	504	100	106	100	610	100

Tablo-24 incelendiğinde, din eğitimi tezlerinin %17 (n=104)'sinde 'din eğitimi çağdaş konuları'nda araştırma yapıldığı görülmektedir. Buna göre, yüksek lisans tezlerinde daha çok konu edilen din eğitimi çağdaş konuları, sırasıyla 'karakter ve değerler eğitimi' (n=47, %57,3), 'dini çoğulculuk ve din eğitimi' (n=14, %17,1), 'ruh sağlığı ve din eğitimi' (n=6, %7,3) konularıdır.

Doktora tezlerinde ise, daha çok, 'karakter ve değerler eğitimi' (n=12, %54,5), 'dini çoğulculuk ve din eğitimi' (n=4, %18,3) ve 'vatandaşlık eğitimi' (n=2, %9,2) konuları tercih edilmiştir.

Lisansüstü çalışmaların toplamında ise, 'karakter ve değerler eğitimi'

($n=59$, %56,7), ‘dini çoğulculuk ve din eğitimi’ ($n=18$, %17,3), ‘ruh sağlığı ve din eğitimi’ ($n=7$, %6,8) konuları daha çok konu edilmiştir.

Ayrıca, lisansüstü çalışmaların tamamı değerlendirildiğinde, çalışmalarda, %1 ($n=1$) ile ‘din eğitiminde liderlik’ ve ‘dini danışmanlık ve rehberlik’ konularında; %1,9 ($n=2$) ile ‘çevre eğitimi’, ‘cinsel eğitim’ ve ‘AB ve din eğitimi’ konularında çok az sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir.

3.3.3. Tezlerin Konu Edilen Kavrama Göre Dağılımı

Din Eğitimi Alanı’nda yapılan lisansüstü çalışmaların, konu edilen ‘kavram’ ve tez türüne ilişkin dağılımı, Tablo-25’te verilmiştir.

Tablo-25. Tezlerde Konu Edilen Kavram ve Tez Türüne Göre Dağılımı

Kavram	Tez Türü				Toplam	
	Yüksek Lisans		Doktora		n	%
	n	%	n	%		
Ahlakî ve Dînî Değerler	59	12,8	8	7,5	67	11,8
Ahlakî ve Dînî Gelişim	48	10,4	8	7,5	56	9,9
Ahlak, Karakter ve Değerler Eğitimi	43	9,3	9	8,5	52	9,1
Çocuk Eğitimi	35	7,6	4	3,8	39	6,9
Öğretmen Yeterlikleri/Yetiştirme	20	4,3	6	5,7	26	4,6
Program Geliştirme	18	3,9	4	3,8	22	3,9
Dînî İletişim	19	4,1	2	2	21	3,7
Başarı	6	1,3	8	7,5	14	2,5
Meslekî Yeterlik	7	1,5	6	5,7	13	2,3
Ünite	12	2,6	0	0	12	2,1
Ebeveyn Çocuk Yetiştirme Tutumu	10	2,2	1	0,9	11	1,9
İnanç Gelişimi ve Eğitimi	11	2,4	0	0	11	1,9
İbadet Eğitimi	7	1,5	2	2	9	1,6
Soyut Kavram Öğretimi	8	1,7	1	0,9	9	1,6
Kur’an Öğretimi	7	1,5	2	2	9	1,6
Çocuk Edebiyatı	9	2	0	0	9	1,6
Dini Tutum	6	1,3	2	2	8	1,3
Dindarlık	7	1,5	0	0	7	1,1
Kazanımlar	5	1,1	2	2	7	1,1
Öğrenme Alanı	7	1,5	0	0	7	1,1
Kişilik	5	1,1	1	0,9	6	1
Dua Öğretimi	5	1,1	1	0,9	6	1

Nefis Eğitimi	4	0,9	1	0,9	5	0,9
Dinlerarası Diyalog	2	0,4	3	2,8	5	0,9
Ders Tutumları	4	0,9	1	0,9	5	0,9
Hizmet içi Eğitim	2	0,4	2	2	4	0,7
Sınıf Yönetimi	3	0,8	1	0,9	4	0,7
Sosyal Bütünleşme	2	0,4	2	2	4	0,7
Disiplin	2	0,4	1	0,9	3	0,5
Hoşgörü	3	0,8	0	0	3	0,5
Eleştirel Düşünme	3	0,8	0	0	3	0,5
Adalet	2	0,4	1	0,9	3	0,5
Duygusal Gelişim	3	0,8	0	0	3	0,5
Empati	1	0,2	2	1,9	3	0,5
İş Doyum Düzeyi	1	0,2	1	0,9	2	0,4
Hafızlık Eğitimi	2	0,4	0	0	2	0,4
Ahlakî Tutum	0	0	2	1,9	2	0,4
Dini Başa Çıkma	1	0,2	1	0,9	2	0,4
Şiddet	0	0	2	1,9	2	0,4
Zihin Eğitimi	1	0,2	1	0,9	2	0,4
Çevre	2	0,4	0	0	2	0,4
Kalite Yönetimi	1	0,2	1	0,9	2	0,4
Doğruluk ve Eğitimi	1	0,2	1	0,9	2	0,4
Fıtrat	2	0,4	0	0	2	0,4
Manevî Bakım	2	0,4	0	0	2	0,4
Anadilde Eğitim	2	0,4	0	0	2	0,4
Cinsel Kimlik	2	0,4	0	0	2	0,4
Stres	1	0,2	1	0,9	2	0,4
Saldırganlık	0	0	1	0,9	1	0,2
Meslekî Aidiyet	0	0	1	0,9	1	0,2
Meslekî Tükenmişlik	0	0	1	0,9	1	0,2
Dini Danışmanlık ve Rehberlik	0	0	1	0,9	1	0,2
Seviyeye göre Ayet Meali	1	0,2	0	0	1	0,2
Arapça Öğretimi	1	0,2	0	0	1	0,2
İş Ahlakı	1	0,2	0	0	1	0,2
Diğer Kavramlar	55	11,9	11	10,4	66	11,6
Ara Toplam*	461	100	106	100	567	100
Ara Toplam**	323	64,1	73	68,9	396	64,9
Tasnif Dışı	181	35,9	33	31,1	214	35,1
Toplam	504	100	106	100	610	100

* Tezlerde konu edilen toplam kavram sayısı ** Kavram konu edilen toplam tez sayısı

Tablo-25 incelendiğinde, din eğitimi tezlerinin %64,9 (n=396)'unda 'kavram'ların konu edildiği görülmektedir. Buna göre, yüksek lisans tezlerinde daha çok konu edilen kavramlar, sırasıyla 'ahlakî ve dînî değerler' (n=59, %12,8), 'ahlakî ve dînî gelişim' (n=48, %10,4), 'ahlak, karakter ve değerler eğitimi' (n=43, %9,3), 'çocuk eğitimi' (n=35, %7,6) ve 'öğretmen yeterlikleri/yetiştirme' (n=20, %4,3) kavramlarıdır.

Doktora tezlerinde ise, daha çok, 'ahlak, karakter ve değerler eğitimi' (n=9, %8,5), 'başarı' (n=8, %7,5), 'ahlakî ve dînî değerler' (n=8, %7,5), 'ahlakî ve dînî gelişim' (n=8, %7,5), ve 'öğretmen yeterlikleri/yetiştirme' (n=6, %5,7) kavramları konu edilmiştir.

Lisansüstü çalışmaların toplamında ise, 'ahlakî ve dînî değerler' (n=67, %11,8), 'ahlakî ve dînî gelişim' (n=56, %9,9), 'ahlak, karakter ve değerler eğitimi' (n=52, %9,1), 'çocuk eğitimi' (n=39, %6,9) ve 'öğretmen yeterlikleri/yetiştirme' (n=26, %4,6) kavramları konu edilmiştir.

Ayrıca, lisansüstü çalışmaların tamamı değerlendirildiğinde, çalışmalarda, %0,2 (n=1) ile 'meslekî aidiyet', 'meslekî tükenmişlik', 'dini danışmanlık ve rehberlik', 'Arapça öğretimi', 'seviyeye göre ayet meali', 'iş ahlakı' ve 'saldırganlık' kavramları ile ilgili, çok az sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir.

3.3.4. Tezlerin Konu Edilen Eğitim Türüne Göre Dağılımı

Din Eğitimi Alanı'nda yapılan lisansüstü çalışmaların, konu edilen 'eğitim türü' ve tez türüne ilişkin dağılımı, Tablo-26'da verilmiştir.

Tablo-26. Tezlerde Konu Edilen Eğitim Türü ve Tez Türüne Göre Dağılımı

Eğitim Türü	Tez Türü				Toplam	
	Yüksek Lisans		Doktora		n	%
	n	%	n	%		
Örgün Din Eğitimi	182	59,9	45	63,4	227	60,5
Yaygın Din Eğitimi	104	34,2	19	26,8	123	32,8
Örgün-Yaygın Din Eğitimi	18	5,9	7	9,9	25	6,7
Ara Toplam	304	100	71	100	375	100
Ara Toplam	304	60,3	71	67	375	61,5
Tasnif Dışı	200	39,7	35	33	235	38,5
Toplam	504	100	106	100	610	100

Tablo-26 incelendiğinde, yüksek lisans tezlerin %59,9 (n=182)'u, doktora tezlerinin, %63,4 (n=45)'ü, lisansüstü çalışmaların ise, %60,5 (n=227)'i örgün din eğitimi ile ilgilidir.

Yüksek lisans tezlerinin %34,2 (n=104)'si, doktora tezlerinin, %26,8 (n=19)'i, lisansüstü çalışmaların ise, %32,8 (n=123)'i yaygın din eğitimi ile ilgilidir.

Lisansüstü çalışmaların %6,7 (n=25)'i ise, hem örgün hem de yaygın din eğitimi ile ilgilidir.

3.3.5. Tezlerin Konu Edilen Eğitim Kademesine Göre Dağılımı

Din Eğitimi Alanı'nda yapılan lisansüstü çalışmaların, konu edilen 'eğitim kademesi' ve tez türüne ilişkin dağılımı, Tablo-27'de verilmiştir.

Tablo-27. Tezlerde Konu Edilen Eğitim Kademesi ve Tez Türüne Göre Dağılımı

Eğitim Kademesi	Tez Türü				Total	
	Yüksek Lisans		Doktora		n	%
	n	%	n	%		
Okul Öncesi	18	8,6	2	3,9	20	7,7
İlköğretim	113	54,1	17	33,3	130	50
Ortaöğretim	19	9,1	9	17,6	28	10,8
İmam Hatip Lisesi	15	7,2	2	3,9	17	6,5
Yükseköğretim	4	1,9	3	5,9	7	2,7
Bütün Eğitim Kademeleri	12	5,7	10	19,6	22	8,5
İlahiyat Fakültesi	10	4,8	1	2	11	4,2
Okulöncesi-İlköğretim	1	0,5	1	2	2	0,8
İlköğretim-Ortaöğretim	17	8,1	6	11,8	23	8,8
Ara Toplam	209	100	51	100	260	100
Ara Toplam	209	41,5	51	48,1	260	42,6
Yok	295	58,5	55	51,9	350	57,4
Toplam	504	100	106	100	610	100

Tablo-27 incelendiğinde, eğitim kademelerine yönelik tezlerin toplam tezler içerisindeki oranı %42,6 (n=260)'dır. Buna göre, tümleşik çalışmalar da dâhil edilerek birlikte değerlendirildiğinde, yüksek lisans tezlerinde daha çok konu edilen eğitim kademeleri, sırasıyla 'ilköğretim' (n=131, %62,7), 'ortaöğretim' (İHL dâhil) (n=51, %24,4) ve 'okulöncesi' (n=19, %9,1) kademeleridir.

Doktora tezlerinde ise, daha çok, ‘ilköğretim’ ($n=24$, %47,1), ‘ortaöğretim’ (İHL dâhil) ($n=17$, %33,3) ve ‘bütün eğitim kademeleri’ ($n=10$, %19,6) tercih edilmiştir.

Lisansüstü çalışmaların toplamında ise, ‘ilköğretim’ ($n=155$, %59,6), ‘ortaöğretim’ (İHL dâhil) ($n=68$, %26,1) ve ‘bütün eğitim kademeleri’ ($n=22$, %8,5) daha çok konu edilmiştir.

Ayrıca, lisansüstü çalışmaların tamamı değerlendirildiğinde, ‘yükseköğretim’ ($n=7$, %2,7), ‘ilahiyat fakültesi’ ($n=11$, %4,2) ve ‘imam hatip lisesi’ ($n=17$, %6,5) ile ilgili daha az sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir.

3.3.6. Tezlerin Konu Edilen Kitleye Göre Dağılımı

Din Eğitimi Alanı’nda yapılan lisansüstü çalışmaların, konu edilen ‘kitle (öğre)’ ve ‘tez türü’ne ilişkin dağılımı, Tablo-28’de verilmiştir.

Tablo-28. Tezlerde Konu Edilen Kitle (Öge) ve Tez Türüne Göre Dağılımı

Kitle (Öge)	Tez Türü				Total	
	Yüksek Lisans		Doktora		n	%
	n	%	n	%		
Anne	15	2,3	4	3	19	2,4
Baba	12	1,8	3	2,2	15	1,9
Öğrenci	79	12	23	17,2	102	12,9
Öğretmen	44	6,6	14	10,5	58	7,3
Kur'an Kursu Öğreticisi	13	2	2	1,5	15	1,9
Din Görevlisi	15	2,3	6	4,5	21	2,7
Müftü	0	0	1	0,7	1	0,1
Cami Cemaati	3	0,5	2	1,5	5	0,7
Yönetici	0	0	1	0,7	1	0,1
Çocuk	43	6,5	4	3	47	5,9
Genç	3	0,5	1	0,7	4	0,5
Yetişkin	13	2	4	3	17	2,1
Yaşlı	4	0,6	0	0	4	0,5
Özel Eğitime Muhtaç Birey	2	0,3	0	0	2	0,3
Doküman/Eser	232	35,2	35	26,1	267	33,7
Kişi	85	12,9	10	7,5	95	12
Kavram	73	11,1	18	13,5	91	11,5
Öğretim Elemanı	5	0,8	3	2,2	8	1
Kadın	15	2,3	2	1,5	17	2,1
Aday Öğretmen	0	0	1	0,7	1	0,1
İş Adamı	2	0,3	0	0	2	0,3
Ara Toplam*	658	100	134	100	792	100
Ara Toplam**	452	89,7	93	87,7	545	89,3
Tasnif Dışı	52	10,3	13	12,3	65	10,7
Toplam	504	100	106	100	610	100

* Tezlerde konu edilen toplam 'kitle' sayısı ** 'Kitle'nin konu edildiği toplam tez sayısı

Tablo-28 incelendiğinde, din eğitimi tezlerinin %89,3 ($n=545$)'ünde konu edilen 'kitle (öge)'nin olduğu görülmektedir. Buna göre yüksek lisans tezlerinde daha çok konu edilen kitle, sırasıyla 'doküman/eser' ($n=232$, %35,2), 'kişi' ($n=85$, %12,9), 'öğrenci' ($n=79$, %12), 'kavram' ($n=73$, %11,1) ve 'öğretmen' ($n=44$, %6,6) öğeleridir.

Doktora tezlerinde ise, daha çok, 'doküman/eser' ($n=35$, %26,1), 'öğrenci'

($n=23$, %17,2), ‘kavram’ ($n=18$, %13,5), ‘öğretmen’ ($n=14$, %10,5) ve ‘kişi’ ($n=10$, %7,5) öğeleri konu edilmiştir.

Lisansüstü çalışmaların toplamında ise, ‘doküman/eser’ ($n=267$, %33,7), ‘öğrenci’ ($n=102$, %12,9), ‘kişi’ ($n=95$, %12), ‘kavram’ ($n=91$, %11,5) ve ‘öğretmen’ ($n=58$, %7,3) öğeleri konu edilmiştir.

Ayrıca, lisansüstü çalışmaların tamamı değerlendirildiğinde, çalışmalarda, %0,1 ($n=1$) ile ‘müftü’, ‘yönetici’ ve ‘aday öğretmen’ öğeleri ile ilgili; %0,3 ($n=2$) ‘özel eğitime muhtaç birey’ ve ‘iş adamı’ öğeleri ile ilgili çok az sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir.

3.3.7. Tezlerin Konu Edilen Kuruma Göre Dağılımı

Din Eğitimi Alanı’nda yapılan lisansüstü çalışmaların, konu edilen ‘kurum’ ve ‘tez türü’ne ilişkin dağılımı, Tablo-29’da verilmiştir.

Tablo-29. Tezlerde Konu Edilen Kurum ve Tez Türüne Göre Dağılımı

Kurum	Tez Türü				Total	
	Yüksek Lisans		Doktora		n	%
	n	%	n	%		
Okul	106	54,3	35	62,5	141	56,2
Kur'an Kursu (K.K.)	22	11,3	6	10,7	28	11,1
Medya	21	10,8	3	5,3	24	9,5
Cami	12	6,2	5	8,9	17	6,8
Medrese	9	4,6	3	5,4	12	4,8
D.İ.B.	12	6,2	0	0	12	4,8
S.T.K.	6	3,1	0	0	6	2,4
Aile İrşat Bürosu	2	1	0	0	2	0,8
Huzurevi	2	1	0	0	2	0,8
Özel Rehabilitasyon Merkezi	2	1	0	0	2	0,8
Okul-Cami-Kur'an K.	0	0	2	3,6	2	0,8
Medrese-Cami- K.K.	0	0	1	1,8	1	0,4
Cezaevi	0	0	1	1,8	1	0,4
Islahevi	1	0,5	0	0	1	0,4
Ara Toplam	195	100	56	100	251	100
Ara Toplam	195	38,7	56	52,8	251	41,1
Tasnif dışı	309	61,3	50	47,2	359	58,9
Toplam	504	100	106	100	610	100

Tablo-29 incelendiğinde, din eğitimi tezlerinin %41,1 ($n=251$)'inde 'kurum'ların konu edildiği görülmektedir. Buna göre, yüksek lisans tezlerinde daha çok konu edilen kurumlar, sırasıyla 'okul' ($n=106$, %54,3), 'Kur'an kursu' ($n=22$, %11,3), 'medya' ($n=21$, %10,8), 'cami' ($n=12$, %6,2) ve 'DİB' ($n=12$, %6,2) kurumlarıdır.

Doktora tezlerinde ise, daha çok, 'okul' (tümleşik çalışmalar dâhil) ($n=37$, %66,1), 'Kur'an kursu' (tümleşik çalışmalar dâhil) ($n=9$, %16,1), 'cami' (tümleşik çalışmalar dâhil) ($n=8$, %14,3), 'medrese' ($n=4$, %7,2) ve 'medya' ($n=3$, %5,3) kurumları konu edilmiştir.

Lisansüstü çalışmaların toplamında ise, 'okul' (tümleşik çalışmalar dâhil) ($n=143$, %57), 'Kur'an kursu' (tümleşik çalışmalar dâhil) ($n=31$, %12,3), 'medya' ($n=24$, %9,5), 'cami' ($n=20$, %8) ve 'medrese' ($n=13$, %5,2) kurumları konu edilmiştir.

Ayrıca, lisansüstü çalışmaların tamamı değerlendirildiğinde, çalışmalarda, %0,4 ($n=1$) ile 'cezaevi' ve 'ıslahevi' kurumlarına dair; %0,8 ($n=2$) ile 'aile irşat bürosu', 'özel rehabilitasyon merkezi' ve 'huzurevi' kurumlarına dair çok az sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir.

3.3.8. Tezlerin Konu Edilen Öğretim Yöntemlerine Göre Dağılımı

Din Eğitimi Alanı'nda yapılan lisansüstü çalışmaların, konu edilen 'öğretim yöntem, teknik ve yaklaşımları' ve tez türüne ilişkin dağılımı, Tablo-30'da verilmiştir.

Tablo-30. Tezlerde Konu Edilen Öğretim Yöntemleri ve Tez Türüne Göre Dağılımı

Öğretim Yöntem, Teknik ve Yaklaşımı	Tez Türü				Toplam	
	Yüksek Lisans		Doktora		n	%
	n	%	n	%		
Çoklu Zekâ Kuramı	6	4,9	0	0	6	4
Yapılandırıcılık	4	3,2	2	8	6	4
Ç.Z.K.-Yapılandırıcılık	3	2,4	0	0	3	2
Bilgisayar Destekli	5	4	0	0	5	3,3
Proje Tabanlı	1	0,8	0	0	1	0,7
Aktif Öğrenme	3	2,4	0	0	3	2
Öyküleme	15	12,1	0	0	15	10
Drama	6	4,9	1	4	7	4,7
Kavram Haritası	3	2,4	1	4	4	2,7
Oyun	4	3,2	1	4	5	3,3
Çalışma Yapağı	1	0,8	0	0	1	0,7
Çoklu Yöntem ve Teknikler	68	54,9	19	76	87	58,4
Sosyal Öğrenme Kuramı	1	0,8	0	0	1	0,7
Gezi-Gözlem	1	0,8	0	0	1	0,7
Model Alma	1	0,8	0	0	1	0,7
Tartışma	1	0,8	0	0	1	0,7
Hayat Boyu Öğrenme	0	0	1	4	1	0,7
Eleştirel Düşünme	1	0,8	0	0	1	0,7
Ara Toplam	124	100	25	100	149	100
Ara Toplam	124	24,6	25	23,6	149	24,4
Tasnif dışı	380	75,4	81	76,4	461	75,6
Toplam	504	100	106	100	610	100

Tablo-30 incelendiğinde, din eğitimi tezlerinin %24,4 ($n=149$)'ünde 'öğretim yöntem, teknik ve yaklaşımları'nın konu edildiği görülmektedir. Buna göre, yüksek lisans tezlerinde daha çok konu edilen öğretim yöntem, teknik ve yaklaşımları, sırasıyla 'çoklu yöntem ve teknikler' ($n=68$, %54,9), 'öyküleme' ($n=15$, %12,1), 'çoklu zekâ kuramı' (tümleşik çalışmalar dâhil) ($n=9$, %7,3), 'yapılandırıcılık' (tümleşik çalışmalar dâhil) ($n=7$, %5,6) ve 'drama' ($n=6$, %4,9)'dır.

Doktora tezlerinde ise, daha çok, 'çoklu yöntem ve teknikler' ($n=19$, %76) ile 'yapılandırıcılık' ($n=2$, %8) işlenmiştir. 'Drama', 'kavram haritası', 'oyun' ve 'hayat boyu öğrenme' ($n=1$, %4) ise, sadece birer doktora tezinde konu edilmiştir.

Doktora tezlerinde çalışılan başka bir öğrenme yöntem, teknik ve yaklaşımı yoktur.

Lisansüstü çalışmaların toplamında ise, sırasıyla 'çoklu yöntem ve teknikler' ($n=87$, %58,4), 'öyküleme' ($n=15$, %10), 'çoklu zekâ kuramı' (tümleşik çalışmalar dâhil) ($n=9$, %6), 'yapılandırmacılık' (tümleşik çalışmalar dâhil) ($n=9$, %6) ve 'drama' ($n=7$, %4,7) daha çok konu edilmiştir.

Ayrıca, lisansüstü çalışmaların tamamı değerlendirildiğinde, çalışmalarda, %0,7 ($n=1$) ile 'tartışma', 'gezi-gözlem', 'model alma', 'eleştirel düşünme', 'sosyal öğrenme kuramı', 'hayat boyu öğrenme', 'çalışma yaprağı' ve 'proje tabanlı öğrenme' ile ilgili, çok az sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir.

IV. SONUÇ-TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, Din Eğitimi Alanı'nda yapılan lisansüstü çalışmaların, betimsel, metodolojik ve içerik durumuna dair, elde edilen sonuçlar tartışılmış ve sonuçlardan hareketle de geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

4.1. Sonuç ve Tartışma

Araştırma kapsamında 'DETİF' ile incelenen lisansüstü tezlere ait sonuçlar, araştırmanın alt problemlerinde belirtilen sıralamaya uygun olarak aşağıda belirtilmiştir.

4.1.1. Din Eğitimi Alanında Yapılan Lisansüstü Çalışmaların Betimsel Durumu

Lisansüstü çalışmaların tez türü dağılımında, araştırma kapsamında, Din Eğitimi Alanı'nda yapılmış, 786'sı yüksek lisans (%82,3) ve 169'u doktora (%17,7) tezi olmak üzere toplam 955 tez olduğu tespit edilmiştir. Erünsal ve diğerlerine (2012) göre, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı'nda en fazla tez ($n=763$, %24), Din Eğitimi Bilim Dalı'nda yapılmıştır. Bilimsel bir disiplin olarak tarihi seyri ve yeni bir bilim dalı olması düşünüldüğünde, bu sayının, alanın niceliksel akademik ürün durumu açısından son derece kayda değer olduğu söylenebilir (Kaymakcan ve Erünsal, 2004; Kızılabdullah, 2009; Köylü, 2010).

Din eğitimi araştırmalarının incelendiği benzer araştırmalarda Nazıroğlu (2006), 2007 yılına kadar yapılan tez sayısının 268 olduğunu belirtirken; yaptığımız bu araştırmada 2007 yılına kadar 528 tez yapıldığı tespit edilmiştir. Bunun yanında Kayadibi vd. (2008), 2008 yılına kadar yapılan tez sayısının 310 olduğunu belirtirken; yaptığımız bu araştırmada 2008 yılına kadar yapılan tez sayısının 596 olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada ulaşılan tez sayıları ile benzer çalışmalardaki sayıların farklılık göstermesinde, ilgili araştırmaların yapıldıkları yılları itibariyle verilere ulaşım problemi olduğu düşünülmektedir. Çünkü YÖK Tez Merkezi 2006 yılından itibaren sistemli hale gelmeye başlamış ve tez veri tabanının oluşması da sürece bağlı olarak zaman almıştır. Ayrıca, Erünsal vd. (2012) tarafından tüm ilahiyat tezlerinin tasnif çalışmasının yapıldığı benzer bir

çalışmada ise, 2010 yılına kadarki sürede alanda 763 tez yapıldığı belirtilirken; yaptığımız bu çalışmada, ilgili yıla kadar yapılan tez sayısının 769 olduğu tespit edilmiştir. İlgili araştırmanın kapsam genişliğinden dolayı tasnifleme çalışmalarında hataların olabileceği ve tez sayılarındaki bu farklılığın da bu hatalara bağlı olarak oluştuğu düşünülmektedir. Tüm bu farklılıklara rağmen, sonuçların, araştırmayı desteklediği söylenebilir.

Ayrıca, yüksek lisans tezleri, doktora tezlerine göre niceliksel olarak yaklaşık beş kat daha fazladır. Bu durumun, diğer eğitim araştırmalarında (matematik eğitimi, eğitim yönetimi vb.) da benzer olduğu görülmüştür (İşçi, 2013; Yücedağ, 2010). Bunda, doktora programlarının sayısal azlığının yanında, doktora programlarına geçişte daha fazla akademik yeterlik gerekmesi ve programın daha fazla emek gerektiren zorlu ve uzun bir uğraşı olmasının etkili olduğu düşünülebilir. Ayrıca, iş durumu vb. sosyal sebeplerin, yüksek lisanstan doktora geçişte, araştırmacılar için engel teşkil ettiği de söylenebilir.

Lisansüstü çalışmaların yapıldıkları üniversite dağılımında, tüm tezler, toplamda 20 üniversite bünyesinde gerçekleştirilmiştir. Oysa Türkiye'deki toplam aktif ilahiyat sayısı, neredeyse bu sayının dört katıdır. Bu durumda, her ne kadar lisans seviyesinde eğitim veriliyor olsa da lisansüstü eğitim için yeterli akademik alt yapının olmadığı söylenebilir.

En fazla lisansüstü çalışma, Marmara Üniversitesi ($n=275$, %28,8)'nde yapılmıştır. Bu durumun oluşmasında, bu üniversitenin köklü bir üniversite olmasının etkisinden bahsedilebilir. Her biri köklü üniversite olmasına rağmen Marmara Üniversitesi'nde, Selçuk ve Ankara Üniversitesi'nden daha fazla çalışmanın yapılmasının sebebi ise, ilgili üniversitedeki ilgili alandaki akademisyen sayısının fazlalığıyla ve ilgili üniversitenin gerek öğrenci gerekse öğretim üyesi açısından akademik cazibesi olan bir üniversite olmasıyla açıklanabilir.

Tezlerin yıllara göre dağılımına bakıldığında, 1971-1984 yıl aralığında sadece 7 çalışma gerçekleştirilmiştir. Bunun sebebi olarak alanın yeni oluşu ve buna bağlı olarak gelişim sürecinin zaman alması söylenebilir. Tezlerin yıl aralıklarındaki nicel durumuna bakıldığında, yer yer üniversitelere bağlı artış ve azalmalar olsa da çoğunluğu itibarıyla istikrardan söz edilebilir. Bu durumun, gerek alan uzmanlarının yetişmesi gerekse akademik ürünlerin ortaya çıkması ve

böylelikle alanın akademik hayatının devamının sağlanması açısından sevindirici olduğu söylenebilir.

Lisansüstü çalışma sayılarında, 2000-2005 yıl aralığı ile 2010-2014 yıl aralığında, önceki yıllara oranla ciddi artışlar olduğu görülmektedir. Bu artışta, son yıllarda ülke genelinde yeni kurulan üniversite ve öğrenci kontenjanlarında, buna bağlı olarak da lisansüstü eğitim kontenjanlarında yaşanan artışın etkili olduğu düşünülmektedir.

Lisansüstü çalışmaların yapıldıkları anabilim dalı dağılımında, en fazla tez ($n=763$, %24), Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı'nda yapılmıştır. Bunu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Anabilim Dalı takip etmektedir. İlgili anabilim dalında toplam 100 (%16,4) tez yapılmıştır. Türkan (2013)'ın, Türkiye'de (İlköğretim) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ana Bilim Dalı'ndaki lisansüstü tezlere ilişkin özetler kaynağı oluşturma çalışması da bu sonucu desteklemektedir.

Lisansüstü çalışmaların danışman unvanı dağılımında ise, araştırmaya danışmanlık etme sayısı ile unvan arasında doğru orantının olduğu görülmektedir. Yani, en fazla 'profesör' (%56,8), sonra 'doçent' (%26,2), sonra da 'yardımcı doçent' (%17) doktor'lar çalışma yaptırmıştır. Bu sıralamada, Din Eğitimi Alanı'ndaki doçent doktorların ($n=250$), diğer bazı eğitim alanlarının aksine (İşçi, 2013; Üstüner ve Cömert, 2008), yardımcı doçent doktorlardan ($n=162$) daha fazla olmasının etkisi büyüktür. Doktoraların %81,1'ini, yüksek lisansların, %51,7'sini profesörler, yine doktoraların %13'ünü, yüksek lisansların %29'unu doçentler, doktoraların %5,9'unu, yüksek lisansların %19,3'ünü ise, yardımcı doçentler yürütmüştür. Bunun yanında, Türkiye'de eğitim yönetimi alanında yapılmış lisansüstü tezlerin, tematik, metodolojik ve istatistiksel açıdan incelenmesine yönelik bir araştırmada (İşçi, 2013), yardımcı doçent unvanına sahip alan uzmanlarının, profesör ve doçent unvanına sahip alan uzmanlarından daha fazla çalışmaya danışmanlık ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu açıdan, bu durumun, bazı eğitim araştırmalarına kıyasla din eğitimi alanı için büyük avantaj olduğu söylenebilir.

Ayrıca ki-kare sonucuna göre, unvan derecesi ile lisansüstü eğitim derecesi arasında, anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Buna göre, unvanla doğru orantılı olarak danışmanlık edilen lisansüstü eğitimin derecesi de artmaktadır. Geçerliği ve

güvenirliği yüksek ve daha bilimsel ürünlerin meydana gelmesi ve akademik bilgi seviyesi daha yüksek bilim adamları yetişmesi açısından, her iki durumun da ilgili alan için büyük bir avantaj olduğu düşünölmektedir.

Lisansüstü çalışmalarında kullanılan kaynakların dili dağılımında, yüksek lisans tezlerinde (n=40342), tez başına yaklaşık 80, doktora tezlerinde (n=17678) ise, tez başına yaklaşık 166 kaynak kullanılmıştır. Toplamda ise, 58020 kaynak kullanılmıştır. Bu da tez başına yaklaşık 95 kaynak kullanıldığını göstermektedir. Kullanılan kaynak sayısının nicel anlamda yeterli seviyede olduğu söylenebilir. Ayrıca, din eğitimi konulu makalelerin incelendiği benzer bir çalışmada da toplam 4015 atıf yapıldığı ve makale başına 43 atıf düştüğü tespit edilmiştir (Kaymakcan ve Ünsal, 2004).

Lisansüstü çalışmalarda kullanılan kaynakların %80'ini Türkçe kaynaklar oluşturmaktadır. Yabancı kaynakların oranı ise (çeviriler dahil, internet kaynakları hariç), %23,9'dur. Bir araştırmacının kendi dilinde yapılan araştırmaları kaynak göstermesi doğal karşılanabilir olsa da; bu durum farklı dille yazılmış alanyazını kullanmamayı gerektirmese gerekir. Bunda, lisansüstü eğitimde bir türlü aşılamayan yabancı dil kullanımı yetkinliği sorununun etkili olduğu açıktır (Aslan, 2012; Karakütük, 1989; Katılmış vd., 2013; Kaya vd., 2005; Özmen ve Aydın-Güç, 2013). Bununla birlikte farklı dille yazılmış ilgili alanyazının da bilinmesi, çalışmanın kapsamını genişletecek ve yeni gelişmelerden haberdar olunmasını sağlayacaktır. Böylelikle bilgi transferi için fırsat oluşacak ve bilimsel/evrensel bütünlük de sağlanmış olacaktır.

Yabancı literatüre ait kaynakların kullanımında ise, çeviri kaynaklar da dâhil edildiğinde, daha çok Batı Dilleri (%11,7)'nden, ikinci olarak da Arapça (%7,6) alanyazınından faydalanılmaktadır. Bu durum, araştırmacılarda ciddi bir yabancı dil probleminin olduğunun göstergesidir.

4.1.2. Din Eğitimi Alanında Yapılan Lisansüstü Çalışmaların Metodolojik Durumu

Lisansüstü çalışmalarda ‘problem’in belirtilme durumu dağılımında, problem belirtilen tezlerle (%56,7) belirtilmeyen tezlerin (%43,3), neredeyse birbirine eşit olduğu göze çarpmaktadır. Öyle ki araştırmalarda ‘araştırmanın problemi’ ile ‘araştırmanın amacı’ kavramları, birbirlerine yakın anlamlar ifade etmektedir. Bu bağlamda, bu durumun, kavramların birbirlerinin yerine kullanılmasından ve ‘amaç’ kavramının daha çok tercih edilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Amacın belirtilme durumuyla ilgili verilerle birlikte değerlendirildiğinde, durum daha net anlaşılacaktır.

Lisansüstü çalışmalarda ‘amaç’ın belirtilme durumu dağılımında, %90,3’lük bir belirtilme durumu görülmektedir. Eğitim Bilimleri Alanı’nda yapılmış doktora tezlerinin, tematik ve metodolojik incelenmesine yönelik benzer bir araştırmada da Karadağ (2009), doktora tezlerinin, amaç (veya problem) boyutunun yeterlik düzeyini, kısmen yeterli düzeyde bulmuştur. Bu durum, araştırmanın sonucuyla örtüşmektedir.

Ayrıca, 59 (%9,7) tane din eğitimi tezinde ise, ‘amaç’ belirtilmemiştir. ‘Amaç’ belirtilmeyen tezlerin 9’unda ‘problem’ belirtilmiştir. Bu durumda, (50 %8,2) tezde (49 yüksek lisans, 1 doktora) ne ‘amaç’ ne de ‘problem’ belirtilmiştir. Bu sonuçta, daha çok ‘araştırmanın amacı’ kavramının yerine ‘araştırmanın konusu’ kavramının kullanılmasının sebep olabileceği düşünülse de; araştırmaların konu başlığı altında da araştırmanın amacına dair bir bilgi verildiği görülmemiştir. ‘Amaç’sız tez sayısının bu kadar olması, bilimsel rapor temel kriterlerinin göz ardı edildiğinin göstergesidir. Bununla birlikte, araştırmada ‘amaç’ın tam ve hiç ifade edilmemesi, araştırmanın bütününe olumsuz yansımakta; önem, sonuç ve önerilerin de neyi ifade ettiği tam anlaşılamayacaktır.

Lisansüstü çalışmalarda ‘önem, ‘sayıltı ve sınırlılıklar’ın belirtilme durumu dağılımında, tezlerde, ‘önem’in %76,7 oranında belirtildiği ortaya çıkmıştır. Karadağ (2009)’ın, Eğitim Bilimleri Alanı’nda yapılmış doktora tezlerinin incelenmesine yönelik yaptığı araştırmada ise, tezlerin önem boyutuna ilişkin yeterlik düzeyi yetersiz seviyede bulunmuştur. Bu farklılığın sebebinin, bu

çalışmanın ‘önem’ kavramını niceliksel, Karadağ’ın çalışmasının ise, niteliksel olarak değerlendirmesi olduğu düşünülmektedir. Bunun yanında, bilimsel araştırmalarda ‘önem’in, araştırmanın yapılış gerekçesini ve bu sayede alana katkısını ifade ettiği düşünüldüğünde, Din Eğitimi Alanı için bu oranın yeterli olduğu söylenebilir.

Tezlerde, ‘sayılılar’ın %76,6 oranında belirtilmediği görülmüştür. Bu orana göre, din eğitimi tezlerinde ‘sayılılar’ın belirtilme oranı yetersizdir denilebilir. Bu durum, Karadağ (2009)’ın çalışmasıyla benzerlik göstermektedir. ‘Sayılılar’ın, belirtilme oranının düşüklüğünde, bu kavramın tam olarak anlaşılmasının veya yanlış anlaşılmasının etkili olduğu söylenebilir. Nitekim tezler incelenirken bu kavramın, ‘denence’ kavramıyla karıştırıldığı görülmüştür.

‘Sınırlılıklar’ın tezlerde belirtilme oranı ise %64,1 olarak tespit edilmiştir. Bu oranın, tezler için yeterli denebilecek düzeyde olduğu söylenebilir. Eğitim bilimleri doktora tezlerinin incelendiği benzer bir çalışmada da Karadağ (2009), doktora tezlerinin sınırlılıklar boyutunu, kısmen yeterli bulmuştur.

Ayrıca *problem*, *amaç*, *önem* ve *sayılılar* ile tez türü arasında ki-kare sonuçlarına göre anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Lisansüstü eğitim derecesi arttıkça bu kavramların belirtilme oranları da artmaktadır. Bu bağlamda, doktora tezlerinde, bilimsel araştırma yöntemlerini doğru kullanma oranının, daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Lisansüstü çalışmalarda ‘yöntem’in belirtilme durumu dağılımında, %78 belirtilme oranı görülmektedir. Bu durum, doktora tezlerinde %85,8 iken; yüksek lisans tezlerinde %74,4’tür. Buna göre, doktora çalışmalarında yöntemin belirtilme oranı, yüksek lisansa göre daha fazladır. Öyle ki, yapılan ki-kare sonucunda da yöntemin belirtilme durumu ile tez türü arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Lisansüstü eğitim derecesi arttıkça ‘yöntem’in belirtilme oranı da artmaktadır.

Yıllara göre araştırmanın yönteminin belirtilme durumuna bakıldığında ise, yüksek lisans (2010-2014 yıl aralığı hariç tutulursa) ve doktora (1995-1999 yıl aralığı hariç tutulursa) tezlerinin ikisinde de istikrarlı bir artış vardır. Buna göre, Din Eğitimi Alanı’nda bilimsel araştırma yapabilme yeterliklerinin arttığı ve artmakta olduğu söylenebilir.

Lisansüstü çalışmalarda kullanılan yöntemler dağılımında, en fazla ‘doküman inceleme’ (%19,5) metodunun kullanıldığı görülmektedir. Bunu, ‘alan araştırması’ (%18,4) ve ‘literatür tarama’ (%13,3) takip etmektedir. Buna göre, din eğitimi tezlerinde daha çok temel ve nitel araştırmaların ağırlıkta olduğu anlaşılmaktadır. Alandaki benzer araştırmalarda, Çoştı (2006) tarafından bir üniversitede yapılan 27 din eğitimi tezinin incelendiği çalışmada, tezlerin %81’inin; Kaymakcan ve Ünsal (2004) tarafından, din eğitimi konulu makalelerin tasnif çalışmasının yapıldığı çalışmada ise, çalışmaların, % 83’ünün, temel (teorik) çalışma olduğunu belirtilmiştir. Bu sonuçlar, çalışmadan elde edilen sonucu desteklemektedir. Buna göre, din eğitimi araştırmalarında uygulamaya dönük ve deneysel araştırmaların yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Bu duruma, uygulamaya dönük bilimsel araştırma geliştirme sürecinin, din eğitimi araştırmacıları tarafından tam olarak bilinmemesinin sebep olduğu düşünülmektedir. Bunun yanında, benzer alanlarda yapılan çalışmalarda, eğitim bilimleri tezlerinde nitel (Karadağ, 2009), eğitim yönetimi (Balcı ve Apaydın, 2009; Okutan ve Ekşi, 2007; Polat, 2010), eğitim teknolojisi (Şimşek vd., 2009), matematik eğitimi (Yücedağ, 2009) tezlerinde ve diğer eğitim araştırmalarında (Göktaş vd., 2012), daha çok uygulamaya dönük ve nicel araştırmalar kullanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda, din eğitimi araştırmalarında da nicel ve uygulamaya yönelik çalışmaların artırılmasının, alanın uygulamaya yönelik problemlerinin çözümüne olumlu katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Yüksek lisans çalışmalarında da sıralama değişmezken, doktora çalışmalarında en fazla, betimsel (%20,6) yöntem tercih edilmiştir. Göktaş ve arkadaşları (2012) da eğitim araştırmalarını inceledikleri çalışmalarında, betimsel çalışmaların ağırlıklı olduklarını bulmuşlardır. Bu sonuç, araştırmacının sonucuyla benzerlik göstermektedir.

İncelenen araştırmalarda, ‘araştırmanın yöntemi’ kısmında, ‘anket’ ($n=12$, %3,4), ‘görüşme’ ($n=8$, %2,3) ve ‘gözlem’ ($n=1$, %0,3)’in yöntem olarak belirtildiği görülmüştür (Tablo-13). Hâlbuki bu kavramlar, veri toplama araç ve tekniklerine ait kavramlardır. Bu açıdan, din eğitimi araştırmacılarının bilimsel araştırma yöntemlerine yönelik bazı kavram yanılgılarının olduğu anlaşılmaktadır.

Lisansüstü çalışmalarda kullanılan modeller dağılımında ise, toplamda 108 tezde (%17,7), 9 farklı model kullanılmıştır. Tezlerde en fazla, nicel araştırma modellerinden tarama modeli ($n=58$, %53,7), nitel araştırma modellerinden ise, tarihi araştırma modeli ($n=2$, %1,9) kullanılmıştır. Doktora çalışmalarında da tarama modeli ($n=16$, %44,4) ve ilişkisel tarama modeli ($n=11$, %30,5) daha çok kullanılmıştır. Yine benzer eğitim alanlarındaki araştırmalarda da tarama modelinin ağırlıklı olarak kullanıldığı görülmektedir (Bağcı, 2012; Balcı ve Apaydın, 2009; İşçi, 2013; Polat, 2010; Şimşek vd., 2009). Bunun yanında, diğer araştırma modellerinin çok az kullanıldığı, eylem (Göktaş vd., 2012), kuram oluşturma ve olgubilim modellerinin ise, hiç kullanılmadığı görülmüştür. Kullanılan modellerin yarısını da tek model çeşidi (tarama, %53,7) oluşturmaktadır. Ayrıca, tarama ($n=58$, %53,7), ilişkisel tarama ($n=20$, %18,5) ve deneysel ($n=13$, %12) model olmak üzere bu 3 modelin, din eğitimi tezlerinin % 84,2'sini oluşturduğu görülmektedir. Bunun yanında, lisansüstü tezlerin tamamında, model kullanılmayan tez sayısı ise, 502 (%82,3)'dir. Buna göre, diğer eğitim araştırmalarına (İlhan, 2011; Polat, 2010) kıyasla din eğitimi tezlerinde modelin, çok az kullanıldığı ve kullanılanların çok dar çerçevede olduğu görülmekle birlikte, din eğitimi araştırmacılarının 'model' kullanma yeterliklerinin çok zayıf olduğu da ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bunda, yöntem ve model kavramlarının aynı gibi algılanma ve buna bağlı olarak birbirlerinin yerine kullanılma durumunun etkisinden de söylenebilir.

İncelenen araştırmalarda, 'araştırmanın modeli kısmında, 'görüşme' ($n=8$, %2,3) ve 'içerik analizi' ($n=1$, %0,3)'nin model olarak belirtildiği görülmüştür. Hâlbuki 'görüşme', bir tür veri toplama tekniği iken, içerik analizi, bir tür veri çözümleme tekniğidir. Buna göre, din eğitimi araştırmacılarının bilimsel araştırma yöntemlerine yönelik bazı kavram yanılgılarının olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, din eğitimi lisansüstü çalışmalarında 'yöntem' durumu genel olarak değerlendirildiğinde, yöntem var denilen tez sayısı, $n=476$ iken, belirtilen yöntem sayısı, $n=354$ 'tür. Bu fark, tezde 'araştırmanın yöntemi' başlığı olduğu halde içeriğinde yönetime dair herhangi bir bilgi verilmediğinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca, 'yöntem'in yerine 'model'in tercih edildiği 32 tezi de dâhil ettiğimizde, 77'si yüksek lisans (%15,3) ve 13'ü doktora (%12,3) tezi olmak

üzere toplam 90 (%14,8) tezde herhangi bir yöntem veya model belirtilmemiştir. İncelenen tezlerde, yöntem başlığı altında daha çok çalışmanın içeriğinin özeti mahiyetini taşıyan, “İlk bölümde..., ikinci bölümde..., üçüncü bölümde... gibi” açıklamalar yapıldığı görülmüştür. Bu durum, din eğitimi tezlerinde bilimsel araştırma yöntemleri açısından çok ciddi bir sorunun olduğunu göstermektedir.

Lisansüstü çalışmalarda ‘evren ve örneklem’in belirtilme durumu dağılımında, ‘evren’ tezlerin %32,4 ($n=193$)’ünde belirtilirken, %67,6 ($n=402$)’sında belirtilmemiştir. ‘Örneklem’ ise, tezlerin %32,9 ($n=196$)’unda belirtilirken, %67,1 ($n=399$)’inde belirtilmemiştir. Evren ve örneklem arasındaki fark, kimi tezlerde evren belirtilmeden örneklem belirtilmesinden kaynaklanmaktadır. Yine bu durum, din eğitimi tezlerinde bilimsel araştırma sürecini yönetmeye dair bazı problemlerin olduğunu göstermektedir.

Lisansüstü çalışmalarda kullanılan örneklem seçim yöntemi dağılımında, en fazla ‘basit rastgele’ ($n=89$, %69) seçim yönteminin kullanıldığı görülmüştür. Birçok eğitim araştırmasında da basit rasgele örneklem seçim yöntemi, en fazla kullanılan örneklem seçim yöntemidir (Bağcı, 2012; İlhan, 2011; İşçi, 2012). Bunu, ‘evren’ ($n=10$, %10,8) ve ‘amaçlı’ ($n=4$, %4,3) örnekleme yöntemleri izlemektedir. Yüksek lisans tezlerinde sıralama, toplam dağılımla aynı iken, doktora tezlerinde, ‘basit rastgele’ ($n=20$, %55,6), ‘amaçlı’ ($n=7$, %19,4) ve ‘küme’ ($n=6$, %16,7) örnekleme yöntemleri daha çok tercih edilmiştir.

Ayrıca, örneklem belirtilen tez sayısı 196 iken, örnekleme yöntemi belirtilen tez sayısı 129’dur. Bu durumda, oluşan fark, aynı zamanda bilimsel araştırma yöntemlerinin doğru kullanımı ile ilgili hata durumunu da göstermektedir.

Lisansüstü çalışmalarda kullanılan veri toplama araç ve teknikleri dağılımında, en fazla kullanılan veri toplama aracının ‘anket’ ($n=138$, %27,8) olduğu saptanmıştır. Diğer pek çok çalışmada (Balcı ve Apaydın, 2009; Göktaş vd., 2012; Polat, 2010; Şimşek vd., 2009) da eğitim araştırmalarında en fazla kullanılan veri toplama aracının anket olduğu tespit edilmiştir. Bu durum araştırma ile benzerlik göstermektedir. Bunda, anketin uygulamada kolay, ekonomik ve hızlı bir veri toplama aracı olmasının yanında, geniş örnekleme ulaşabilmeyi de sağlamanın etkili olduğu düşünülmektedir. Anketi, ‘kaynak tarama’ ($n=116$,

%23,4) ile ‘görüşme veya formu’ ($n=86$, %17,3) takip etmektedir. Yüksek lisans tezlerinde, sıralama değişmezken; doktora tezlerinde anketten sonra daha çok ‘ölçek’ ($n=22$, %17,6) kullanılmıştır. Bazı eğitim araştırmalarında (Polat, 2010) anketten sonra en fazla kullanılan; bazı araştırmalarda (Bağcı, 2012; İlhan, 2011; İşçi, 2013) da en fazla kullanılan veri toplama aracının ölçek olduğu belirtilmiştir.

Lisansüstü çalışmalarda en az kullanılan veri toplama aracı ise, ‘başarı testi’dir. Aslında, başarı testi, çoğu eğitim araştırmalarında sık kullanılan bir veri toplama aracıdır (Bağcı, 2012; İlhan, 2011; Karadağ, 2009). Ayrıca, ‘gözlem veya formu’nun diğerlerine göre daha az kullanılmasında, daha çok zaman gerektiren bir uğraş olmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Ayrıca, din eğitimi tezlerinin %40,5 ($n=247$)’inde veri toplama aracı ya da tekniği belirtilmemiştir. Bazı eğitim araştırmalarıyla karşılaştırıldığında, bu oranın, daha iyi olduğu, bazılarıyla karşılaştırıldığında ise, daha kötü olduğu söylenebilir. Örneğin, sınıf öğretmenliği tezlerinde oran % 67,6 (Bağcı, 2012) iken; eğitim yönetimi tezlerinde oran %3,9’dur.

Lisansüstü çalışmalarda kullanılan veri çözümleme teknikleri dağılımında, daha çok ‘frekans ve yüzde’ ($n=113$, %29,8) kullanımının olduğu görülmektedir. Daha sonra en fazla kullanılan teknikler ise, ‘t-testi’ ($n=52$, %13,7), ‘anova’ ($n=49$, %12,9) ve ‘ki-kare’ ($n=49$, %12,9)’dir. Yüksek lisans çalışmalarında, ‘frekans ve yüzde’ ($n=91$, %39,4)’den sonra ‘ki-kare’ ($n=35$, %15,1) ve ‘t-testi’ ($n=25$, %10,8) gelirken; doktora çalışmalarında daha çok ‘anova’ ($n=28$, %18,9) ve ‘t-testi’ ($n=27$, %18,3) kullanılmıştır. Buna göre, doktora çalışmalarında farklı istatistikî teknikleri kullanma durumu artmaktadır. Bu durumun, doktora programının daha ileri bir eğitim derecesi olmasıyla ilgili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu sonuçla, araştırmamanın bir diğer sonucu olan, eğitim derecesinin artmasıyla araştırmacıların yöntem bilime dair yeterliklerinin arttığı sonucu birbirini desteklemektedir. Bu durum ise, araştırmamanın kendi içerisindeki tutarlılığını göstermektedir.

‘Frekans ve yüzde’ ile ‘betimsel analiz’ birlikte ele alınıp değerlendirildiğinde, din eğitimi tezlerinin %35,4 ($n=134$)’ünde, betimsel çözümleme tekniklerinin kullanıldığı anlaşılmaktadır. İlgili alanyazına bakıldığında da eğitim araştırmalarında betimsel istatistiklerin daha çok

kullanıldığı göze çarpmaktadır (Balcı ve Apaydın, 2009; Göktaş vd., 2012; Karadağ, 2009; İlhan, 2011; İşçi, 2013; Polat, 2010; Şimşek vd., 2009). Buna göre din eğitimi araştırmaları ile eğitim araştırmaları benzerlik göstermektedir.

Toplam tez dağılımı incelendiğinde ise, yüksek lisans tezlerinin %27,2 ($n=137$)'sinde kullanılan veri çözümleme tekniği belirtilirken, %72,8 ($n=367$)'inde belirtilmemiştir. Doktora tezlerinin ise, %51 ($n=54$)'inde kullanılan veri çözümleme tekniği belirtilirken, %49 ($n=52$)'unda belirtilmemiştir. Lisansüstü çalışmaların tamamı değerlendirildiğinde ise, çalışmaların %31,3 ($n=191$)'ünde kullanılan veri çözümleme tekniği belirtilirken, %68,7 ($n=419$)'sinde ise, belirtilmemiştir. Bu durumun, din eğitimi araştırmaları için niteliksel bir problem oluşturduğu düşünülmektedir. Ayrıca, bu sonuçlara göre, yine, lisansüstü eğitim seviyesinin artmasıyla yöntembilim yeterliklerinin de arttığı görülmektedir. Bu da araştırmannın kendi içerisindeki tutarlılığını göstermektedir.

Lisansüstü çalışmalarda 'sonuç'un belirtilme durumu dağılımında, tüm tezlerde araştırmannın sonucu belirtilmiştir. Bu durum, din eğitimi araştırmaları adına iyi bir seviyedir. Eğitim araştırmalarında da 'sonuç'un belirtilme oranı bu sonuca benzer olarak çok yüksektir (Polat, 2010).

Lisansüstü çalışmalarda 'öneriler'in belirtilme durumu dağılımında, 'öneriler'in %52 oranında belirtilmediği görülmektedir. Bu oran yüksek lisans tezlerinde %54,5 ($n=275$) iken, doktora tezlerinde %39,7 ($n=42$)'dir. Buna göre, din eğitimi tezlerinde 'öneriler'in belirtilme oranının düşük olduğu görülmektedir.

Bir araştırmannın, yeni araştırmalara veya uygulamalara dönük önerileri, bilim ve topluma çok ciddi katkılar sağlayabilir. Bu sebeple, sağlayacağı bu katkı göz önünde bulundurularak önerilere azami önem verilmelidir. Bu bağlamda, özgün din eğitimi araştırmalarının geleceğine katkı ve toplumsal problemlere çözüm üretilmesi adına, önerilerin belirtilme durumunun bu seviyede olmasının, kaygılandırıcı bir durum olduğu düşünülmektedir.

Ayrıca, yapılan ki-kare sonucuna göre, 'öneriler'in belirtilme durumu ile tez türü arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Lisansüstü eğitim derecesi arttıkça 'öneriler'in belirtilme oranı da artmaktadır.

Lisansüstü çalışmalarda 'özet'in, amaç, yöntem ve sonucu kapsayacak şekilde olma durumuna göre dağılımında, tezlerin sadece %10,3 ($n=63$)'ünde

özeti, amaç, yöntem ve sonucu kapsayacak nitelikte olduğu, %54,1 (n=330)'inde ise, özet belirtildiği halde, ifade edilen nitelikte olmadığı görülmüştür. Bunun yanında, yüksek lisans tezlerinin %34,3 (n=173)'ünde; doktora tezlerinin, %41,5 (n=44)'inde ve genel dağılımda ise, tezlerin %35,6 (n=217)'sında, 'özet'in hiç belirtilmediği saptanmıştır. Buna göre, din eğitimi tezlerinde 'özet' kullanımı ve doğru nitelikte 'özet' kullanımı çok azdır ve bu niteliksel açıdan araştırmalara etki etmektedir. Karadağ (2009) da eğitim bilimleri tezlerini incelediği araştırmasında, özet boyutunu yetersiz düzeyde bulmuştur. Bu sonuç, araştırmayla benzerlik göstermektedir. 'Özet'in eksik olması veya hiç olmamasının, araştırmaya ulaşımı ve araştırmanın içeriğini kısa zamanda anlamayı zorlaştırdığı düşünülmektedir.

Lisansüstü çalışmalarda 'anahtar kelimeler'in belirtilme durumuna göre dağılımında, tezlerin %42'sinde 'anahtar kelimeler' ifade edilmiştir. Yüksek lisans tezlerinin %43,7 (n=220)'sinde anahtar kelimeler belirtilirken, %56,3 (n=284)'ünde belirtilmemiştir. Doktora tezlerinin ise, %34 (n=36)'ünde belirtilirken, %66 (n=70)'sında belirtilmemiştir. Bir araştırma ile ilgili literatüre bakmada ve ilgili kaynakları tespitinde, arama kriteri olarak, son derece önemli olan anahtar kelimelerin, din eğitimi tezlerinde ihmal ediliyor olduğu söylenebilir. Bu da araştırmalar açısından eksik bir durumdur.

4.1.3. Din Eğitimi Alanında Yapılan Lisansüstü Çalışmaların Konu Dağılımları Durumu

Lisansüstü çalışmaların konu edilen din eğitimi genel konusu dağılımında, ‘din öğretimi programları’, genel dağılımda ($n=96$, %15,9) ve yüksek lisans tezlerinde ($n=82$, %16,3) en fazla işlenen konu olmuştur. Doktora tezlerinde ise, ‘din eğitimi ile ilgili kavramlar’ ($n=16$, %15) en fazla işlenen konu olmuştur. Bunda Din Eğitimi Alanı’nın konu ve araştırma alanının geniş ve kapsamlı olmasının etkili olduğu söylenebilir. Genel dağılımda ‘din öğretimi programları’nı, ‘din eğitimine ile ilgili kavramlar’ ($n=89$, %14,6) ve din öğretimi yöntemleri ($n=79$, %13,3) takip etmektedir. Program ve yönteme dair çalışmaların fazla olmasında, Türkiye’de değişen program durumları ve benimsenen yeni yaklaşımlara bağlı olarak program ve yöntem geliştirme ihtiyacının etkisinin olduğu söylenebilir. Program ve yöntemin birlikte çalışıldığı tümlşik çalışmalar (%6,4) da mevcuttur. Yukarıdaki oranlara bunlar da eklenmiştir. Doğrudan program geliştirmenin tezlerde %3 oranında konu edilmesi de bunu desteklemektedir.

Eğitimle ilgili diğer araştırmalara bakıldığında, sınıf öğretmenliği (Bağcı, 2012) lisansüstü tezlerinde, ‘program’ ile ‘öğretim yöntem ve stratejileri’, matematik eğitimi (İlhan, 2011; Yücedağ, 2010) ile eğitim yönetimi (İşçi, 2013) tezlerinde ‘öğretim yöntem ve stratejileri’ en fazla çalışılan konular olmuştur. Araştırmanın bu sonuçlarla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Her ne kadar din öğretimi yöntemlerine yönelik araştırmaların yeterli olduğu söylenebilirse de artırılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, program ve yöntemin birlikte ele alındığı araştırmaların daha fazla çalışılmasının da alan adına daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

Ayrıca, eğitim bilimleri doktora tezlerinde (Karadağ, 2009) ‘başarı’; eğitim yönetimi makalelerinde (Balcı ve Apaydın, 2009) ise, ‘liderlik’ konularının daha fazla konu edildiği görülmektedir. Bu da eğitim araştırmalarında farklı eğilimlerin olduğunu göstermektedir.

Din öğretimi yöntemleri ile ilgili çalışmaların nicel olarak çok denebilecek seviyede olmasının yanında, din öğretiminde kullanılacak materyallere ilişkin yapılan çalışmalar (%3) çok azdır. Gerek örgün din öğretiminde gerekse yaygın din

öğretiminde kullanılabilir materyallerin geliştirilmesinin, araştırma konusu olarak işlenmesi gerekmektedir.

Din Eğitimi Tarihi'ne dönük araştırmalar %7,7 ($n=47$)'lik kısmını kapsamaktadır. Bunun yeterli olduğu söylenebilir. Bunun yanında 'Hz. Peygamber Dönemi', 'Tanzimat'tan önce Osmanlı Dönemi' ve 'erken dönem din eğitimi'ne dönük çalışmaların artırılmasının gerekliliğinden bahsedilebilir.

Aile ve çocuk eğitimine dönük çalışmaların %8,5 ($n=52$) olduğu görülmektedir. Gerek örgün din eğitimi gerekse yaygın din eğitimi açısından aile ve çocuk eğitiminin son derece önemli olması açısından, bu oranın yetersiz olduğu söylenebilir. Aynı yorumu, 'din eğitimi ve iletişim' ($n=22$, %3,6) ile 'din eğitimi ve medya' ($n=18$, %3) konuları için de yapmak mümkündür. Çünkü dini iletişim de diyebileceğimiz din eğitimi ve iletişim, Din Eğitimi Bilimi'nin hem örgün hem de yaygın eğitim alanında en temel konularındandır. Din eğitimi ve medya ise, daha çok yaygın din eğitimi kapsamında olan, popüler bir konudur. Bu açıdan, ilgili konularda daha çok araştırma yapılmasının, alana zenginlik ve derinlik katacağı düşünülmektedir.

Yetişkin ($n=15$, %2,5) ve yaşlı ($n=2$, %0,3) din eğitimi ile özel din eğitimi ($n=2$, %0,3) konularında yapılan çalışmaların da nicel olarak yetersiz olduğu görülmektedir. Eğitimle ilgili diğer araştırmalarda da durum benzerlik göstermektedir (İşçi, 2013; Yücedağ, 2010). Buna, gerek eğitim araştırmalarında gerekse din eğitimi araştırmalarında, yetişkin ve yaşlılara örneklem olarak ulaşım zorluğunun sebep olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, yaşlı eğitiminin, insan eğitiminde son aşama olması yönüyle araştırmacılar tarafından, bu konuda çalışılmasına çok gerek duyulmadığı düşünülmektedir. Bunun yanında, sadece, eğitim teknolojileri ile ilgili tezlerinin incelendiği bir araştırmada (Şimşek vd., 2009), daha çok yetişkinler üzerine çalışma yapıldığı belirtilmiştir.

Yetişkin eğitimi üzerine yapılan araştırmaların incelendiği 2004'te yapılan bir araştırmada da Türkiye'de yetişkin eğitimi araştırmalarının oldukça az sayıda olduğu sonucuna varılmıştır (Yıldız). Bu sonuç, araştırmayı desteklemektedir. Bunun yanında, Yıldız (2004)'in çalışmasının yapıldığı sonra, aradan geçen yıllarla beraber, ilgili konuda yapılan çalışmalarda pek artış olmadığı anlaşılmaktadır. Yetişkin ve yaşlılar üzerine bu kadar az çalışma olması göz önünde

bulundurulunca, özel din eğitimi gibi daha zor ve karmaşık bir konu üzerinde yapılan çalışmaların çok az olması, normal görülmektedir.

Lisansüstü çalışmaların konu edilen din eğitimi çağdaş konusu dağılımında, konuların çok az tezde çalışıldığı ($n=104$, %17) ve çalışılan konu dağılımının (12 farklı konu) da çok dar bir çerçevede seyrettiği görülmektedir. Genel dağılımda ($n=59$, %56,7) ve gerek yüksek lisans tezlerinde ($n=47$, %57,3) gerekse doktora tezlerinde ($n=12$, %54,5) en fazla çalışılan konu, ‘karakter ve değerler eğitimi’ olmuştur. Genel dağılımda bunu, ‘dini çoğulculuk’ ($n=18$, %17,3) ile ‘ruh sağlığı ve din eğitimi’ ($n=7$, %6,8) konuları takip etmektedir. Diğer eğitim araştırmalarında ise, bu ve benzeri konuların hiç çalışılmadığı görülmektedir.

Lisansüstü çalışmaların tamamı değerlendirildiğinde, çalışmalarda, %1 ($n=1$) oranıyla, ‘din eğitiminde liderlik’ ve ‘dini danışmanlık ve rehberlik’ konularında; %1,9 ($n=2$) oranıyla ‘çevre eğitimi’, ‘cinsel eğitim’ ve ‘AB ve din eğitimi’ konularında, çok az sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir. Bu sonucun sebebi, ilgili konuların son dönemde araştırma konusu ediliyor olmasıdır. Yeni konuların araştırma konusu edilmesi, alanın değişimi, gelişimi ve sürekliliği adına önemli bir faktördür. Bu açıdan, din eğitimi araştırmacıları, tekrar niteliği taşıyabilecek konuları çalışmaktan vazgeçerek, cesur adımlarla yeni konuları ele almalıdırlar. Eğitim araştırmalarında bakıldığında ise, ‘liderlik’ (Balcı ve Apaydın, 2009; İşçi, 2013; Okutan ve Ekşi, 2007; Polat, 2010) çok çalışılan popüler bir konu iken, ‘AB ve eğitim’ az çalışılan bir konudur (Polat, 2010). Ayrıca, eğitim araştırmalarında, ‘cinsel eğitim’, ‘çevre eğitimi’ ve ‘dini danışmanlık ve rehberlik’ konularında hiç çalışma yapılmamıştır.

Bunun yanında, ‘kuşaklararası din eğitimi’, ‘küreselleşme ve din eğitimi’, ‘barış eğitimi’ ve ‘ölüm eğitimi’ gibi din eğitiminin diğer çağdaş konularında ise, hiç çalışma yapılmadığı görülmektedir. Eğitim araştırmalarında da bu kavramların ifade ettiği konuların hiç çalışılmadığı görülmüştür. Sadece, az da olsa, küreselleşme ile ilgili yapılan çalışmaların varlığından söz edilebilir (Polat, 2010). Bunda, Din Eğitimi Alanı ile diğer eğitim alanlarının, konu alanlarının farklı olması ve bu konuların Din Eğitimi Alanı ile daha fazla ilgili olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Bununla beraber, ilgili konuların, diğer eğitim alanlarında da

araştırma konusu edilmesinin, eğitim araştırmalarına derinlik kazandıracağı ve bunun, toplumsal problemlere çözüm adına gerekli olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak, din eğitimi tezlerinin %17'sinde çağdaş din eğitimi konularının çalışıldığı, bu tezlerin %80,8'inin ise, yukarıda ifade edilen üç konu çerçevesinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu açıdan, din eğitimi tezlerinde, her ne kadar, genel din eğitimi konularında sayı ve çeşitlilik sağlanmış olsa da; çağdaş din eğitimi konularında sayı ve çeşitliliğin yeterli olmadığı sonucuna varılabilir. Bu duruma, araştırmacıların, din eğitiminde öncelikli, gerekli ve sorunlu alanlarda araştırma yapmaktan kaçınmalarının sebep olduğu düşünülmektedir. Bu durumun sonucu olarak da araştırmaların benzer konularda yığıldığı ve tekrar niteliğinde olduğu sonucuna varılabilir.

Lisansüstü çalışmaların konu edilen kavram dağılımında, din eğitimi tezlerinin %64,9 ($n=396$)'unda 'kavram'ların konu edildiği görülmektedir. Buna göre, 'ahlakî ve dînî değerler'e dair kavramlar yüksek lisans tezlerinde ($n=59$, %12,8), 'ahlak, karakter ve değerler eğitimi'ne dair kavramlar ise, doktora tezlerinde ($n=9$, %8,5) daha çok konu edilmiştir. Genel dağılımda ise, 'ahlakî ve dînî değerler' ($n=67$, %11,8)'e yönelik kavramların konu edildiği çalışmalar daha çoktur. Eğitim araştırmalarında ise, daha çok 'liderlik' (Balcı ve Apaydın, 2009; Okutan ve Ekşi, 2007), 'yönetim' (İşçi, 2013; Polat, 2010), 'eğitim yönetimi' (Üstüner ve Cömert, 2008), 'başarı' (Karadağ, 2009) ve 'tutum' (Bağcı, 2012, Yücedağ, 2010) gibi kavramların ön plana çıktığı görülmektedir. Bu durumda, din eğitimi araştırmalarıyla eğitim araştırmaları arasında konu edilen kavramlar itibariyle bir paralellik olmadığı görülmektedir.

Ayrıca, 'başarı', 'tutum' ve 'liderlik' gibi kavramlar, eğitim araştırmalarında daha çok konu edilirken, din eğitimi araştırmalarında çok daha az konu edilmiştir. 'Öğretmen yeterlikleri/yetiştirme' kavramına yönelik araştırmaların azlığı, din eğitimi ($n=20$, %4,3) ve diğer bazı eğitim (İşçi, 2013) araştırmalarının ortak yönüdür. 'Yönetim' ve 'eğitim yönetimi' gibi kavramlara ise, hiç yer verilmemiştir. Bu açıdan, din eğitimi araştırmaları, diğer eğitim araştırmalarının konu eğilimine uzak bir çizgide seyretmektedir. Bunda, din eğitiminin araştırma alanının genişliğine bağlı olarak kavramsal alanının geniş olmasının etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca yine bunda, din eğitiminin, ilahiyat

alanı ile eğitim alanının kesişim alanında olması ve buna bağlı olarak ilahiyat alanından mı yoksa eğitim alanından mı daha çok etkileneceği/faydalanacağı karmaşasının da etkili olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak, din eğitimi tezlerinin %64,9 ($n=396$)'unda kavramlar konu edilmiştir. Bu orana göre, din eğitimi alanın kuramsal veya kavramsal alanına yönelik çalışmaların yeterli sayıda olduğu söylenebilir. Bu sonuç, araştırmanın bir diğer sonucu olan, din eğitiminde teorik çalışmaların ağırlıkta olduğu sonucuyla örtüşerek; araştırmanın iç tutarlılığını artırmaktadır. Bundan hareketle uygulamaya dönük çalışmaların yapılması adına, Din Eğitimi Alanı'nın teorik zemininin, nicel anlamda yeterli potansiyele sahip olduğu düşünülmektedir.

Lisansüstü çalışmaların konu edilen eğitim türü dağılımında, din eğitimi tezlerinin %61,5 ($n=375$)'inin 'eğitim türü' ile ilgili olduğu görülmektedir. Lisansüstü çalışmaların tamamı ($n=227$, %60,5) ile yüksek lisans tezlerinde ($n=182$, %59,9) ve doktora tezlerinde ($n=45$, %63,4) çalışılan konular, daha çok örgün din eğitimi ile ilgilidir. Bunda, örgün din eğitimi kurumlarının, yaygın din eğitimi kurumlarına kıyasla tür olarak daha sınırlı sayıda olması ve bu yüzden kolay ulaşılabılır olması etkilidir. Bu durum, aynı zamanda yaygın din eğitimi ($n=123$, %32,8) ile ilgili çalışmaların örgün din eğitimi ($n=227$, %60,5) ile ilgili çalışmalara kıyasla daha az olmasının da sebebidir. Bu bağlamda, din eğitimi araştırmalarında, yaygın din eğitiminin ihmal edildiği söylenebilir. Ayrıca, diğer eğitim araştırmalarında ise, incelenen araştırmaların eğitim türüne yönelik bir inceleme yapılmadığı görülmüştür.

Bunun yanında her iki eğitim türüne yönelik çalışmaların ($n=25$, %6,7) yapıldığı da görülmektedir. Eğitim bir bütün olarak düşünüldüğünde, bu tür kolektif çalışmaların alana bütüncül yaklaşım adına daha faydalı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, bu tür çalışmaların, aynı zamanda diğer eğitim araştırmaları için de faydalı olacağı düşünülmektedir.

Lisansüstü çalışmaların konu edilen eğitim kademesi dağılımında, 'ilköğretim' kademesinin hem yüksek lisans ($n=113$, %54,1) hem de doktora ($n=17$, %33,3) tezlerinde daha çok çalışıldığı tespit edilmiştir. Genel tez dağılımına bakıldığında da din eğitimi tezlerinin %50 ($n=130$)'sinin 'ilköğretim' kademesine yönelik olduğu görülmüştür. Hatta tümleşik çalışmalar da dahil edildiğinde, bu

oran, %59,6 ($n=155$) olmaktadır. Bunda, ilköğretim kurumlarının sayısal olarak daha fazla olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, araştırmacılar tarafından, yeni arayışlara girilmesinin de etkisinden bahsedilebilir. Diğer eğitim araştırmalarında da en fazla çalışılan kademenin ‘ilköğretim’ olduğu görülmüştür (Bağcı, 2012; Polat, 2010; Yücedağ, 2010). Bunun yanında, en fazla, yükseköğretimi konu edinen çalışmalar da vardır. Şimşek ve diğerleri (2009), eğitim teknolojileri alanında yapılan 259 yüksek lisans tezini inceledikleri araştırmalarında en fazla incelenen kademenin ‘yükseköğretim’ olduğunu ortaya koymuşlardır.

Genel dağılımda, ilköğretimden sonra en fazla çalışılan kademeler ise, ‘ortaöğretim’ (İHL ve tümleşik çalışmalar dâhil) ($n=68$, %26,1) kademesi ile ‘bütün eğitim kademeleri’ ($n=22$, %8,5)’dir. Ortaöğretim kademesi, diğer eğitim araştırmalarında da en fazla çalışılan ikinci kademe olmuştur (Polat, 2010). Bunda, ilköğretim kurumlarından sonra sayı bakımından en fazla ortaöğretim kurumlarının olmasının etkisi söz konusudur.

Din eğitimi araştırmalarında, en az çalışma, (ilahiyat da dâhil) ‘yükseköğretim’ ($n=18$, %6,9) kademesine yönelik yapılmıştır. Bazı eğitim araştırmalarında (Şimşek, vd., 2009) yükseköğretime yönelik daha çok araştırma yapılırken; bazılarında (Polat, 2010; Yücedağ, 2010) ise, araştırma sonuçlarıyla benzerlik gösterir şekilde, daha azdır. Bu açıdan, ülkemizde yükseköğretim ihmal edilen bir eğitim kademesidir, sonucuna varılabilir.

Din eğitimi araştırmalarında, ‘İHL’ler ve ‘İlahiyat Fakülteleri’ üzerine, daha çok çalışma yapılması, beklenen bir durum iken, sonuç, tam tersi yönde olmuştur. Din eğitimi araştırmalarında doğrudan, ‘İHL’ ($n=17$, %6,5) ve ‘İlahiyat Fakülteleri’ne ($n=11$, %4,2) yönelik çok az çalışma vardır. Bu durum, araştırmadaki ilginç sonuçlardan biridir. Çünkü bu kademeler (veya kurumlar), din eğitiminin merkezidir. Bu açıdan, din eğitimi araştırmalarında bu kademelerde araştırma yapılmasına daha çok ihtiyaç vardır denebilir.

Din eğitimi araştırmalarında, ‘okulöncesi’ kademesi de üzerine çok az çalışılan kademedir. Nitekim bazı eğitim araştırmalarıyla da sonuç benzerlik göstermektedir (Polat, 2010). Bunda, ilgili kademenin ilköğretime bağlı bir kurumsal yapıya sahip olması ve örneklem olacak kitleden veri toplamanın diğer

eğitim kademelerine göre daha zor olması gibi sebeplerin etkili olduğu düşünülmektedir. Bundan hareketle Türkiye’de gerek din eğitimi araştırmalarında gerekse eğitim araştırmalarında, yükseköğretim gibi okulncesinin de ihmal edilen kademelerden olduğu söylenebilir. Örgün eğitimde 4+4+4’e geçilmiş olması ve yaygın eğitimde de D.İ.B. tarafından, ‘okulöncesi Kur’an kursu modeli’ nin hayata geçiriliyor olması düşünüldüğünde, okulöncesi eğitim kademesine yönelik çalışmaların artırılmasının önemi daha net anlaşılacaktır.

Lisansüstü çalışmaların konu edilen kitle (ğe) dağılımında, hem yüksek lisans ($n=232$, %35,2) hem doktora ($n=35$, %26,1) tezlerinde hem de toplamda ($n=267$, %33,7), en fazla ‘doküman/eser’ üzerine çalışılmıştır. Bu durumun, dokümanlara daha kolay ulaşım imkânı ve insan faktörü olmamasına bağlı olarak da dokümanlar üzerinde daha kolay çalışma şartlarıyla ilgili olduğu düşünülmektedir. Eğitim araştırmalarında ise, ‘doküman’ bazı araştırmalarda daha çok (Bağcı, 2012); bazı araştırmalarda ise, daha az incelenilen bir öğe olmuştur (Göktaş, vd., 2012; İşçi, 2013). Ayrıca bu durum, araştırmanın konu dağılımına dair bir bulgusu olan, din eğitimi tezlerinin %15,9’unda din ğretimi programlarının ve %7,7’sinde Din Eğitimi Tarihi’ne dönük araştırmaların konu edildiği sonucuyla örtüşmektedir. Çünkü bu tür çalışmalar, daha çok doküman incelemesine dayanmaktadır.

Genel dağılımda, dokümanı, ‘ğrenci’ ($n=102$, %12,9), ‘kişi’ ($n=95$, %12), ‘kavram’ ($n=91$, %11,5) ve ‘ğretmen’ ($n=58$, %7,3) ğeleri takip etmektedir. ‘ğrenci’ ve ‘ğretmenler’, gerek din eğitimi gerekse diğer eğitim araştırmalarının vazgeçilmez, hatta zorunlu kitleleridir. Bu açıdan, daha çok çalışılmaları beklenen bir durumdur. Din Eğitimi Alanı’nın araştırma alanının kapsamı düşünüldüğünde, kavram ile ilgili çalışmaların ön planda olması da normal karşılanmaktadır. Bu bağlamda, ‘kavram’ ve ‘kişi’ çalışmalarının çok olması alanın kavramsal ve kuramsal bakımdan zengin oluşunu göstermektedir. Ayrıca, bu durumun, Din Eğitimi Bilimi’nin bilimsel ortak terminolojisine katkı sağladığı/sağlayacağı da düşünülmektedir.

Eğitim araştırmalarında ise, bazı araştırmalar daha çok ‘ğrenci’ kitlesi üzerinde yoğunlaşırken (Bağcı, 2012; Göktaş vd., 2012; İlhan, 2011; şimşek vd., 2009;); bazıları ise, daha çok ‘ğretmen’ kitlesi üzerine yoğunlaşmıştır (İlhan,

2011; İşçi, 2013). Ayrıca, eğitim araştırmalarında daha çok ‘öğretmen adayları’ üzerine çalışmanın yapıldığını gösteren tez/makale incelemesi çalışmaları da yok değildir. Örneğin, Yücedağ (2010), matematik eğitimi alanında yapılan tez ve makaleleri incelediği çalışmasında, makalelerde daha çok ‘öğretmen adayları’ üzerine çalışıldığı sonucuna varmıştır.

Ayrıca, din eğitimi tezlerinde, ‘anne’, ‘baba’, ‘öğretim elemanı’, ‘aday öğretmen’, ‘müftü’, ‘vaiz’, ‘din görevlisi’, ‘Kur’an kursu öğreticisi’, ‘cami cemaati’, ‘genç’, ‘yetişkin’, ‘yaşlı’, ‘özel eğitime muhtaç birey’, ‘iş adamı’ ve ‘yönetici’ kitlelerine yönelik çalışmalar çok az sayıdadır. Bunun yanında, ‘din görevlisi’ başlığı altında daha çok imam hatiplerin çalışma konusu yapıldığı, müezzinlerle ilgili bir-iki çalışmanın olduğu, kayyumlarla ilgili ise, hiç çalışmanın olmadığı tespit edilmiştir. ‘Çocuk’ kitlesine yönelik çalışmalar ($n=47$, %5,9) ise, az gibi görünse de ‘öğrenci’ kitlesiyle birlikte değerlendirildiğinde ($n=149$, %18,8) yeterli seviyededir denebilir.

Sonuç olarak, din eğitimi araştırmalarının konu edilen kitle dağılımında %56,2 (doküman+kişi+kavram)’sinin teorik/kavramsal zemine yönelik olduğu görülmektedir. Bu sonuç, araştırmanın bir diğer sonucu, olan din eğitimi araştırmalarında temel ve nitel araştırmaların ağırlıkta olduğu, sonucuyla tutarlılık göstermektedir. Bu durumun, her ne kadar teorik alt yapı açısından oldukça zengin bir durum olduğu söylenebilirse de uygulamaya dönük çalışmaların sayısal yetersizliği de ortaya çıkmaktadır.

Lisansüstü çalışmaların konu edilen kurum dağılımında, din eğitimi tezlerinin %41,1 ($n=251$)’inde ‘kurum’ların konu edildiği görülmektedir. Buna göre, tümleşik çalışmalar dâhil edildiğinde, yüksek lisans ($n=106$, %54,3) ve doktora ($n=37$, %66,1) tezlerinde en fazla ‘okul’ konu edilmiştir. Dolayısıyla genel dağılımda da durum aynıdır ($n=143$, %57). Genel dağılımda ‘okul’u, ‘Kur’an kursu’ ($n=31$, %12,3), ‘medya’ ($n=24$, %9,5), ‘cami’ ($n=20$, %8) ve ‘medrese’ ($n=13$, %5,2) kurumları izlemektedir. Bu bağlamda, ‘okul’ kategorisinde bir yığılma söz konusudur. Diğer eğitim araştırmalarında ‘konu edilen kurum’a yönelik böyle bir tasnif görülmemiştir.

Din eğitimi tezlerinin %83,6 ($n=210$)’sını sıralamadaki ilk dört kurum oluşturmaktadır. Buna göre, belli kurumlarda yığılmanın olduğu görülmektedir. Bu

açından, din eğitimi araştırmacılarının, diğer kurumlar üzerine de araştırma yapmalarının gerekliliğinden söz edilebilir.

Ayrıca, lisansüstü çalışmaların tamamı değerlendirildiğinde, çalışmalarda, %0,4 (n=1) ile 'cezaevi' ve 'ıslahevi' kurumlarına dair; %0,8 (n=2) ile 'aile irşat bürosu', 'özel rehabilitasyon merkezi' ve 'huzurevi' kurumlarına dair çok az sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir.

Lisansüstü çalışmaların konu edilen öğretim yöntem, teknik ve yaklaşımları dağılımında, din eğitimi tezlerinin sadece %24,4 (n=149)'ünde öğretim yöntem, teknik ve yaklaşımlarının konu edildiği görülmüştür. Genel eğitimde ve din eğitiminde, öğretim yöntem, teknik ve yaklaşımlarının önemi düşünüldüğünde, din eğitimi araştırmalarında, bu konunun ihmal edildiği ortaya çıkmaktadır. Yöntem ve teknikleri konu edinen yüksek lisans (n=68, %54,9) ve doktora (n=19, %76) tezlerinde daha çok 'çoklu yöntem ve teknikler' konu edilmiştir. Genel dağılımda da 'çoklu yöntem ve teknikler' (n=87, %58,4), en fazla konu edilen öğretim yöntemidir. 'Çoklu yöntem ve teknikler', kategorisi daha çok geleneksel öğretim yöntem, teknik ve yaklaşımlarını ifade etmektedir. Bu açıdan, yöntem, teknik ve yaklaşımların birlikte değerlendirildiği bu tür çalışmaların fazlalığının, alan adına avantaj olduğu söylenebilir. Bunun yanında yeni yöntem, teknik ve yaklaşımların ihmal edildiği de söz konusudur.

Genel dağılımda, tümleşik çalışmalar da dâhil edildiğinde 'çoklu yöntem ve teknikler'i, 'öyküleme' (n=15, %10), 'çoklu zekâ kuramı' (n=9, %6), 'yapılandırıcılık (n=9, %6) ve 'drama' (n=7, %4,7) takip etmektedir. Yakın dönemde okullarda din öğretimi müfredatında yapılandırıcılık ve çoklu zekâ kuramının benimsendiği düşünüldüğünde, din eğitimi araştırmalarının güncel gelişmeleri ve konuları takip ettiği de söylenebilir. Nitekim bazı eğitim araştırmalarında bu iki konu, daha çok çalışılan konular arasındadır (Yücedağ, 2010).

Ayrıca, lisansüstü çalışmaların tamamı değerlendirildiğinde, çalışmalarda, %0,7 (n=1) ile 'tartışma', 'gezi-gözlem', 'model alma', 'eleştirel düşünme', 'sosyal öğrenme kuramı', 'hayat boyu öğrenme', 'çalışma yaprağı' ve 'proje tabanlı öğrenme' ile ilgili, çok az sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir.

4.2. Öneriler

Araştırma kapsamında incelenen lisansüstü tezlere yönelik ulaşılan sonuçlardan hareketle, araştırmanın önerileri aşağıda belirtilmiştir.

- Din Eğitimi Alanı'nda, bu tür araştırmalar, belirli aralıklarla tekrarlanmalıdır.

- Araştırma ile ortaya çıkan, din eğitimi araştırmalarında hiç konu edilmeyen veya az konu edilen genel ya da çağdaş konular, araştırma konusu yapılabilir.

- Araştırma ile ortaya çıkan, din eğitimi araştırmalarında hiç konu edilmeyen veya az konu edilen kavram, kitle, kademe ve kurum ile öğretim yöntemi, teknik ve yaklaşımları üzerine de araştırmalar yapılabilir.

- Bu çalışmada ilgili alanda konu ve yöntemle dair genel durum ortaya konulmuştur. Yapılacak çalışmalarda, hem konu değişkenlerine (DETİF'teki genel ve çağdaş konular) hem de metod değişkenlerine (problem, yöntem, vb.) dair derinlemesine incelemeler yapılabilir. (Ör: 'Ailede din eğitimi' ile ilgili çalışmaların incelenmesi; 'yöntem' kısmına dair içerik analizi vb.)

- Bu çalışmada, sadece din eğitimi tezlerinin içerik ve yöntem dağılımları incelenmiştir. Benzer çalışmalar, Din Eğitimi Alanı'nın diğer bilimsel ürünlerinde (makale, bildiri, vb.) de yapılabilir.

- Bu çalışmada, araştırmacıların mesleği konu edilmemiştir. Din eğitimi tezleri yazarlarının mesleğine yönelik başka bir çalışma yapılabilir.

- Bu çalışmada, tez danışmanları sadece unvan açısından incelenmiştir. Danışmanların, alan uzmanlıklarına ilişkin başka bir araştırmanın yapılması karşılaştırmalar açısından faydalı olacaktır.

- Yüksek lisans bitirenlerin doktora yap(a)mama sebeplerine yönelik araştırmalar yapılabilir.

- Seminer çalışması olarak, alandaki her tezle ilgili 'geniş özet' çalışmaları yapılabilir. Böylece zaman problemi en aza indirgenerek kısa sürede alan bilgisine sahip olma kolaylaşmış olur.

- Din eğitimi araştırmalarında 'bulgular'ın tartışılabilir olarak verilir verilmediği ile ilgili bir araştırma yapılabilir.

- Din eğitimi tez çalışmalarının 'sonuçlar'ı ve 'öneriler'i ile ilgili de

çalışmalar yapılabilir.

- Önerilerin gerçekleşme düzeylerinin tespitine yönelik de çalışmalar yapılabilir.

- Din eğitimi araştırmalarında, nitel ve teorik araştırmaların yanı sıra nicel ve uygulamaya dönük araştırmalara da ağırlık verilmelidir.

- Din eğitimi araştırmalarında, yönteme dair hataların en aza indirilebilmesi için, lisansüstü ders programında, 'Bilimsel Araştırma Yöntemleri' veya 'Araştırma Projesi' gibi derslerin teorik ve uygulama saatleri artırılmalıdır.

- Kaynakça belirtilirken çeviri eserlerde eserin orijinal adı yazılmalı veya dili belirtilmelidir.

- Tezlerde, yabancı kaynak kullanımı teşvik edilip artırılarak ilgili alanyazına dair uluslararası durumdan da haberdar olunmalıdır.

- YÖK Ulusal Tez Merkezinde, tezlerin geniş özetlerinin de olması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akça Üstündağ, D. (2009). *Türkiye’de Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Alanında Yapılan Yüksek Lisans Tezlerinin İçerik ve Yöntem Açısından Değerlendirilmesi* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Alkan, (2014). “Türkiye’de Muhasebe Alanında Yapılan Lisansüstü Tez Çalışmaları Üzerine Bir Araştırma (1984-2012)”. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Ocak.
- Aslan, A. (2012). “Lisans ve Lisansüstü Eğitiminin Pratiğine Dair”. *Gnostik Akımlar ve Okültizm Sempozyumu*, Malatya.
- Aydın-Koç, M. (2010). *Türkiye’de İşletme Alanında Yapılan Lisansüstü Çalışmaların Nicel Görünümü* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayhan, A. (2006). *Müzik Öğretmenliği Programlarında Yapılan Yüksek Lisans Tezlerinin ve Okutulan Yüksek Lisans Derslerinin Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayhan, H. (2014). *Türkiye’de Din Eğitimi* (3. Baskı), İstanbul: Dem.
- Bağcı, Ş. (2012). *Sınıf Öğretmenliği Lisansüstü Tezlerinin Karakteristik Özellikleri: Tematik, Metodolojik ve İstatistiksel Yönelimler* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Balcı, A. (2013). *Sosyal Bilimlerde Araştırma* (10.Baskı), Ankara:Pegem Akademi.
- Balcı, A. ve Apaydın, Ç. (2009). “Türkiye’de Eğitim Yönetimi Araştırmalarının Durumu: Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi Örneği”. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, c. 15, sy. 59, ss. 325-341.
- Baş, G. ve Beyhan, Ö. (2012). “Türkiye’de Değerler Eğitimi Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Farklı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi”. *Değerler Eğitimi*. c, 10, sy, 24, ss. 55-70.

- Bozan, M. (2012). "Lisansüstü Eğitimde Nitelik Arayışları". *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, c, 4, sy, 2, ss. 179-181.
- Büyüköztürk, Ş. ve Diğerleri (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (1.Baskı), Ankara: Pegem Akademi.
- Cansız Aktaş, M. (2014). *Nitel Veri Toplama Araçları*. M. Metin (Ed.) Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri (1. Baskı), içinde (s. 363-368). Ankara: Pegem Akademi.
- Cebeci, S. (1996). *Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye’de Din Eğitimi* (1. Baskı), Ankara; Akçağ.
- Clark, W. H. (2003). Din Eğitiminde Bilimsel Araştırma (Çev. Altaş, N.). AÜİFD, c, 10, sy, 2, ss. 325-335.
- Cohen, L., Manion L., ve Morrison, K. (2007). *Research Methods in Education* (6th edition.) London: Routledge.
- Çepni, S. (2007). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş* (3. Baskı), Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Çoştu, Y. (2006). "O.M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında Tamamlanmış Lisansüstü Tezler Üzerine Bir Araştırma". *OMÜİFD*, s, 22, ss. 231-233.
- Dilci, T. (2009). *Eğitim Bilimleri Alanında Yürütülen Lisansüstü Eğitimin Öğrenci ve Öğretmen Elemanları Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi* (Basılmamış Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (2. Baskı), Ankara: Anı.
- Erdem, A.R. (2012). "Bilim İnsanı Yetiştirmede Araştırma Eğitimi". *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, c. 2, sy. 3, ss. 166-167.
- Uğur-Erdoğan, F. (2009). *Türkiye’de BÖTE Alanında Yapılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerindeki Araştırma Eğilimleri: Bir Doküman Analizi* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Erkuş, A. (2011). *Davranış Bilimleri İçin Bilimsel Araştırma Süreci* (3. Baskı), Ankara: Seçkin.
- Erünsal, İ. E., Ülker, M. B. ve Çardaklı, F. (2012). *İlâhiyat Fakülteleri Tezler Kataloğu*, İstanbul: İSAM.
- Fraenkel, J. R. ve Wallen, N. E. (2009). *How to Designing and Evaluate Research in Education* (7. Edition), New York: McGraw-Hill.
- Guyette, S. (1983). *Community-Based Research*, Los Angeles: American Indian Studies Center University Of California,
- Günay, Ü. (2003). "Din Bilimlerinin Teorik ve Metodolojik Sorunları". *Bilimname*, c. 1, sy. 1. Ss.148-150.
- Gündoğar Uçar, A. (2003). *Türkiye'de Gökkuşluğu Alabalığı Konusunda 1998-2002 Döneminde Yapılan Tezlerin Değerlendirilmesi* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Göktaş, Y. ve Diğerleri (2012). "Türkiye'deki Eğitim Araştırmalarında Eğilimler: Bir İçerik Analizi". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, c. 12, sy. 1, ss.443-454.
- İlhan, A. (2011). *Matematik Eğitimi Araştırmalarında Tematik Ve Metodolojik Eğilimler: Uluslararası Bir Çözümleme* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- İpek Akbulut, H., Şahin, Ç. ve Çepni, S. (2013). "Doktora Tez Sürecinde Karşılaşılan Problemlerin Belirlenmesi: Eğitim Fakültesi Örneği". *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, sy. 20, ss. 54-55.
- İşçi, S. (2013). *Türkiye'de Eğitim Yönetimi Alanında Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Tematik, Metodolojik ve İstatistiksel Açından İncelenmesi* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karadağ, E. (2009). *Türkiye'de Eğitim Bilimleri Alanında Yapılmış Doktora Tezlerinin Tematik ve Metodolojik Açından İncelenmesi: Bir Durum Çalışması* (Basılmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim

Bilimleri Enstitüsü.

- Karakütük, K.(1989).”Türkiye’de Lisansüstü Eğitim, Sorunları ve Çözüm Önerileri”. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, c. 22, sy. 1, ss. 513-524.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler* (18. Baskı), Ankara: Nobel.
- Katılmış, A., Çelik, H. ve Kop, Y. (2013). “Türkiye’de Yüksek Lisans Öğreniminde Yaşanan Sorunlar: Sosyal Bilimler Öğretmenliği Örneği”. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, c. 12, sy.1, s. 117.
- Kaya, M. ve Nazıroğlu, B. (2010). “İlahiyat Fakültelerinde Pedagojik Formasyon Derslerinin Tarihi Gelişimi”. *Modern Dönemde İlahiyat Eğitimi Müfredatı ve Yöntem Tartışmaları (Uluslararası Katılımlı Çalıştay)*.
- Kaya, S., Sezgin, G. ve Kavcar, N. (2005). “Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Lisansüstü Eğitimin Öğrenci ve Öğretim Üyesi Açısından Değerlendirilmesi”. *DEÜ Buca Eğitim Fakültesi Dergisi (Özel Sayı-1)*.
- Kayadibi, F., Başkurt, İ. ve Furat, A.Ş. (2008). *Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi Literatürü (1923-2007)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Rektörlük.
- Kaymakcan, R. (2006). “Türkiye’de Din Eğitimi Politikaları Üzerine Düşünceler”. *Ekev Akademi Dergisi*, sy, 27, ss, 22-24.
- Kaymakcan, R. ve Ünsal, B. (2004). “İlahiyat Fakülteleri Dergilerinde Yayımlanan Din Eğitimi Konulu Makaleler Üzerine Bir Değerlendirme”. *Değerler Eğitimi Dergisi*, c. 2, sy. 6, s. 51-59.
- Kızılabdullah, Y. (2009). “İlahiyat Fakültelerinin Kuruluşundan Bugüne Din Eğitimi Bilimi Alanında Yapılan Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme”. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, c. 2, sy. 1, ss. 305-314.
- Köylü, M. (2010). “Türkiye’de İlahiyat Fakültelerinde Din Eğitimi Anabilim Dalı: Kuruluşu ve Gelişimi”. *Modern Dönemde İlahiyat Eğitimi Müfredatı ve Yöntem Tartışmaları (Uluslararası Katılımlı Çalıştay)*.
- Mayring, P. (2011). *Nitel Sosyal Araştırmaya Giriş* (Çev. Gümüş, A. ve Durgun, M. S.), Ankara: Bilgesu.

- Meydan, G. (1994). *A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Kayıtlı Lisansüstü Öğrencilerinin Sorunları* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Nazıroğlu, B. (2006). *Türkiye'de Din Eğitimiyle İlgili Olarak Yapılan Çalışmalar -Bir Din Eğitimi Bibliyografyası Denemesi-* (Basılmamış Seminer Çalışması), Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Okçabol, R. (2007). *Yükseköğretim Sistemimiz* (1. Baskı), Ankara: Ütopya.
- Okumuş, N. K. (2014). "Milli Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'nün Çıkarılmış Olduğu 'Din Öğretimi Dergisi' Bağlamında Kısa Bir Fihrist Denemesi". *Kelam Araştırmaları*, c. 12, s.1, ss. 109-112.
- Okutan, M., ve Ekşi, A. (2007). "2000-2003 Yılları Arasında Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması Ve Ekonomisi Alanında Yapılmış Olan Yüksek Lisans Tez Özetleri Çalışması". *16. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Tokat.*
- Öcal, M. (1998). "Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretimi". *UÜİFD*, c. 7, sy. 7, ss. 250-254.
- Öcal, M. (2008). "Türkiye'de Din Eğitimi Tarihi Literatürü". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, c. 6, sy. 12, ss. 409-429.
- Önder, M. (1997). *Prof. Dr. Beyza Bilgin ve din eğitiminde yeni yöntem çalışmaları* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, E. (2014). *Tarama Yöntemi*. M. Metin (Ed.), Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri (1. Baskı), içinde (s.77-90). Ankara: Pegem Akademi.
- Özmen, Z. M. ve Aydın-Güç, F. (2013). "Doktora Eğitimi İle İlgili Yaşanan Zorluklar ve Baş Etme Stratejileri: Durum Çalışması". *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, c. 3, sy. 3, s. 219.
- Polat, G. (2010). *Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalında Yapılmış Lisansüstü Tez Çalışmalarının İncelenmesi* (Basılmamış Yüksek Lisans

- Tezi), Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Salbacak, Z. (2011). *Müze Eğitimi Alanında Yapılmış Olan Lisansüstü Tezlerin ve Bitirme Projelerinin Belirlenen Ölçütlere Göre İncelenmesi* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sarı, Ş. N. (2011). *Türkiye’de Kimya Eğitimi Alanında 2000-2010 Yılları Arasında Yazılmış Yüksek Lisans Tezlerinin İçerik Analizi* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Semerci, M. (1992). *Türkiye’de 1982-1990 Yılları Arasında Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalında Yapılmış Olan Bilim Uzmanlığı ve Doktora Tezleri İle İlgili Bir Abstract Çalışması* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Semerci, N. A. (1993). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler lisansüstü programlarının nicelik ve işleyişi üzerine bir inceleme (1983-1993)* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Semerciöz, F. (1994). *1982-1993 Yılları Arasında Yönetim Konularında Yurt İçinde ve Yurt Dışında Hazırlanan Doktora Tezleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Seyhan, D. (2002). *Türkiye’de İletişim Araştırmalarında Eğilimler: Yüksek Lisans Tez Çalışmaları Üzerine Bir İnceleme* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, M. (2007). *Madde Bağımlılığı Konusunda Türkiye’de Yapılmış Olan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir Değerlendirme* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Şen, Z. (2013). “Türkiye’de Yüksek Lisans ve Doktora Eğitimi Kalitesinin İyileştirilmesi için Öneriler”. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, c. 3, sy. 1. ss.11-14.
- Şimşek, A. ve Diğerleri (2009). “İki Binli Yıllarda Türkiye’deki Eğitim Teknolojisi

Araştırmalarında Gözlenen Eğilimler”. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, c. 9, sy. 2, ss. 945-960.

Tatar, A. (2010). *Eser Metallerin Analizleri Konusunda Türkiye’de Tamamlanan Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Bilim Dallarına Göre Sınıflandırılması ve Karşılaştırılması* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

TDK (2014). www.tdk.gov.tr, [10.10.2014]

Tosun, C. (2009). *Din Eğitimi Bilimine Giriş* (5. Baskı), Ankara: Pegem Akademi.

Türkan, M. (2013). *Türkiye’de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Anabilim Dalında Yapılan Lisansüstü Çalışmalarla İlgili Bir Özetler Kaynağı Çalışması* (Basılmamış Seminer Çalışması), Rize Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Türkiye Yükseköğretim Ulusal Yeterlikler Çerçevesi (TYUYÇ) Ara Raporu-1 (2009).

Usta, M. (1984). *Cumhuriyet Döneminde Türkiye Üniversitelerinde Din Eğitimi ve İlahiyat Sahasında Yapılan Lisansüstü Tezler ve Bunların Eğitim Açısından Değerlendirilmesi* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Üstüner, M. ve Cömert, M. (2008). “Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi Anabilim Dalı Lisansüstü Dersleri ve Tezlerine İlişkin Bir İnceleme”. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, sy. 55, ss. 497-510.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (8. Baskı), Ankara: Seçkin.

Yıldız, A. (2004). “Türkiye’deki Yetişkin Eğitimi Araştırmalarına Toplu Bakış”. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, c. 37, sy. 1 s. 94.

Yıldız, A. ve Koçyiğit T. (2002). *İlahiyat Fakülteleri Dergileri Makale ve Yazarlar Fihristi (1952-2002)* (1. Baskı), Ankara: Ankara Okulu.

Yılmaz, Ş. (2012). *1992-2011 Yılları Arasında Çevre Eğitimi İle İlgili Yayımlanan Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerindeki Genel Yönelimlerin Belirlenmesi*

(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yin, R. K. (2003). *Case study research: Design and methods* (3rd ed.). London:New Delhi.

Yücedağ, T. (2010). *2000-2009 Yılları Arasında Matematik Eğitimi Alanında Türkiye’de Yapılan Çalışmalarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

YÖK,(2014). Lisanüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği.

http://www.yok.gov.tr/web/guest/icerik/-/journal_content/56_INSTANC_rEHF8BIsfYRx/10279/1737 [05.12.2014]

Zengin, Z. S. (2011). *Medreseden Darulfünûn’a Türkiye’de Yüksek Din Eğitimi* (1. Baskı), İstanbul: Çamlıca.

EKLER

EK-1. DİN EĞİTİMİ TEZLERİ İNCELEME FORMU (DETİF)

1. Tezin yazım yılı?

1. 1981	8. 1994	15. 2001	22. 2008
2. 1984	9. 1995	16. 2002	23. 2009
3. 1989	10. 1996	17. 2003	24. 2010
4. 1990	11. 1997	18. 2004	25. 2011
5. 1991	12. 1998	19. 2005	26. 2012
6. 1992	13. 1999	20. 2006	27. 2013
7. 1993	14. 2000	21. 2007	28. 2014

2. Tez türü?

1. Yüksek Lisans
2. Doktora

3. Tezin yapıldığı üniversite?

1. Ankara	8. Harran	15. Sakarya
2. Atatürk	9. Hitit	16. Selçuk (N.Erbakan)
3. Cumhuriyet	10. İstanbul	17. Süleyman Demirel
4. Çukurova	11. Marmara	18. Uludağ
5. Dokuz Eylül	12. On Dokuz Mayıs	19. Yüzüncü Yıl
6. Erciyes	13. On Sekiz Mart	
7. Fırat	14. Rize (RTE)	

4. Tezin yapıldığı anabilim dalı?

1. Felsefe ve Din Bilimleri
2. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi
3. İlahiyat
4. Diğer
5. Belirtilmemiş

5. Danışmanın unvanı?

1. Prof. Dr.
2. Doç. Dr.
3. Yrd. Doç. Dr.

6. Konu edilen genel din eğitimi konusu?

1. Hz. Peygamber ve Dönemi Din Eğitimi
2. Osmanlı Dönemi Din Eğitimi (Tanzimattan Önce)
3. Osmanlı Dönemi Din Eğitimi (Tanzimattan Sonra)
4. Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi
5. Din Eğitimi İle İlgili Kavramlar
6. Din Eğitiminin Temelleri
7. Eğitimci ve Düşünürler
8. Ailede Din Eğitimi (Çocuk Eğitimi)
9. Yetişkin Din Eğitimi
10. Yaşlı Din Eğitimi
11. İslam Ülkelerinde Din Eğitimi
12. Diğer Dünya Ülkelerinde Din Eğitimi
13. Din Öğretimi Yöntemleri
14. Din Öğretimi Programları
15. Din Öğretiminde Materyal Kullanımı ve Tasarımı
16. Din Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme
17. Özel Din Eğitimi
18. Azınlıklar ve Din Eğitimi
19. Yabancı Okullar ve Din Eğitimi

20. Din Eğitimi ve İletişim (Dini İletişim)	25. D.Ö. Programı/Materyal-(13/15)
21. Medya ve Din Eğitimi	26. D.Ö. Programı/Materyal-(14-15)
22. Erken Dönem Din Eğitim Tarihi	27. D.Ö. Programı/Ölçme Değerlendirme-(14-16)
23. Ahlaki ve Dini Gelişim	28. Diğer
24. D.Ö.Yöntemleri/D.Ö. Programı-(13/14)	

7. Konu edilen çağdaş din eğitimi konusu?

1. Dini Çoğulculuk	7. Dini Danışmanlık ve Rehberlik
2. Dinlerarası Eğitim	8. AB ve Din Eğitimi
3. Karakter ve Değerler Eğitimi	9. Ruh Sağlığı ve Din Eğitimi
4. Küresel Ahlak Eğitimi	10. Cinsel Eğitim ve Din Eğitimi
5. Vatandaşlık Eğitimi	11. Hoşgörü Eğitimi
6. Din Eğitiminde Liderlik	12. Diğer

8. Konu edilen kavram?

1. Çocuk Eğitimi	21. Kişilik	43. Empati
2. Ahlakî ve Dînî Gelişim	22. Saldırganlık	44. Ebeveyn Çocuk Yetiştirme Tutumu
3. Ahlaki ve Dini Değerler	23. Eleştirel Düşünme	45. Kur'an-ı Kerim Öğretimi
4. Ahlak, Karakter ve Değerler Eğitimi	24. Adalet	46. Öğretmen Yeterlikleri/Yetiştirme
5. Mesleki Yeterlik	25. Dini Danışmanlık ve Rehberlik	47. Arapça Öğretimi
6. Mesleki Aidiyet	26. Cinsel Kimlik	48. Fıtrat
7. Mesleki Tükenmişlik	27. Şiddet	49. Manevi Bakım
8. Hizmetiçi Eğitim	28. Dinlerarası Diyalog	50. Anadilde Eğitim
9. Nefis Eğitimi	29. İbadet Eğitimi	51. Sosyal Bütünleşme / Sosyalleşme
10. İş Doyum Düzeyi	30. Zihin Eğitimi	52. Dua Öğretimi
11. Hafızlık Eğitimi	31. Duygusal Gelişim	53. Çocuk Edebiyatı
12. Dindarlık	32. Sınıf Yönetimi	54. İnanç Gelişimi ve Eğitimi
13. Kazanımlar	33. Başarı	55. İş Ahlâkı
14. Öğrenme Alanı	34. Dini İletişim	56. Çevre
15. Ünite	35. Yabancılaşma	57. Ders tutumları
16. Ahlaki Tutum	36. Ruh Sağlığı	58. Diğer
17. Dini Başa Çıkma	37. Program Geliştirme	59. Tasnif Dışı
18. Dini Tutum	38. Kalite Yönetimi	
19. Disiplin	39. Soyut Kavram Öğretimi	
20. Hoşgörü	40. Stres	
	41. Doğruluk ve Eğitimi	
	42. Algısal Ayet Meali	

9. Konu edilen eğitim türü?

1. Örgün Din Eğitimi
2. Yaygın Din Eğitimi
3. Örgün-Yaygın Din Eğitimi
4. Tasnif Dışı

10. Konu edilen eğitim kademesi?

1. Okulöncesi	6. Genel Eğitim Sistemi
2. İlköğretim	7. İlahiyat Fakültesi
3. Ortaöğretim	8. Okulöncesi/İlköğretim
4. İmam Hatip Lisesi	9. İlköğretim/Ortaöğretim
5. Yüksek Öğretim	10. Tasnif Dışı

11. Konu edilen kitle (öge)?

1. Anne	8. Cami Cemaati	15. Doküman
2. Baba	9. Yönetici	16. Kişi
3. Öğrenci	10. Çocuk	17. Kavram
4. Öğretmen	11. Genç	18. Öğretim Elemanı
5. Kur'an Kursu Öğreticisi	12. Yetişkin	19. Kadın
6. Din Görevlisi	13. Yaşlı	20. Aday Öğretmen
7. Müftü	14. Özel Eğitime Muhtaç Bireyler	21. İş Adamı
		22. Diğer

12. Konu edilen kurum/yer?

1. Okul	8. Özel Rehabilitasyon Merkezi	13. DİB
2. Medrese	9. Medya	14. Okul-Cami-Kur'an Kursu
3. Cami	10. Aile İrşat ve Rehberlik Büroları	15. Medrese-Cami-Kur'an Kursu
4. Kur'an Kursu	11. Eser	16. Tasnif Dışı
5. Huzurevi	12. STK	
6. Cezaevi		
7. İslahevi		

13. Konu edilen öğretim yöntem, teknik ve yaklaşımları?

1. Çoklu Zekâ Kuramı (ÇZK)	8. Drama	15. Model Alma
2. Yapılandırmacı yaklaşım (YY)	9. Kavram haritası	16. Tartışma
3. ÇZK ve YY	10. Oyun	17. Hayat Boyu Öğrenme
4. Bilgisayar destekli	11. Çalışma Yaprağı	18. Eleştirel Düşünme
5. Proje tabanlı	12. Çoklu Yöntem ve Teknikler	19. Tasnif Dışı
6. Aktif Öğrenme	13. Sosyal Öğrenme Kuramı	
7. Öyküleme	14. Gezi-Gözlem	

14. Araştırmanın problemi belirtilmiş mi?

1. Evet
2. Hayır

15. Araştırmanın amacı belirtilmiş midir?

1. Evet
2. Hayır

16. Araştırmanın önemi belirtilmiş midir?

1. Evet
2. Hayır

17. Araştırmanın sayıtları belirtilmiş midir?

1. Evet
2. Hayır

18. Araştırmanın sınırlılıkları belirtilmiş midir?

1. Evet
2. Hayır

19. Araştırmanın yöntemi belirtilmiş midir?

1. Evet
2. Hayır

20. Araştırmanın yöntemi nedir?

1. Nitel	10. Literatür (Kaynak) Tarama
2. Nicel	11. Tarih Araştırması
3. Karma (Nitел+Nicel)	12. Tarama Çalışması
4. Alan Araştırması	13. Gözlem
5. Betimsel	14. Anket
6. Teorik (Temel)	15. Görüşme
7. Uygulamalı	16. İçerik Analizi
8. Teorik+Uygulamalı	17. Deneysel Çalışma
9. Doküman İnceleme	18. Belirtilmemiş

21. Araştırmanın modeli?

1. Tarama	6. Durum Çalışması	10. Görüşme
2. Deneysel	7. Eylem (Aksiyon) Araştırması	11. Nitel
3. İlişkisel Araştırma	8. Alan (Etnografi / Kültür) Araştırması	12. Karma (Nitел-Nicel)
4. Nedensel Karşılaştırma	9. Tarihi Araştırma	13. İçerik Analizi
5. İlişkisel Tarama		14. Belirtilmemiş

22. Araştırmanın evreni belirtilmiş midir?

1. Evet
2. Hayır

23. Araştırmanın örnekleme belirtilmiş midir?

1. Evet
2. Hayır

24. Araştırmanın örneklem seçimi hangi yolla yapılmıştır?

1. Basit Rastgele (Tesadüfi)	4. Sistemik Rastgele	9. Amaçsal
2. Tabakalı Rastgele	5. Uygun	10. Karar (Yargı)
3. Grup (Küme) Rastgele	6. Kota	11. Evren (Tamamı)
	7. Kartopu	12. Belirtilmemiş
	8. Boyutsal	

25. Kullanılan veri toplama teknikleri/araçları?

1. Doküman Analizi veya İnceleme Formu	5. Ölçek
2. Gözlem veya Formu	6. Başarı Testi
3. Görüşme veya Formu	7. Literatür (Kaynak) Tarama
4. Anket	8. Belirtilmemiş

26. Kullanılan veri çözümlene teknikleri?

1. Yüzde ve frekans
2. t-testi
3. Anova
4. Ki-Kare
5. İçerik Analizi
6. Korelasyon
7. Betimsel Analiz
8. LSD Çoklu karşılaştırma Testi
9. Tukey
10. Diğer
11. Belirtilmemiş

27. Sonuç belirtilmiş mi?

1. Evet
2. Hayır

28. Öneriler belirtilmiş mi?

1. Evet
2. Hayır

29. Anahtar kelimeler verilmiş mi?

1. Evet
2. Hayır

30. Amaç, yöntem ve sonucu kapsayacak bir özet kısmı verilmiş mi?

1. Evet
2. Hayır
3. Belirtilmemiş

31. Yararlanılan kaynakların dili/türü?

1. Türkçe
2. Osmanlıca
3. Arapça
4. Batı Dilleri
5. Diğer
6. İnternet
7. Çeviri-Arapça
8. Çeviri-Batı

EK-2. İNCELENEN TEZLERİN KOD NUMARALARI

149231	234328	350795	20673	265572	228765	273149	228022	124824	221283	291285
21307	315810	302245	331730	53565	273974	291643	186067	315778	211554	190454
63509	186682	262992	146016	327840	221075	240586	218720	254675	53978	188688
241634	158517	102334	291406	190462	130534	253394	221443	317450	122584	186649
187494	273553	211747	336479	208343	210970	264360	274237	327856	145289	217495
273667	230791	141503	188210	241174	273126	258191	280631	253760	350812	158779
146030	102281	311821	27082	291555	347225	241700	210383	210622	218760	291554
211373	228302	61754	53801	291331	227544	323425	261115	265608	253382	254397
9699	211301	208651	189235	130595	208392	209198	321231	186085	186502	263560
62534	209966	145627	317243	273597	149308	327835	273638	239760	190497	207657
53461	253916	124993	188239	253761	106860	253399	303045	221219	97095	191218
257308	89870	218125	296221	217218	42233	72665	190073	147867	290794	221882
274163	230824	239698	32112	124776	124843	191201	124811	221416	291398	124708
217352	124893	136929	124695	288356	326926	221812	221281	74591	106697	239717
274024	350789	221220	211425	240020	273645	294613	253477	261107	228319	290855
130437	257598	221193	294677	273647	209995	218233	211795	110263	317302	273730
205896	228555	208881	241170	94896	350802	220995	210110	122328	227994	221112
274131	265573	321822	217063	207987	210125	111040	218568	218600	294130	240734
263632	94674	300499	241193	146734	125483	111103	145285	64091	218258	310754
106807	191235	280684	228288	262671	249203	273784	239822	158883	241294	235484
315762	211562	273831	274057	253030	241181	148336	303583	317426	274310	18999
106948	161537	217478	188200	273839	296224	296227	110917	89868	62476	190425
290888	265405	336153	302163	315815	210189	294511	258176	14971	207689	239789
262886	189404	124868	336236	300497	273671	210222	311850	146563	273771	279261
240370	265011	344622	235205	221757	234856	274099	274014	147696	190524	130763
211552	158985	317491	249264	321972	241552	289487	234957	336259	210240	126230
228261	273537	253684	228709	158412	315800	110216	274117	294850	189353	273729
241291	208712	208152	186632	101914	219219	330426	273840	263761	239903	208228
143734	291397	205808	285935	327706	160896	208686	227131	42345	221092	218341
274554	106895	220620	344625	264311	158398	207645	239999	108864	130757	210168
228845	61832	148987	327949	273565	126192	249677	345503	292862	294635	208722
191342	36481	141255	273277	235082	240821	211400	211037	221862	278647	217548
262280	87199	218678	208936	86141	187504	294530	331729	291296	302293	210214
36791	311814	42973	210109	208614	41618	278649	254700	327904	265407	219137
162701	265476	249960	102276	36913	191528	210709	87844	253295	291294	141424
286756	206413	218599	304265	102219	294150	302053	187496	208942	43716	228203
219323	326931	187407	234960	264937	226508	221371	62473	257341	227208	311726
130431	279259	323505	274098	61794	81144	93917	110111	146519	241633	339314
257337	262900	311103	253926	249680	296223	241200	218566	228945	221084	210589
239695	136862	210220	303662	217181	249261	219160	270110	108621	290805	74735
207375	253682	261288	26742	21479	74657	280688	287691	189246	331795	26634

285945	337559	208532	208993	191345	110300
189252	351756	18997	336050	351772	61562
234328	19482	187294	351755	106863	21305
339315	210776	26191	190655	348746	17387
218805	210667	87809	36664	354979	54391
367350	148667	148793	208498	357449	113921
161268	74966	207308	188156	354925	110642
325258	189495	187405	110839	357844	113844
19006	106603	207422	326932	357843	20874
362219	214374	191348	205805	15412	81726
81167	74836	147975	326934	30593	51733
149279	208649	207471	19004	64352	10890
205845	210699	53907	351742	111951	110700
351667	186513	19002	61818	19000	94727
25795	191566	122742	19009	42937	43625
20510	110986	134949	72629	61581	253683
339905	344944	367019	348861	17363	302754
42077	208834	188942	234563	30492	273154
81186	53630	190580	327703	10111	219221
42141	9120	86173	205903	54368	186072
209253	208681	351745	19007	113898	106859
355147	186901	188955	351662	54326	172625
42281	102247	110450	26190	17340	147874
81064	42076	74703	209115	30502	
208052	23418	188928	209955	123192	
87770	74645	326912	210957	61482	
209018	20645	332009	86020	27396	

- * Fatma Nur Düzenli - 2013 - "İmam Hatip Lisesi Öğretim Programlarında Çokkültürlülük" - Yüksek Lisans - Danışman: Prof. Dr. Bayraktar Bayraklı - Marmara Üniversitesi, SBE. (YÖK'te bulunamamıştır. Üniversite Kütüphanesinden ulaşılmıştır.)
- * M. Faruk Bayraktar - 1981 - "İslâm Eğitiminde Öğretmen ve Öğrenci Münasebetleri" - Doktora. (YÖK'te bulunamamıştır. Kitaplaştırılmış halinden ulaşılmıştır.)

TÜRKİYE’DE DİN EĞİTİMİ ALANI’NDA YAPILAN LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARIN İÇERİK VE YÖNTEM AÇISINDAN İNCELENMESİ

ÖZET

Bu çalışmada, Türkiye’de Din Eğitimi Alanı’nda yapılan lisansüstü çalışmalar içerik ve yöntem açısından incelenmiştir. Araştırmanın temel amacı, ilgili alanda, konu ve yöntem dağılımlarına dair bir müracaat kaynağı oluşturmaktır.

Bu araştırma, tarama modellen bir araştırma olup, kesitsel-tarama deseni kullanılan nicel-betimsel bir araştırmadır.

Araştırmanın evrenini Din Eğitimi Alanı’nda yapılan, 786 (%82)’sı, yüksek lisans, 169 (%18)’u da doktora çalışması olmak üzere toplam, 955 lisansüstü çalışma oluşturmaktadır. Evrenin tamamına ulaşılmak istendiğinden örneklem alma yoluna gidilmemiştir. Fakat erişimine izin verilmeyen tezlere ulaşılamamıştır. Bu yüzden, araştırmada, 504 (%82)’ü, yüksek lisans, 106 (%18)’sı da doktora çalışması olmak üzere 610 tez incelenmiştir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ‘Din Eğitimi Tezleri İnceleme Formu’ (DETİF) kullanılmıştır. Verilerin analizinde ise, yüzde ve frekans ile ki-kare testi kullanılmıştır. Araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırmada ulaşılan betimsel sonuçlar şöyledir:

Alanda ilk lisansüstü çalışma, 1971 yılında tamamlanmıştır. En fazla lisansüstü çalışma ise, 275 (%28,8) çalışma ile Marmara Üniversitesi’nde yapılmıştır. Çalışmaların tamamı, 19 üniversite bünyesinde tamamlanmıştır. Ayrıca en fazla tez, 270 (%28,3) tezle, 2005-2009 yıl aralığında yapılmıştır.

Araştırmada ulaşılan metodolojik sonuçlar şöyledir:

Lisansüstü tezlerin (%56,7)’sında ‘problem’in; (%90,3)’ünde ‘amaç’ın; %76,7’inde ‘önem’in; %76,6’ında ‘sayılılar’ın; %64,1’inde ‘sınırlılıklar’ın;

%78'inde 'yöntem'in; %32,4'ünde 'evren'in; %32,9'unda örneklemin; %100'ünde 'sonuç'un; %48'inde 'öneriler'in; %64,4'ünde 'özet'in; %42'sinde ise 'anahtar kelimeler'in belirtildiği görülmüştür.

Din eğitimi tezlerinde yöntem olarak, en fazla 'doküman inceleme' metodu (%19,5); model olarak da en fazla 'tarama modeli' (%53,7) kullanılmıştır.

Din eğitimi tezlerinde veri toplama aracı olarak, en fazla 'anket' (%27,8) kullanılırken, en az 'başarı testi' kullanılmıştır. 'Frekans ve yüzde' (%29,8) ise, en fazla tercih edilen veri çözümleme tekniği olmuştur.

Araştırmada ulaşılan konu dağılımlarına ilişkin sonuçlar şöyledir:

Din eğitimi tezlerinde en fazla konu edilen din eğitimi genel konusu din öğretimi programları' (%15,9) iken; en fazla konu edilen din eğitimi çağdaş konusu 'karakter ve değerler eğitimi' (%56,7)'dir. Yine en fazla konu edilen kavram, 'ahlakî ve dînî değerler' (%11,8), en fazla konu edilen eğitim türü, 'örgün din eğitimi' (%60,5), en fazla konu edilen eğitim kademesi, 'ilköğretim' (%50), en fazla konu edilen kitle, 'doküman/eser' (%33,7), en fazla konu edilen kurum, 'okul' (%57), en fazla konu edilen öğretim yöntem, teknik ve yaklaşımı ise, 'çoklu yöntem ve teknikler' (%58,4)'dir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi Bilimi, doktora tezi, yüksek lisans tezi, araştırma konuları, yöntembilim.

THE EXAMINATION OF GRADUATE-LEVEL STUDIES ON RELIGIOUS EDUCATION IN TURKEY IN TERMS OF CONTENT AND METHODOLOGY

ABSTRACT

In this study, graduate-level studies on religious education in Turkey are examined in terms of content and methodology. The main goal of the study, in the related literature, is to introduce a source concerning to the distributions of subject and methodology.

This study is a quantitative-descriptive study and survey-modelled in which ‘cross-sectional survey’ desing used.

The population of the study consists of 955 graduate-level studies on religious education of which 786 (%82) are master-level and 169 (%18) are PhD-level studies. Sample taking method is not applied since the intention is to reach the whole population but some thesis’ could not be reached due to the lack of access authorization. Accordingly, in the study, totally 610 thesis’ are examined which include 504 (%82) master-level and 106 (%18) PhD level thesis’.

In the study, ‘‘The form of examining the religious education thesis’(DETİF)’’ which is developed by the researcher, is used as a mean of data collecting. As to data analyzing, Chi-square test is used along with percentage and frequency.

The descriptive results obtained by this study are as follows:

The first graduate-level study in this area was completed in 1971. 275 (%28,8) studies were completed in Marmara University which is the most in numbers. All the sduies were completed in 19 universities. Besides, 270 (%28,3) thesis’ were completed between the years 2005-2009 are the most in numbers.

Methodological results obtained by this study are as follows:

As a result of examinations it has been observed that ‘problem’ is pointed

out in %56,7 of graduate level studies, ‘purpose’ in %90,3, ‘importance’ in %76,7, ‘premise’ in %76,6, ‘limitation’ in %64,1, methodology in %78, ‘population’ in %32,4, ‘sample’ in %32,9, ‘conclusion’ in %100, ‘suggestions’ in %48, ‘abstract’ in %64,4 and ‘keywords’ in %42 of the studies.

As a methodology in religious education thesis’, ‘document examination’ was used mostly (%19,5) and as a model, ‘survey model’ was used mostly (%53,7).

As a mean of data collection in religious education thesis’, ‘survey’ was used mostly (%27,8) and ‘success test’ was used fewest. The ‘frequency and percentage’ was the most preferred data analyzing technique.

The results concerning subject distribution obtained from the study are as follows:

The most mentioned religious education subject in religious education thesis’ is ‘religious teaching programmes’ (%15,9), the most mentioned religious education modern subject is ‘character and values education’ (%56,7). Also, the most mentioned notion is ‘moral and religious values’ (%11,8), the most mentioned education style is ‘formal religious education’ (%60,5), the most mentioned education level is ‘primary school’ (%50), the most mentioned mass is ‘document/piece’ (%33,7), the most mentioned institution is ‘school’ (%57), and the most mentioned teaching, methodology, technique and approach is ‘multiple methods and techniques’ (%58,4).

Key Words: Science of Religious Education, doctoral thesis, master’s thesis, research topics, methodology.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Ad : Musa

Soyad : TÜRKAN

Doğum Yeri : Konya (Merkez)

Doğum Tarihi : 1987

Adres : RTE Üniv. İlahiyat Fakültesi, Paşakuyu Mah. Merkez/RİZE

İletişim : 0464 214 11 21- 2066

e-posta : musa.turkan@erdogan.edu.tr

Eğitim Durumu

Mezuniyet Yeri/Yılı (İlköğretim): (Konya) - 2001.

Mezuniyet Yeri/Yılı (Ortaöğretim): Anadolu İHL (Konya) - 2005.

Mezuniyet Yeri/Yılı (Yükseköğretim): Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü (Konya) -2010.

İş Durumu

Araştırma Görevlisi: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi,
İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü, Din Eğitimi Alanı -
(2011-...).

Akademik Durum:

Yayınlanmış bildirisi (2012), kitap bölümü (2013) ve makalesi (2014)
bulunmaktadır.